

P.411

AKADEMIA NAUK – BIBLIOTEKA W WARSZAWIE
STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przeгляд biblioteczny

ROCZNIK 46

zeszyt **4**

1978

DZIESIĘCIOLECIE
USTAWY
BIBLIOTECZNEJ

OSSOLINEUM

REDAKCJA

BARBARA SORDYŁOWA — redaktor naczelny
IZABELA KUCZYŃSKA (sekretarz redakcji), MARIA LENARTOWICZ, LEON ŁOŚ

RADA REDAKCYJNA

HELENA WIĘCKOWSKA — przewodnicząca
CZESŁAW DEJNAROWICZ, CECYLIA DUNINOWA, BARBARA EYCHLEROWA,
ZBIGNIEW JABŁOŃSKI, IZABELA KUCZYŃSKA, MARIA LENARTOWICZ, LEON
ŁOŚ, HENRYK SAWONIAK, ANNA SITARSKA, BARBARA SORDYŁOWA,
HANNA ZASADOWA

Stały dodatek do Przeglądu Bibliotecznego

BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI
NAUKOWEJ

Opracowanie:

Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej
Redaktor: BARBARA EYCHLEROWA

Adres Redakcji:

Biblioteka PAN, 00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki VI p. tel. 20-33-02

Adres Wydawnictwa

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo PAN, 50-106 Wrocław, Rynek 9

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Rocznik 46

1978

Zeszyt 4

TREŚĆ

Od Redakcji	389
Konferencja naukowa „STAN I KIERUNKI ROZWOJU PRAWODAWSTWA BIBLIOTECZNEGO W POLSCE”. Łódź, 6-7.04.1978	391
Przemówienie przewodniczącego Państwowej Rady Bibliotecznej wicemin. dr JÓZEFA FAJKOWSKIEGO	391
Wnioski i propozycje z konferencji	394

Artykuły

EWA PAWLIKOWSKA: O dalszej realizacji ustawy o bibliotekach w la- tach 1974-1978	397
EDWARD PALIŃSKI: Działalność Państwowej Rady Bibliotecznej w la- tach 1969-1977	407
MIECZYŚLAW DERENTOWICZ: Specjalizacja zbiorów materiałów bibli- otecznych	413
Od Redakcji	420
LEON MARSZAŁEK: Narodowy Zasób Biblioteczny	423

Doniesienia. Komunikaty

Nowelizacja norm bibliograficznych. Komunikat Ośrodka Normalizacji Bibliograficznej BN	433
---	-----

Sprawozdania

IV Międzynarodowe Spotkanie Ekspertów Krajów Socjalistycznych nt. bieżącej bibliografii narodowej. Budapeszt, 13-17.06.1977 (<i>Hanna Kwiatkowska</i>)	435
60-lecie Miejskiej Biblioteki Publicznej im. L. Waryńskiego w Łodzi (<i>Urszula Piórkowska</i>)	438
III Ogólnokrajowa Narada Bibliografów. Warszawa, 5-7.06.1978 (<i>Krzyszyna Ramlau-Klekowska</i>)	440
Refleksje po III Ogólnokrajowej Naradzie Bibliografów (<i>Józef Korpała</i>) Organizacja pracy w bibliotekach. Warszawa, 15.06.1978 (<i>Maria Bryk- czyńska</i>)	444
	447

Recenzje

Słownik skrótów z dziedziny informacji naukowej <i>Slovar' sokrašćenij po informatike</i> . Avt. M.M. Balachovskij [i in.]. Nauč. red. A.I. Michajlov. Moskva 1976 (<i>Janina Pelcowa</i>)	451
---	-----

Odbiorca bibliografii	
P. Liba: <i>Průjemca bibliografie. (K metodologickým otázkám výskumu bibliografické recepce)</i> . Bratislava 1977 (<i>Elžbieta Stodkowska</i>) . . .	458
Szkolne ośrodki dokumentacyjne	
<i>Guide for the conversion of school libraries into media centres.</i> [Ed.] Jean-Pierre Delannoy. Paris UNESCO 1977 (<i>Irena Bednarz-Brachel</i>)	460
Biblioteki dla niewidomych	
D. E. Schauder, M. D. Cram: <i>Libraries for the blind. An international study of policies and practices</i> . Stevenage 1977 (<i>Alicja Altenberger</i>)	462
Przegląd piśmiennictwa krajowego (<i>Alicja Olejnik</i>)	465
Kronika krajowa	467
Kronika zagraniczna	472
Wydawnictwa otrzymane	475
Autorzy	476

CONTENTS

Editorial Note	389
Conference on the Occasion of the 10th Anniversary of the Library Bill. Łódź, April 6-7th 1978	391
Speech of the President of State Council of Libraries	391
Conclusions and Suggestions	394

Articles

EWA PAWLIKOWSKA: On Further Executing the Library Bill of 1968 (Summary — 406)	397
EDWARD PALIŃSKI: Activity of the State Council for Libraries (Summary — 411)	407
MIECZYŚLAW DERENTOWICZ: Specialization of Library Resources (Summary — 420)	413
LEON MARSZAŁEK: National Library Collection (Summary — 431)	423

Communications

New bibliographic standards	433
---------------------------------------	-----

Reports

Fourth Meeting of Experts from Socialist Countries on „Current National Bibliography”. Budapest, June 13-17th 1977 (<i>Hanna Kwiatkowska</i>) . . .	435
Sixteenth Anniversary of the Public Library in Łódź (<i>Urszula Piórkowska</i>)	438
Third All-Country Meeting of Bibliographers. Warsaw, June 7-8th 1978 (<i>Krystyna Ramlau-Klekowska</i>)	440
Organization of Work in Libraries. Warsaw, June 15th 1978 (<i>Maria Brykczyńska</i>)	447

Reviews	451
News from country	467
News from abroad	472
Publications received	475
Contributors	476

OD REDAKCJI

W roku 1978 bibliotekarstwo polskie obchodziło uroczyste dwa ważne jubileusze: 10-lecie *Ustawy z dn. 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach* oraz 50-lecie powołania do życia Biblioteki Narodowej na podstawie Dekretu Prezydenta RP z dn. 24 lutego 1928 r. Obydwa te fakty zaktywizowały środowiska bibliotekarskie, co znalazło swój wyraz w wielu imprezach naukowych ogólnopolskich, a także regionalnych i lokalnych, organizowanych pod patronatem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w porozumieniu z władzami miejscowymi.

Zdając sobie sprawę z niemożności opublikowania w całości materiałów z konferencji, sesji i narad poświęconych obchodom 10-tej rocznicy ustawy o bibliotekach lub z nią związanych, redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* — wychodząc naprzeciw słusznym postulatom środowiska bibliotekarskiego — będzie publikować wybrane materiały z tych imprez.

Charakter ogólnopolski miała inaugurująca wspomniane obchody konferencja naukowa w Łodzi (6-7 kwietnia 1978 r.), zorganizowana przez Państwową Radę Biblioteczną przy ministrze kultury i sztuki, Bibliotekę Narodową oraz Miejską Bibliotekę Publiczną im. L. Waryńskiego na temat: „Stan i kierunki rozwoju prawodawstwa bibliotecznego w Polsce”¹. Znaczną część materiałów z tej konferencji — z pewnymi nieuniknionymi zmianami, jakich wymaga dyscyplina słowa drukowanego — publikujemy w niniejszym zeszycie. W miarę pełną informację o imprezach jubileuszowych zamieszczają działy: *Sprawozdania* i *Kronika krajowa*. Pozostałe materiały wraz z pokłosem obchodów jubileuszowych znajdują swoje odbicie w kolejnych zeszytach *Przeglądu* za rok 1979. Przewiduje się także publikację materiałów z Krajowej Konferencji SBP z okazji 10-lecia ustawy o bibliotekach na temat: „Zbiory biblioteczne w służbie społeczeństwa” zorganizowanej w Gdańsku w dn. 5-6 maja 1978 r. przez Zarząd Okręgu Gdańskiego i Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

¹ Wygłoszono na niej następujące referaty: *Ustawa o bibliotekach jako podstawa prawna rozwoju bibliotekarstwa* — Roman Kaczmarek; *Stan realizacji ustawy o bibliotekach w latach 1968-1978* — Ewa Pawlikowska; *Zmiany i tendencje w prawodawstwie bibliotecznym w świecie ze szczególnym uwzględnieniem krajów socjalistycznych* — Jadwiga Kołodziejska; *Państwowa Rada Biblioteczna w latach 1968-1978* — Edward Paliński; *50 lat Biblioteki Narodowej w służbie kultury narodowej* — Witold Stankiewicz; *Plan specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych* — Mieczysław Derentowicz.

KONFERENCJA NAUKOWA

„STAN I KIERUNKI ROZWOJU
PRAWODAWSTWA BIBLIOTECZNEGO W POLSCE”
Łódź, 6-7 kwietnia 1978 r.

PRZEMÓWIENIE PRZEWODNICZĄCEGO PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ WICEMIN. DR JÓZEFA FAJKOWSKIEGO

Ustawodawstwo biblioteczne w Polsce Ludowej świadczy o przemianach, jakie dokonały się w naszym bibliotekarstwie w ostatnim trzydziestoleciu. Dotyczą one ilościowych i jakościowych osiągnięć bibliotek w sferze gromadzenia zbiorów, ich udostępniania, w rozwoju informacji, form działalności oświatowej, rozwiniętego szkolnictwa bibliotekarskiego — średniego i wyższego, okrzepłego pod względem naukowym środowiska, wreszcie działań legislacyjnych i normalizacyjnych.

Ustawa o bibliotekach zastała bibliotekarstwo rozbudowane i ukształtowane organizacyjnie. O ile głównym postanowieniem zawartym w *Dekrecie z dn. 17.4.1946 o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi* było złożenie na państwo obowiązku zakładania i utrzymywania bibliotek w znaczeniu materialnym, o tyle *Ustawa z dn. 9.4.1968 o bibliotekach* podkreśliła obowiązek współpracy bibliotek wszystkich typów w takich dziedzinach jak gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów oraz informowanie o nich.

Sprecyzowanie kierunków współpracy bibliotek mogło się dokonać w warunkach wieloletnich działań i zabiegów typu administracyjnego oraz przekonań dominujących wśród samych bibliotekarzy, że jest to kierunek słuszny i ze społecznego punktu widzenia najkorzystniejszy. Bibliotekarze dali zresztą temu wyraz w czasie VI Zjazdu bibliotekarzy polskich, który odbył się w lutym 1968 r. w Warszawie i którego głównym tematem była współpraca bibliotek wszystkich typów w ramach ogólnokrajowej sieci bibliotecznej.

Zarówno resort oświaty odpowiedzialny za realizację dekretu, jak i resort kultury, który tę odpowiedzialność przyjął na siebie dziesięć

lat temu w związku z postanowieniami ustawy o bibliotekach, traktowały bibliotekarstwo jako całość, która — niezależnie od wewnętrznych podziałów organizacyjnych — powinna służyć całemu społeczeństwu, zapewniając wszystkim bez wyjątku obywatelom dostęp do całego narodowego zasobu bibliotecznego.

Minister kultury i sztuki, przyjąwszy na siebie zadania opiekuńcze wobec bibliotekarstwa, był świadomy obowiązku kontynuacji najlepszych, postępowych tradycji bibliotekarstwa polskiego, sięgających do-końca Komisji Edukacji Narodowej.

Przejęcie opieki nad bibliotekami w Polsce Ludowej przez państwo stanowi rezultat przemian politycznych i społecznych, które dokonały się w naszym kraju po II wojnie światowej. O opiekę tę dopominano się zresztą przez cały okres II Rzeczypospolitej. Ale biblioteki nie są jedynie odzwierciedleniem dokonywających się procesów politycznych i społecznych. One same jako instytucje kultury aktywnie wpływają na treści tych zmian oraz na ich przyspieszenie. Bibliotekarstwo polskie uczestniczy aktywnie we wszystkich najważniejszych programach oświatowych, kulturalnych, naukowych, ekonomicznych tworzonych przez państwo. Ma ono szczególne zasługi w rozwoju systemu szkolnego. W pierwszym dwudziestolecu Polski Ludowej biblioteki rozwijały się dynamicznie pod względem ilościowym. Dziesięciolecie, które nas dzieli od roku 1968, przyniosło wiele zmian organizacyjnych i merytorycznych. Biblioteki rozwinęły służby informacyjne, a także rozpoczęły współpracę z zagranicznymi systemami informacyjnymi, szczególnie w dziedzinie medycyny, chemii, techniki. Bibliotekarze myślą o unowocześnianiu swoich warsztatów pracy, prowadzą prace studialne nad wykorzystaniem techniki epd do prac bibliecznych i bibliograficznych; są już nawet pewne doświadczenia praktyczne w tej dziedzinie. Poszerzył się zakres społecznego wykorzystania bibliotek. Co drugi Polak jest użytkownikiem jakiejś biblioteki, a każdy młody obywatel naszego kraju jest objęty jej usługami od szkoły podstawowej do wyższej uczelni. W kulturalnej i oświatowej panoramie Polski biblioteki mają utrwaloną i niezachwianą pozycję.

Minister kultury i sztuki dokładał starań, by kierunki rozwoju bibliotek wymienione w ustawie były realizowane. W tym celu resort inicjował i podtrzymywał kontakty międzyresortowe w sprawach najważniejszych dla bibliotek, zwłaszcza we wszystkich działaniach dotyczących zarządzeń wykonawczych do ustawy, normalizacji prac bibliecznych, rozwoju szkolnictwa bibliotekarskiego, polityki płac itp. Resort reagował energicznie wobec wszelkich prób naruszania dotychczasowego dorobku bibliotek, interweniował wobec najmniejszych nawet przejawów naruszenia postanowień ustawy. Departament Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej, a zwłaszcza Zespół do Spraw Bibliotek z jego kierownikiem drem E. Palińskim utrzymy-

wał systematyczny kontakt z władzami wojewódzkimi czuwając, by przy zmianach podziału administracyjnego kraju nie ucierpiały biblioteki publiczne, nie pomniejszyły stanu swego posiadania, a odwrotnie — by zyskały daleko idącą pomoc ze strony władz terenowych.

Ministerstwo Kultury i Sztuki przyczyniło się do wydania licznych zarządzeń wykonawczych do ustawy. Duża w tym zasługa Państwowej Rady Bibliotecznej, która aktywnie pomaga Ministerstwu w realizacji postanowień zawartych w ustawie.

Resort kultury interesował się wyższym szkolnictwem bibliotekarskim. Nawiązał bezpośrednie kontakty z ośrodkami kształcenia bibliotekarzy. W odniesieniu do problemów bibliotek publicznych administracja biblioteczna korzystała w pełni z pomocy naukowej Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej. W sprawach dotyczących bibliotek naukowych i specjalnych działania resortu były wspomagane przez społeczne komisje Państwowej Rady Bibliotecznej i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Dzięki powiązaniu resortu kultury z bibliotekarskim środowiskiem naukowym stało się możliwe opracowanie *Raportu o stanie bibliotek polskich* (Warszawa 1974) i *Programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.* (Warszawa 1977). Resort odczuwał potrzebę takich opracowań, poświęcił im wiele uwagi na posiedzeniach kolegium Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Liczą się jednak nie tylko osiągnięcia typu administracyjnego. Sądzę, że konieczność rozpatrywania spraw bibliotecznych w aspekcie całościowym, czy raczej — systemowym, sprawiła, że wszyscy stopniowo nauczyliśmy się myśleć o bibliotekach w kategoriach ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. Pracując nad zarządzeniami wykonawczymi do ustawy, uczestnicząc w dyskusjach nad *Raportem* i *Programem* poznawaliśmy problemy bibliotek różnych typów, poszerzaliśmy swoją wiedzę, wzbogacaliśmy nasze wyobrażenia o bibliotekach i ich społecznym funkcjonowaniu. Korzyści tych nie da się ująć w kategoriach ilościowych, są one jednak ważne w tworzeniu ogólnej atmosfery sprzyjającej realizacji ustawy.

Ustawa o bibliotekach z punktu widzenia poczynań administracyjnych nie tworzy krępującego gorsetu. Jest pomyślana elastycznie, pozostawia dużą swobodę pomysłowości bibliotekarzy, sprzyja twórczym zamierzeniom, inspiruje prace badawcze w zakresie bibliotekarstwa. Administracja biblioteczna ma dziś do czynienia ze środowiskiem bibliotekarskim, w którym działa rozwinięte szkolnictwo wyższe, instytuty naukowo-badawcze, w którym stopniowo naukowe w zakresie bibliotekoznawstwa są rzeczą zwyczajną; coraz powszechniej odwołuje się też do opinii naukowców i wytrawnych praktyków w dziedzinie bibliotekarstwa.

Ministerstwo Kultury i Sztuki nie poprzestaje na poczynaniach le-

gislacyjnych. Śledzi i inspiruje badania naukowe, dzięki którym możemy dowiedzieć się o rzeczywistych skutkach praktycznych, jakie powoduje ustawa wraz z wszystkimi zarządzeniami wykonawczymi. Mamy pełną świadomość, że niejednemu zarządzeniu można wiele zarzucić, że praktyka zarządzania i kierowania bibliotekarstwem jest jeszcze daleka od doskonałości. Będziemy się starali doskonalić ją licząc na pomoc całego środowiska bibliotekarskiego. Żadna inicjatywa, żaden pomysł ani zapal jednostek czy całych grup bibliotekarzy nie może być zmarnowany. Chodzi przecież o to, by w następnym dziesięcioleciu praca bibliotek przebiegała sprawniej i skuteczniej z pożytkiem dla całego naszego społeczeństwa.

WNIOSKI I PROPOZYCJE Z KONFERENCJI

Na podstawie wygłoszonych referatów i wypowiedzi w dyskusji zarysowały się wnioski i propozycje, które jednomyślnie zostały zaakceptowane na ostatnim posiedzeniu konferencji.

Stwierdzono, że wybór miejsca narady był szczególnie trafny, gdyż odbudowa i rozwój bibliotekarstwa w regionie łódzkim nastąpiły najwcześniej w kraju; władze polityczne i administracyjne tego regionu przywiązywały i przywiązują dużą wagę do upowszechniania czytelnictwa w wielkoprzemysłowym środowisku łódzkim.

Wyrażono uznanie i podziękowanie organizatorom narady — Państwowej Radzie Bibliotecznej, Bibliotece Narodowej, Miejskiej Bibliotece Publicznej im. L. Waryńskiego w Łodzi, Wydziałowi Kultury Urzędu Miasta za sprawne zorganizowanie dwudniowej narady naukowej, za wybór tematyki narady — pod ogólnym hasłem „Stan i kierunki rozwoju prawodawstwa bibliotecznego w Polsce”, a także za trafny dobór głównych referentów.

Z uznaniem odnotowano również aktywizację inspiracyjnej roli Państwowej Rady Bibliotecznej i jej Sekretariatu w Departamencie Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej, dzięki której resort kultury i sztuki wzmógł działalność koordynacyjną w stosunku do wszystkich ogniw krajowego bibliotekarstwa polskiego rozproszonego w różnych resortach. Duże znaczenie dla dalszej aktywizacji wszystkich środowisk bibliotekarskich miał fakt ogłoszenia roku 1976 Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa, a także opracowanie i upowszechnienie takich dokumentów, jak: *Raport o stanie bibliotek polskich*, *Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.*, oraz wielokrotne wprowadzanie tematyki bibliotecznej i informacyjnej na porządek dzienny Kolegium ministra kultury i sztuki, Sejmowej Komisji Kultury i Sztuki, na posiedzenia międzyresortowe Państwowej Rady Bibliotecz-

nej oraz przygotowanie projektu uchwały Rady Ministrów o przyjęciu *Programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.*

Na podstawie treści referatów oraz dyskusji uczestnicy konferencji przyjęli następujące wnioski i propozycje:

1) Postanowiono uznać za słuszny dotychczasowy stan i kierunki rozwoju prawodawstwa bibliotecznego oraz wykonywanie uprawnień wynikających z *Ustawy z 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach*;

2) Należy kontrolować wykonywanie uprawnień wynikających z ustawy o bibliotekach przez poszczególne sieci resortowe;

3) Postuluje się powołanie egzekutywy w postaci międzyresortowego i ponadresortowego organu inspirującego i koordynującego poczynania w zakresie polityki bibliotecznej w kraju;

4) Należy dążyć do podniesienia rangi i znaczenia Biblioteki Narodowej poprzez rozszerzenie jej funkcji jako centralnego ośrodka naukowo-badawczego w zakresie bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa. Niezbędnym warunkiem rozwoju Biblioteki Narodowej jako centralnej biblioteki państwa jest realizacja jej budowy, która zmniejszy lub całkowicie usunie hamulce, jakie występowały na przestrzeni 50-letniego istnienia tej instytucji na skutek braku odpowiedniej siedziby dla rozwoju jej wieloaspektowej działalności bibliotecznej i informacyjnej;

5) Powitano z uznaniem opracowanie projektu planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliecznych w poszczególnych dziedzinach wiedzy oraz powołania bibliotek centralnych jako ośrodków informacji naukowej w ramach wykonywania art. 16 i 19 ustawy o bibliotekach;

6) Z aprobatą przyjęto informację o opracowaniu przez Bibliotekę Narodową, Bibliotekę Jagiellońską i Bibliotekę Zakładu Narodowego im. Ossolińskich projektu Narodowego Zasobu Bibliotecznego oraz o wkomponowaniu go w ogólny projekt planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliecznych;

7) Uznano za pożądane szersze i bieżące informowanie w naukowym czasopiśmiennictwie bibliotekarskim o pracach nad tak podstawowymi problemami bibliotecznymi i informacyjnymi jak plan specjalizacji zbiorów i Narodowy Zasób Biblioteczny;

8) Postulowano potrzebę aktywnego włączenia się Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i Państwowej Rady Bibliotecznej do przygotowania materiałów dotyczących oceny wykonania ustawy o bibliotekach na posiedzenie Sejmowej Komisji Kultury i Sztuki w maju 1978 r. Materiały konferencji łódzkiej dadzą rzeczową podstawę do przygotowania i zaprezentowania takiej oceny na tym posiedzeniu;

9) Postulowano zapewnienie stałego dopływu podstawowych wydawnictw zagranicznych, zwłaszcza czasopism naukowych, do zbiorów bibliecznych;

10) Zwrócono uwagę na pilne potrzeby w zakresie budownictwa bibliotecznego i na konieczność zapewnienia środków na jego rozwój w różnych resortach administracji państwowej;

11) Uznano za szczególnie aktualną i pożądaną modernizację bibliotekarstwa polskiego postulowaną na Zjeździe SBP w Zielonej Górze w 1976 r.;

12) W zakresie prac badawczych postulowano opracowanie jednolitego kompleksowego modelu systemu bibliotekarstwa polskiego.

EWA PAWLIKOWSKA

O DALSZEJ REALIZACJI USTAWY O BIBLIOTEKACH W LATACH 1974-1978

Dziesięciolecie uchwalenia przez Sejm PRL *Ustawy z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach* jest okazją do przekazania dalszych informacji dotyczących realizacji jej postanowień¹. Z okazji dziesięciolecia ustawy odbyła się konferencja naukowa w Łodzi w dniach 6-7.04. 1978 r. na temat stanu i perspektyw rozwoju prawodawstwa bibliotecznego w Polsce. W programie konferencji znalazł się m. in. referat pt. Stan realizacji ustawy o bibliotekach w l. 1968-1978.

Istotną częścią składową opracowania referującego proces realizacji ustawy powinien być wykaz aktów wykonawczych wydanych w określonym czasie. Wykazy takie sporządzano kilkakrotnie na zlecenie ówczesnego Departamentu Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej Ministerstwa Kultury i Sztuki². Miały one charakter dokumentów wewnętrznych i nie były szerzej udostępniane. Po raz pierwszy opublikowano wykaz aktów wykonawczych do ustawy o bibliotekach z l. 1968-1974 w *Informatorze Bibliotekarza i Księgarza na rok 1976*³. Zawierał on 29 pozycji.

W związku z nałożonym na ministra kultury i sztuki zadaniem koordynowania polityki bibliotecznego w kraju na podstawie art. 16 ustawy o bibliotekach, znaczną część aktów wykonawczych, tak dotyczących ogólnokrajowej sieci jak i bibliotek publicznych resortu kultury, opracowano w Departamencie Bibliotek. Niektóre akty prawne wydane przez ministra kultury i sztuki wspólnie z innymi ministrami lub kierownikami urzędów centralnych dla ich sieci resortowych również były przygotowywane w Departamencie Bibliotek lub ściśle z nim uzgadniane.

Niezależnie od obowiązującego uzgadniania międzyresortowego większość projektów zarządzeń była opiniowana przez Państwową Radę Biblioteczną, poddawana szerokiej dyskusji społeczno-zawodowej, konsul-

¹ Na ten temat wypowiadałam się na łamach „Przeglądu Bibliotecznego” (1975 R. 43 z. 2 s. 129-138) i „Bibliotekarza” (1975 R. 52 nr 3/4 s. 64-68).

² W artykule używany jest wyłącznie tytuł „Departament Bibliotek” stanowiący skrót ostatniej nazwy Departamentu, obowiązującej od dn. 1.06.1976.

³ E. Pawlikowska: *Wykaz aktów wykonawczych do ustawy o bibliotekach wydanych w latach 1968-1974*. „Inf. Bibl.” 1976 s. 90-94.

towana ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich, związkami zawodowymi, poszczególnymi bibliotekami.

Tak więc w minionym dziesięcioleciu, opierając się na przepisach ustawy o bibliotekach, uregulowano szereg podstawowych dziedzin działalności bibliotecznej. W cytowanym wyżej artykule⁴ został przedstawiony szczegółowy rejestr tych spraw za l. 1968-1974. Obecnie będą wymienione akty normatywne dotyczące całego dziesięciolecia.

Ich wykaz zawiera ponad 50 podstawowych pozycji (na 31.03.1978), bezpośrednio związanych z odpowiednimi artykułami ustawy o bibliotekach lub wynikających z jej postanowień, lecz wydanych w związku z innymi aktami normatywnymi wysokiej rangi⁵. Poniżej przytoczono najważniejsze problemy, których dotyczą omawiane akty normatywne; dadzą się tu wyróżnić następujące grupy tematyczne.

Powołano Państwową Radę Biblioteczną — organ doradczy i opiniodawczy ministra kultury i sztuki, o charakterze koordynacyjnym w stosunku do sieci bibliotecznych innych resortów.

Powołano biblioteczne sieci resortowe MON, PAN, CRZZ, bibliotek pedagogicznych Ministerstwa Oświaty i Wychowania, uregulowano działalność bibliotek dla chorych, które znajdują się w gestii Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej.

Uznano za naukowe niektóre biblioteki specjalne, publiczne, pedagogiczne, biblioteki muzeów i towarzystw naukowych.

Nadano statuty i regulaminy: Bibliotece Narodowej, Centralnej Bibliotece Statystycznej, Głównej Bibliotece Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, bibliotekom szkolnym i pedagogicznym; zatwierdzono regulaminy wypożyczalni i czytelni bibliotek publicznych; wydano wytyczne działalności bibliotek publicznych dla dzieci.

Dla bibliotek ogólnokrajowej sieci ustalono zasady dostarczania obowiązkowych druków i nagrań dźwiękowych, wyceny i inwentaryzacji materiałów bibliotecznych, ich wymiany, nieodpłatnego przekazywania między bibliotekami oraz ich sprzedaży, ustalono zasady specjalizacji zbiorów bibliotecznych, powołano organ wykonawczy do tej sprawy w ramach Centrum INTE⁶.

Dla bibliotek publicznych ustalono tryb zaopatrywania w książki z bieżącej produkcji wydawniczej i określono wskaźniki zakupu na l. 1971-1980. Ustalono także zasady opracowania i udostępniania zbiorów audiowizualnych.

W sprawach kadrowych ustalono nowe zasady zatrudniania, wynagradzania i kwalifikacji pracowników działalności podstawowej i obsługi w bibliotekach publicznych oraz w sieciach bibliotecznych innych re-

⁴ E. Pawlikowska: *Ustawa o bibliotekach i jej realizacja w l. 1968-1974*. „Prz. Bibliot.” 1975 R. 43 z. 2 s. 133-134.

⁵ Zob. wykaz przepisów w zał. do artykułu.

⁶ Zarz. nr 27/Org. min. nauki, szkolnictwa wyższego i techniki i sekr. nauk. PAN z dn. 14.12.1974 wydane w tej sprawie zostało opublikowane po raz pierwszy w: J. Krzyżewski: *Przeplisy o informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej*. Warszawa 1977 s. 83-85.

sortów, wydano akty normujące zasady przyznawania nagród i gratyfikacji, ustalono wskaźniki zatrudnienia w bibliotekach publicznych.

W zakresie dokształcania pracowników bibliotek utworzono Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy oraz ustalono zasady rekrutacji i trybu kwalifikowania pracowników bibliotek na studia zaoczne bez egzaminów.

W celu podkreślenia wagi i znaczenia zawodu bibliotekarza oraz uznania osiągnięć związanych z działalnością bibliotekarską i czytelnictwem ustanowiono doroczną nagrodę państwową im. Heleny Radlińskiej.

Jak z powyższych informacji wynika, w latach 1968-1978 objęto procesem legislacji wiele dziedzin działalności bibliotecznej o charakterze ogólnym, a także normowano i porządkowano organizację wewnętrzną bibliotek. Proces ten nie objął jednak jeszcze wszystkich obligatoryjnych postanowień ustawy o bibliotekach. W związku z tym w ostatnich latach (1975-1978) nasilono dalsze działania zmierzające w dwóch kierunkach:

- poddano nowelizacji zarządzenia wydane do 1975 r., nie odpowiadające już aktualnym wymogom merytorycznej działalności bibliotek;
- przystąpiono do przygotowania nowych aktów wykonawczych do ustawy dla spraw dotychczas nie uregulowanych.

Intensywnie prowadzone prace w obu tych kierunkach w Departamencie Bibliotek przyniosły oczekiwane rezultaty w postaci szeregu projektów tak znowelizowanych, jak i nowych aktów prawnych. Wymienimy tu kilka najważniejszych.

Przygotowano projekty znowelizowanych zarządzeń odnoszących się do sieci ogólnokrajowej, dotyczących spraw ewidencji i inwentaryzacji zbiorów bibliotecznych oraz dostarczania bibliotekom egzemplarzy obowiązkowych druków i nagrań. Ten ostatni projekt zakłada zwiększenie kompletności egzemplarzy obowiązkowych, znaczne przyspieszenie procesu dostarczania ich bibliotekom, a także pełniejszą realizację zadań archiwalnych bibliotek w tym zakresie. Od dawna nie jest realizowane w praktyce zarządzenie w sprawie wypożyczania międzybibliotecznego z 1953 r. Projekt znowelizowanego zarządzenia w tej sprawie uzupełniony obszerną instrukcją określa tryb i zasady współpracy bibliotek na tym polu. Jako kontynuacja przyjęcia zasad specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych, przygotowany został projekt zarządzenia w sprawie ustalenia planu specjalizacji i wyznaczenia bibliotek centralnych dla poszczególnych dziedzin wiedzy oraz określenia ich zadań.

Dla sieci bibliotek publicznych przygotowany został projekt zarządzenia, które określa, w jakiego typu bibliotekach tej sieci mogą występować stanowiska kustosa i starszego bibliotekarza służby bibliotecznej.

Należy jeszcze dodać, że na wniosek Państwowej Rady Bibliotecznej

przygotowany został projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie dalszego rozwoju bibliotek w Polsce.

Wszystkie wymienione projekty zarządzeń przedyskutowała i zaopiniowała Państwowa Rada Biblioteczna. Są one w fazie daleko zaawansowanych uzgodnień międzyresortowych, można więc przypuszczać, że nim ukaże się w druku niniejsza informacja, uzyskają już formę obowiązujących norm prawnych.

Proces realizacji postanowień ustawy o bibliotekach od momentu wejścia jej w życie, tj. od lipca 1968 r., był przedmiotem kontroli i oceny władz państwowych i czynników społecznych.

Sejmowe Komisje: Kultury i Sztuki oraz Nauki kilkakrotnie rozpatrywały proces realizacji ustawy (marzec 1970, luty 1974, październik 1976, maj 1978). Przedmiotem obrad były kolejno: *Materiały dotyczące realizacji ustawy z dn. 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach*, przygotowane w Ministerstwie Kultury i Sztuki, *Raport o stanie bibliotek polskich* oraz *Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.* Komisja postulowała nowelizację ustawy o bibliotekach w punktach dotyczących spraw informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. Zwrócono m. in. uwagę na zaniedbania w zakresie bibliotek naukowych oraz na brak w resortach komórek specjalistycznych do spraw bibliotek. Pozytywnie oceniono działalność Departamentu Bibliotek. Postulowano też konieczność umocnienia roli ministra kultury i sztuki jako rzecznika całego bibliotekarstwa, co wynika z postanowień ustawy o bibliotekach.

Państwowa Rada Biblioteczna od momentu jej powołania, tj. od 1969 r., brała aktywny udział w procesie realizacji ustawy. Z inicjatywy PRB i przy aktywnym uczestnictwie poszczególnych jej sekcji przygotowano szereg materiałów o podstawowym znaczeniu dla kształtowania ogólnokrajowej polityki bibliotecznej. Biblioteka Narodowa opracowała wspomniany już *Raport o stanie bibliotek polskich*, a następnie *Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.* Departament Bibliotek przygotował materiał pt. „Ocena stopnia realizacji ustawy w latach 1968-1974”, zaopiniowany i przyjęty przez plenum PRB w październiku 1974.

Na podstawie tego materiału oraz wniosków zawartych w *Raporcie* przygotowano „Harmonogram prac na lata 1975-1976 i do roku 1980 nad realizacją ustawy o bibliotekach”. W „Harmonogramie” zalecono dokonanie analiz i weryfikacji przydatności aktów prawnych wydanych w l. 1968-1974; podejmowanie dalszych prac nad nowymi zarządzeniami i ewentualną nowelizacją aktów zdezaktualizowanych. Realizując zalecenia „Harmonogramu” i wykonując swe ustawowe uprawnienia PRB przystąpiła w l. 1975-1977 do analizy stanu, potrzeb i kierunków rozwoju bibliotek naukowych poszczególnych resortów, a także bibliotek związków zawodowych. Kierownikom resortów przedstawiono odpowiednio wnioski, których rezultatem były nowe zarządzenia wykonaw-

cze do ustawy⁷. „Harmonogram” zalecał także między innymi zbadanie stanu i potrzeb w zakresie budownictwa bibliotecznego, dokonanie analizy prac naukowych prowadzonych przez biblioteki publiczne oraz organizowanie spotkań z przedstawicielami resortów nadzorujących resortowe sieci biblioteczne. Podjęte w tym zakresie przez PRB działania mają na celu przyspieszenie realizacji postanowień ustawy.

Nie można pominąć wkładu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Związku Nauczycielstwa Polskiego i Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki oraz zainteresowania tych organizacji społecznych realizacją ustawy o bibliotekach.

Poważnym wkładem SBP było opublikowanie na łamach czasopism zawodowych, zwłaszcza *Przeglądu Bibliotecznego*, *Bibliotekarza*, a w ostatnich latach także *Poradnika Bibliotekarza* licznych artykułów poświęconych ustawie. Pomocą w śledzeniu realizacji ustawy i wydawanych na jej podstawie zarządzeń wykonawczych są 2 zbiory przepisów prawnych dla bibliotek, opublikowane przez SBP⁸. W związku z dzieścioleciem ustawy redakcja *Bibliotekarza* zorganizowała w marcu 1978 r. dyskusję poświęconą ustawie z udziałem przedstawicieli różnych środowisk bibliotekarskich⁹. Zarządy Okręgowe SBP organizowały konferencje, sesje popularnonaukowe i spotkania środowiskowe poświęcone dzieścioleciu ustawy.

W Związku Nauczycielstwa Polskiego przygotowano dla Sejmowej Komisji Nauki materiały obrazujące stan i potrzeby bibliotek szkół wyższych, a Związek Zawodowy Pracowników Kultury i Sztuki przeprowadzał badania sytuacji płacowej i kwalifikacji pracowników bibliotek publicznych. Analiza tych materiałów wykazywała poważne trudności w działalności wymienionych bibliotek świadczące, iż art. 9 ustawy o bibliotekach, dotyczący obowiązku zapewnienia bibliotekom odpowiednich warunków działania i rozwoju, nie jest w pełni realizowany przez instytucje nadzorujące biblioteki szkół wyższych i biblioteki publiczne.

Nadal nie jest w pełni zrealizowany art. 12 ustawy zalecający tworzenie resortowych sieci bibliotecznych. Wiele resortów nie wydało dotąd odpowiednich zarządzeń w tej sprawie. Dotyczy to nawet resortu kultury i sztuki, który ma zorganizowaną tylko sieć bibliotek publicznych. Biblioteki szkolnictwa artystycznego, muzeów i inne będące w gestii tego resortu nie wchodzą do tej sieci i właściwie pozbawione są fachowego merytorycznego nadzoru.

⁷ Np. Wytyczne ministrów: zdrowia i opieki społecznej oraz kultury i sztuki z dn. 18.05.1976 w sprawie usprawnienia działalności bibliotek w zakładach resortu zdrowia i opieki społecznej sprawującej opiekę stacjonarną. Dz.Urz. Mfn. Zdr. 1976 nr 13, poz. 36. — Instrukcja w sprawie organizacji i prowadzenia związkowych bibliotek zakładowych przyjęta Uchwałą Sekretariatu CRZZ z dn. 0.04.1975. (Powiel.).

⁸ T. Zarzębski: Przepisy prawne dla bibliotek naukowych i fachowych. Warszawa 1968; — L. Bieliński, E. Gruberska, K. Podhorski: Zbiór przepisów prawnych dla bibliotek publicznych. Warszawa 1974.

⁹ Poprzednia dyskusja zorganizowana przez redakcję *Bibliotekarza* odbyła się dn. 18.04. 1969. Zob. *Dyskutujemy nad ustawą o bibliotekach*. „*Bibliotekarz*” 1969 R. 36 nr 7/8 s. 218-232.

Dla lepszej gospodarki zbiorami materiałów bibliotecznych wymagają realizacji art. 11 i 13 zalecające tworzenie bibliotek składowych i usuwanie druków zbędnych z bibliotek ogólnokrajowej sieci bibliotecznej, a także art. 16 dotyczący m. in. zabezpieczania i konserwacji zbiorów bibliotek.

Ustawa o bibliotekach zaleca ustalenie wykazu bibliotek naukowych zobowiązanych do wykonywania prac naukowo-badawczych i usługowo-badawczych w dziedzinie bibliotekarstwa, czytelnictwa i doskonalenia zawodowego. Zaleca też określenie trybu planowania i sprawozdawczości w tym zakresie, a także ujednoczenia zasad współpracy bibliotek biorących udział w wymienionych pracach naukowych. Art. 20 i 16 ustawy formułujące te postanowienia nie są dotychczas realizowane.

Otwarta pozostaje także sprawa organizacji i zasad działania bibliotek fachowych w ramach ogólnokrajowej sieci bibliotecznej (art. 21).

Tak w ogólnych zarysach przedstawia się rejestr spraw do załatwienia, spraw bardzo istotnych dla pełniejszego zrealizowania postanowień ustawy. Zostały one przedstawione Sejmowej Komisji Kultury i Sztuki w maju 1978 r.

Wszystkie dotychczas przeprowadzone analizy realizacji ustawy o bibliotekach, jej przydatności i aktualności wykazują, że z wszystkich postanowień ustawy stracił aktualność tylko ust. 3 art. 27 w związku z reformą administracji terenowej i likwidacją ogniwa powiatowego. Poza tym ustawa jest dokumentem żywym, otwartym na możliwość wprowadzenia zmian w istniejącej sytuacji prawnej i nadal stanowi podstawę dalszego rozwoju bibliotekarstwa, zgodnie z potrzebami nauki, kultury i gospodarki narodowej.

Przedstawiony wyżej stan realizacji ustawy o bibliotekach i zakres wdrożonych w życie aktów wykonawczych wydanych na jej podstawie wskazują, że w znacznej mierze i w zasadniczych sprawach ustawa została zrealizowana. Analizy wykazują także przydatność wydanych aktów prawnych w codziennej działalności bibliotek oraz stałą aktualność ustawy i jej rzeczywistą wartość w kształtowaniu polityki bibliotecznej w kraju.

PODSTAWOWE AKTY PRAWNE
REALIZUJĄCE POSTANOWIENIA USTAWY O BIBLIOTEKACH
W LATACH 1968-1978

- 12.07.1968. *Rozp. min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie zasad i trybu rejestrowania bibliotek i zbiorów materiałów bibliotecznych oraz udzielania zezwoleń na publiczne ich udostępnianie.* „Dz. U.” 1968 nr 33, poz. 228.
- 2.08.1968. *Zarz. min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie dostarczania bibliotekom obowiązujących egzemplarzy druków i nagrań dźwiękowych.* „Monit. Pol.” 1968 nr 34, poz. 234.

- 20.08.1968. Uchwała nr 269 RM z dn. [...] w sprawie ustalenia wykazu bibliotek zaliczonych do bibliotek naukowych. „Monit. Pol.” 1968 nr 36, poz. 253, z późn. zm.
- 10.12.1968. Zarz. nr 75 Prezesa GUS z dn. [...] w sprawie utworzenia Centralnej Biblioteki Statystycznej. Zob. 3.10.1975. Zarz. nr 25 Prezesa GUS.
- 19.12.1968. Zarz. min. oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. [...] (Nr PR4-550-2/68) w sprawie nadzoru nad bibliotekami szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych oraz nad bibliotekami pedagogicznymi. (Wytyczne w zał.). „Dz. Urz. Min. Ośw.” 1969 nr B-3, poz. 27.
- 31.12.1968. Zarz. min. oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. [...] (Nr PR4-550-17/68) w sprawie zasad i trybu prowadzenia bibliotek szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych. (Instrukcja w zał.). „Dz. Urz. Min. Ośw.” 1969 nr B-3, poz. 28.
1969. Wzornik formularzy centralnych (powszechnego użytku) z zakresu bibliotekarstwa. Warszawa, [...] Komisja Racjonalizacji Druków przy Polskim Komitecie Normalizacyjnym.
- 15.04.1969. Zarz. nr 27 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie nadania statutu Bibliotece Narodowej w Warszawie. (Statut w zał.). „Dz. Urz. Min. Kult.” 1969 nr 3, poz. 21.
- 15.08.1969. Zarz. nr 77 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie zaopatrywania bibliotek publicznych w książki z bieżącej produkcji wydawniczej. (Wytyczne w zał.). „Dz. Urz. Min. Kult.” 1969 nr 7, poz. 61.
- 30.12.1969. Zarz. nr 120 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie udostępniania w bibliotekach niektórych kategorii materiałów bibliotecznych. (Powiel.).
- 15.08.1970. Zarz. min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie zasad ewidencji materiałów bibliotecznych, ich wyceny i inwentaryzacji oraz odpisywania wtyków w tych materiałach. „Monit. Pol.” 1970 nr 29, poz. 245; Instrukcja do Zarz. „Dz. Urz. Min. Kult.” 1970 nr 9, poz. 57.
- 28.08.1970. Zarz. nr 97 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie kół przyjaciół przy bibliotekach publicznych. (Regulamin w zał.). „Dz. Urz. Min. Kult.” 1970 nr 10, poz. 64.
- 24.10.1970. Zarz. nr 115 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie określenia wykształcenia uznanego za bibliotekarskie oraz rodzajów pracy, które można uznać za prace bibliotekarskie dla ustalenia stażu pracy wymaganego do zajmowania stanowiska w służbie bibliotecznej. (Wykaz szkół i kursów w zał.). „Dz. Urz. Min. Kult.” 1970 nr 11, poz. 75.
- 3.12.1970. Zarz. nr 132 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie włączenia do ogólnokrajowej sieci bibliotecznej Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu oraz Biblioteki im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego w Płocku. „Dz. Urz. Min. Kult.” 1970 nr 12, poz. 82.
- 4.02.1971. Zarz. nr 14 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie wskaźników zaopatrywania bibliotek publicznych w nowości wydawnicze w latach 1971-1980. „Dz. Urz. Min. Kult.” 1971 nr 2, poz. 15.
- 10.02.1971. Uchwała nr 32 RM z dn. [...] zm. uchwałę (nr 269) w sprawie ustalenia wykazu bibliotek zaliczanych do bibliotek naukowych. (Dot.: Centralnej Biblioteki Statystycznej, Biblioteki Poznańskiego Tow. Przyjaciół Nauk, Biblioteki im. Zielińskich Tow. Naukowego Płockiego). „Monit. Pol.” 1971 nr 11, poz. 89.
- 16.09.1971. Zarz. min. obrony narodowej nr 54/MON z dn. [...] w sprawie wojskowej sieci bibliotecznej. „Dz. Rozk. MON” 1971 nr 20, poz. 90.

- 16.12.1971. Zarz. nr 49/71 sekr. nauk. PAN z dn. [...] w sprawie organizacji i działania sieci bibliotek naukowych Polskiej Akademii Nauk. (Powiel.). W: „Prz. Bibliot.” 1972 R. 40 z. 2 s. 229-230.
- 27.04.1972. Pismo Ministerstwa Kultury i Sztuki, Dep. Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek (Nr KOB-III-530-11/72) z dn. [...] w sprawie czasu otwarcia bibliotek publicznych dla czytelników. (Wytyczne w zał.). (Powiel.).
- 9.02.1973. Zarz. nr 15 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie zasad specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych. (Zasady specjalizacji w zał.). „Dz. Urz. Min. Kult.” 1973 nr 2, poz. 18; sprost. 1973 nr 10, poz. 14.
- 15.02.1973. Zarz. min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie wymiany, nieodpłatnego przekazywania i sprzedaży materiałów bibliotecznych. „Monit. Pol.” 1973 nr 9, poz. 54.
- 28.03.1973. Zarz. nr 26 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie postępowania ze zbiorami audiowizualnymi w bibliotekach publicznych. (Instrukcja w zał.). „Dz. Urz. Min. Kult.” 1973 nr 3, poz. 21.
- 8.05.1973. Uchwała nr 109 RM zm. uchwałę (nr 269) w sprawie ustalenia wykazu bibliotek zaliczonych do bibliotek naukowych. (Dot. Biblioteki Czartoryskich w Krakowie, Biblioteki Muzeum Narodowego w Warszawie). „Monit. Pol.” 1973 nr 22, poz. 129.
- 1.06.1973. Zarz. nr 51 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie regulaminu Państwowej Rady Bibliotecznej. (Regulamin w zał.). „Dz. Urz. Min. Kult.” 1973 nr 9, poz. 42.
- 3.10.1973. Pismo Ministerstwa Kultury i Sztuki, Dep. Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych (Nr DBS-IV-55/34/73) z dn. [...]. Wskazówki w sprawie zabezpieczenia i konserwacji materiałów bibliotecznych. (Powiel.).
- 14.11.1973. Uchwała Sekretariatu CRZZ z dn. [...] w sprawie stosowania przez biblioteki związków zawodowych niektórych przepisów ustawy z dn. 9.04.1968 o bibliotekach (Powiel.).
- 30.11.1973. Zarz. nr 103 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie ustalenia wzorcowego statutu gminnej biblioteki publicznej. (Statut w zał.). „Dz. Urz. Min. Kult.” 1973 nr 12, poz. 71.
- 4.01.1974. Zarz. ministrów: zdrowia i opieki społecznej oraz kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie obsługi bibliotecznej w zakładach opieki zdrowotnej zamkniętej i w domach pomocy społecznej. (Regulaminy w zał.). „Dz. Urz. Min. Zdr.” 1974 nr 3, poz. 14.
- 5.01.1974. Uchwała nr 1 RM z dn. [...] zm. uchwałę (nr 269) w sprawie ustalenia wykazu bibliotek zaliczonych do bibliotek naukowych (Dot. Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społ.). „Monit. Pol.” 1974 nr 2, poz. 11.
- 15.01.1974. Pismo Ministerstwa Kultury i Sztuki, Dep. Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych (Nr DBS-III-5330-1/74) z dn. [...] wprowadzające w życie znowelizowane „Wskazówki w sprawie organizacji czytelnictwa dzieci w bibliotekach publicznych”. (Powiel.).
- 16.08.1974. Rozp. RM z dn. [...] w sprawie wynagradzania pracowników placówek upowszechniania kultury, archiwów państwowych i FilMOTEKI Polskiej „Dz. U.” 1974 nr 30, poz. 176.
- 23.08.1974. Zarz. nr 61 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie zasad przyznawania niektórych dodatków do płac dla pracowników zatrudnionych w placówkach upowszechniania kultury i w FilMOTECE Polskiej. „Dz. Urz. Min. Kult.” 1974 nr 6, poz. 45.
- 31.08.1974. Wytyczne nr 50 min. pracy, płac i spraw socjalnych oraz min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie wynagradzania pracowników kulturalno-

- wychowawczych i służby bibliotecznej zatrudnionych w placówkach upowszechniania kultury prowadzonych przez zakłady pracy. „Dz. Urz. Mtn. Pr.” 1974 nr 12, poz. 23; sprost. 1977 nr 7-9, poz. 15.
- 23.10.1974. Zarz. nr 24/74 sekr. nauk PAN z dn. [...] w sprawie organizacji sieci informacji naukowej w Polskiej Akademii Nauk. (Powiel.). W: „Zag. Inf. Nauk.” 1975 nr 1 s. 174-177.
- 25.10.1974. Zarz. nr 52 min. nauki, szkolnictwa wyższego i techniki oraz min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie zasad przyznawania niektórych dodatków do plac dla pracowników zatrudnionych w bibliotekach szkół wyższych. „Dz. Urz. Min. Nauki, Szk. Wyż. Tech.” 1974 nr 12, poz. 121.
- 23.11.1974. Zarz. nr 27/74 sekr. nauk. PAN z dn. [...] w sprawie zasad wynagradzania pracowników zatrudnionych w bibliotekach, Muzeum Ziemi i Archiwum PAN. (Powiel.).
- 23.11.1974. Zarz. nr 27/74 sekr. nauk. PAN z dn. [...] w sprawie zasad wynagradzania bibliotekarzy dyplomowanych i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej, technicznej i ekonomicznej oraz pracowników bibliotek w placówkach Polskiej Akademii Nauk. (Powiel.).
- 14.12.1974. Zarz. nr 27/Org min. nauki, szkolnictwa wyższego i techniki i sekr. nauk. PAN z dn. [...] w sprawie powołania organu wykonawczego do spraw specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych. (Powiel.). W: J. Krzyżewski: Przepisy o informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. Warszawa 1977 s. 83-85.
- 15.02.1975. Decyzja nr 22/75 Prezydium Rządu z dn. [...] w sprawie ustanowienia nagrody im. Heleny Radlińskiej za wybitne osiągnięcia w dziedzinie bibliotekoznawstwa i bibliotekarstwa. (Powiel.).
- 5.04.1975. Pismo Ministerstwa Kultury i Sztuki, Dep. Domów Kultury i Stowarzyszeń Regionalnych (Nr DBS-III-530-15/75) w sprawie regulaminów wypożyczalni i czytelní biblioteki publicznej. (Powiel.).
- 9.04.1975. Instrukcja w sprawie organizacji i prowadzenia związkowych bibliotek zakładowych przyjęta Uchwałą Sekretariatu CRZZ z dn. [...] (Powiel.).
- 23.05.1975. Zarz. nr 13 min. nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dn. [...] w sprawie zasad rekrutacji i trybu kwalifikowania pracowników bibliotek i placówek upowszechniania kultury na studia dla pracujących w szkołach wyższych. (Powiel.).
- 5.06.1975. Pismo min. kultury i sztuki (Nr GM-I-001/75) z dn. [...] dotyczące przekazania „Wytycznych w sprawie dostosowania struktury organizacyjnej i zakresu działania jednostek terenowych Ministerstwa Kultury i Sztuki do dwustopniowej organizacji władzy administracji terenowej”. (Powiel.).
- 20.06.1975. Pismo min. kultury i sztuki (Nr DBS-III-530-17/75) z dn. [...] dotyczące przekazania „Propozycji do opracowania statutu wojewódzkiej biblioteki publicznej”. Wraz z „Propozycjami zmiany sieci bibliotek publicznych, ich struktury i organizacji”. (Powiel.).
- 3.10.1975. Zarz. nr 25 Prezesa GUS z dn. [...] w sprawie nadania statutu Centralnej Bibliotece Statystycznej w m. st. Warszawie. (Powiel.).
- 3.11.1975. Zarz. nr 72 min. kultury i sztuki oraz min. nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dn. [...] w sprawie gratyfikacji jubileuszowych dla pracowników zatrudnionych w placówkach upowszechniania kultury, archiwach państwowych i FilMOTECE Polskiej. „Dz. Urz. Min. Nauki, Szk. Wyż. Tech.” 1975 nr 10, poz. 59.
- 27.03.1976. Zarz. min. oświaty i wychowania z dn. [...] w sprawie resortowej sieci bibliotek pedagogicznych. „Dz. Urz. Min. Ośw.” 1976 nr 4, poz. 26.

- 18.05.1976. *Wytyczne ministrów zdrowia i opieki społecznej oraz kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie usprawnienia działalności bibliotek w zakładach resortu zdrowia i opieki społecznej sprawujących opiekę stacjonarną.* „Dz. Urz. Min. Zdr.” 1976 nr 13, poz. 36.
- 18.09.1976. *Zarz. nr 37 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie utworzenia Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie. (Statut w zał.).* „Dz. Urz. Mtn. Kult.” 1976 nr 4, poz. 23.
- 31.12.1976. *Zarz. nr 3 min. kultury i sztuki oraz min. nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dn. [...] w sprawie dodatków szkodliwych dla zdrowia lub uciążliwych w placówkach upowszechniania kultury, archiwach państwowych i FilMOTECE Polskiej.* „Dz. Urz. Min. Kult.” 1977 nr 1, poz. 6.
- 2.05.1977. *Zarz. nr 8 min. kultury i sztuki z dn. [...] w sprawie wysokości, trybu i warunków przyznawania oraz terminów wypłat nagród dla kierowników punktów bibliotecznych.* „Dz. Urz. Min. Kult.” 1977 nr 1, poz. 4.
- 28.03.1978. *Zarz. nr 13 min. kultury i sztuki w sprawie ustalenia wskaźników zatrudnienia w bibliotekach publicznych.* „Dz. Urz. Min. Kult.” 1978 nr 2, poz. 10.

Oprac. E. Pawlikowska, I. Kuczyńska

EWA PAWLIKOWSKA

ON FURTHER EXECUTING THE LIBRARY BILL OF 1968 IN THE PERIOD 1974-1978

In ten years that passed from enacting by the Polish Parliament the Library Bill of April 9th, 1968, there appeared 52 executive acts. During last four years further regulation of different fields of libraries activity took place in the scope of the national library network, the proper organization of library resources and internal organization of libraries. The annual state prize was established for particular achievements in the field of library science. The programme for developing Polish librarianship until 1990 was elaborated.

The mentioned Bill proved useful and its execution satisfactory in greater measure. It makes a basis for further development of Polish librarianship according to the needs of science, national cultural and economic activities.

EDWARD PALIŃSKI

DZIAŁALNOŚĆ PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ W LATACH 1969-1977

Ustawa o bibliotekach¹ nałożyła na ministra kultury i sztuki poważny i odpowiedzialny obowiązek koordynowania działalności ogólnokrajowej sieci bibliotek. Na podstawie art. 10 ustawy została powołana w 1969 r. Państwowa Rada Biblioteczna jako organ opiniodawczy i doradczy ministra kultury i sztuki w sprawach dotyczących ogólnokrajowej polityki bibliotecznej w kraju.

ORGANIZACJA I ZAKRES DZIAŁANIA

Przed formalnym powołaniem Rady został opracowany (w ówczesnym Departamencie Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek Ministerstwa Kultury i Sztuki) regulamin Rady, który został zatwierdzony dn. 17 grudnia 1968 r. przez prezesa Rady Ministrów. Nowelizacja regulaminu nastąpiła w 1973 r.²

Regulamin postanawia, że do zadań Rady należy m. in.: zgłaszanie wniosków w sprawach polityki bibliotecznej i jej realizacji, wypowiedzanie się w sprawach potrzeb bibliotekarstwa i czytelnictwa oraz przedkładanie wniosków w tych sprawach, wreszcie — opiniowanie projektów aktów normatywnych.

Rada od początku jej powstania pracuje w czterech sekcjach: ds. zbiorów bibliotecznych; ds. informacji, dokumentacji i bibliografii; ds. upowszechniania czytelnictwa; ds. kształcenia i doskonalenia kadr.

Całością prac kieruje Prezydium Rady; jej pierwszym przewodniczącym był Zygmunt Garstecki, a sekretarzem Ewa Pawlikowska; od 1973 r. stanowiska te zajmują odpowiednio: Józef Fajkowski i Edward Paliński.

Każdy członek Rady pracuje co najmniej w jednej z uprzednio wymienionych sekcji. W miarę potrzeb są powoływane okresowo zespoły i komisje specjalistyczne oraz rzeczoznawcy i konsultanci spoza Rady.

¹ Ustawa z dn. 9.04.1968 o bibliotekach. „Dz.U.” 1968 nr 12, poz. 63.

² Regulamin Państwowej Rady Bibliotecznej. Zał. do Zarz. nr 51 min. kultury i sztuki z dn. 1.06.1973. „Dz. Urz. Min. Kult.” 1973 nr 9, poz. 42.

Albowiem Rada — wbrew założeniom — musi wiele problemów opracowywać od początku, nie ograniczając się do samego opiniowania czy rozpatrywania tematów. Ogromną pomoc w opracowywaniu aktów normatywnych, planów pracy oraz innych materiałów niesie Radzie Zespół do Spraw Bibliotek w Departamencie Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej w Ministerstwie Kultury i Sztuki.

DZIAŁALNOŚĆ

W historii współczesnego bibliotekarstwa polskiego okres od chwili ogłoszenia w 1946 r. Dekretu do opublikowania Ustawy w 1968 r. nazywany jest okresem odbudowy i tworzenia podstaw nowoczesnego bibliotekarstwa. Natomiast po 1968 r. następuje stały rozwój polskich bibliotek, rozwój czytelnictwa oraz próby ujednoczenia sieci, częściowo zahamowane wskutek niewystarczających środków budżetowych na zaspokajanie potrzeb bibliotek i ich modernizację. Świadomość nienadążania bibliotek za rozwijającymi się potrzebami społeczeństwa w dziedzinie kultury, oświaty i nauki zaczęła narastać i niepokoić środowisko bibliotekarskie. Podjęto poszukiwania dróg wyjścia z tej sytuacji. Powołanie komitetu ekspertów do prac nad raportem o stanie oświaty przyspieszyło decyzję o pilnej potrzebie opracowania raportu o stanie bibliotek w Polsce.

Z inicjatywą opracowania tego dokumentu wystąpiła Biblioteka Narodowa, której też PRB zleciła na początku 1971 r. jego przygotowanie³. Pod koniec 1973 r. zostały ostatecznie zakończone prace nad *Raportem o stanie bibliotek polskich*⁴, dokumentem wagi historycznej dla współczesnego bibliotekarstwa polskiego. Był on pierwszą próbą przedstawienia aktualnego stanu naszych bibliotek; formułował węzłowe zadania i postulaty dotyczące udoskonalenia i modernizacji bibliotekarstwa polskiego.

W świetle *Raportu* najpilniejszymi sprawami do załatwienia były: opracowanie programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego; poprawa sytuacji kadrowej w bibliotekarstwie; zwiększenie nakładów finansowych na nowoczesne budownictwo biblioteczne, wyposażenie w najnowocześniejszy sprzęt i na uzupełnianie księgozbioru; przyspieszenie rozpoczęcia budowy gmachu Biblioteki Narodowej.

Z inicjatywy Sekretariatu Rady już w styczniu 1974 r. *Raport* został wniesiony przez ministra kultury i sztuki pod obrady Sejmowej Komisji Kultury i Sztuki. Komisja, oceniając wysoko dorobek bibliotekarstwa polskiego, opowiedziała się stanowczo za potrzebą organizacyjnego wzmocnienia bibliotek jako samodzielnych instytucji upowszechniających wiedzę i uczestniczących aktywnie w ogólnokrajowym

³ *Protokół z posiedzenia Prezydium PRB z dn. 21.01.1971. „Prz. Bibliot.” 1973 R., 42 z. 1/2 s. 169.*

⁴ *Raport o stanie bibliotek polskich.* Wyd. 2. Warszawa 1974.

systemie informacji. Za sprawą Sejmowej Komisji Kultury i Sztuki Raport zaczął być przedmiotem zainteresowania także w innych resortach.

Tak więc z inspiracji PRB, w ścisłym współdziałaniu z PAN, Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Ministerstwem Oświaty i Wychowania, Ministerstwem Obrony Narodowej, CRZZ oraz ZG Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki oraz ZG Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich udało się w stosunkowo krótkim czasie doprowadzić do opracowania:

1) nowego jednolitego systemu placowego obowiązującego od września 1974 r.⁵;

2) programu kształcenia kadr na poziomie wyższym z przywilejem bezegzaminowego przyjmowania na studia zaoczne bibliotekarzy posiadających średnie wykształcenie bibliotekarskie;

3) programu wyposażenia technicznego bibliotek publicznych;

4) dalszych zarządzeń wykonawczych do ustawy o bibliotekach. m. in.:

— uchwały Sekretariatu CRZZ w sprawie stosowania przez biblioteki związkowe niektórych przepisów Ustawy⁶;

— zarządzenia ministrów zdrowia i opieki społecznej oraz kultury i sztuki w sprawie obsługi bibliotecznej w zakładach opieki zdrowotnej zamkniętej i w domach pomocy społecznej⁷;

— zarządzenia nr 15 ministra kultury i sztuki w sprawie zasad specjalizacji zbiorów i materiałów bibliotecznych oraz działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych⁸;

— zarządzenia nr 27 Org. ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki i sekretarza naukowego PAN w porozumieniu z ministrem kultury i sztuki w sprawie powołania organu wykonawczego do spraw specjalizacji zbiorów⁹;

5) decyzji Prezydium Rządu z dn. 15.2.1975 r. o ustanowieniu nagrody ministra kultury i sztuki im. H. Radlińskiej za wybitne osiągnięcia w bibliotekarstwie i bibliotekoznawstwie¹⁰.

⁵ Rozp. RM z dn. 16.08.1974 w sprawie wynagradzania pracowników placówek upowszechniania kultury, archiwów państwowych i Filii Biblioteki Polskiej. „Dz.U.” 1974 nr 30, poz. 176.

⁶ Uchwała Sekretariatu CRZZ z dn. 14.11.1973 w sprawie stosowania przez biblioteki związkowe zawodowych niektórych przepisów ustawy z dn. 9.04.1968 o bibliotekach. (Powieł).

⁷ Zarz. ministrów: zdrowia i opieki społecznej oraz kultury i sztuki z dn. 4.01.1974 w sprawie obsługi bibliotecznej w zakładach opieki zdrowotnej zamkniętej i w domach pomocy społecznej. „Dz.Urz. Min. Zdr.” 1974 nr 3, poz. 14; oraz uzup. Wytyczne ministrów: zdrowia i opieki społecznej oraz kultury i sztuki z dn. 18.05.1976 w sprawie usprawnienia działalności bibliotek w zakładach resortu zdrowia i opieki społecznej sprawujących opiekę stacjonarną. „Dz.Urz. Min. Zdr.” 1976 nr 13, poz. 36.

⁸ Zarz. nr 15 min. kultury i sztuki z dn. 9.02.1973 w sprawie zasad specjalizacji zbiorów i materiałów bibliotecznych oraz działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych. „Dz.Urz.Min.Kult.” 1973 nr 2, poz. 18.

⁹ Zarz. nr 27/Org. min. nauki, szkolnictwa wyższego i techniki i sekr. nauk. PAN z dn. 14.12.1974 w sprawie powołania organu wykonawczego do spraw specjalizacji zbiorów i materiałów bibliotecznych oraz działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych. (Powieł). W: J. Krzyżewski: Przepisy o informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. Warszawa 1977 s. 83-85.

¹⁰ Decyzja nr 22/75 Prezydium Rządu z dn. 15.02.1975 w sprawie ustanowienia nagrody im. Heleny Radlińskiej za wybitne osiągnięcia w dziedzinie bibliotekoznawstwa i bibliotekarstwa. (Powieł).

Wymienione przykłady świadczą, iż za sprawą PRB minister kultury i sztuki zaczął energiczniej spełniać rolę koordynatora, podejmując wiele ważkich problemów dla rozwoju ogólnokrajowej sieci bibliotecznej.

W omawianym okresie przedmiotem prac Rady były również następujące problemy:

- rola środków masowego przekazu w upowszechnianiu książki i czytelnictwa,
- biblioteki składowe,
- założenia programowe kształcenia bibliotekarzy,
- analiza i ocena stopnia realizacji ustawy o bibliotekach,
- organizacja importu wydawnictw zagranicznych,
- zasady specjalizacji bibliotek.

Wiele uwagi poświęciła Rada problemowi doskonalenia centralnej koordynacji polityki bibliotecznej, omawiając na kolejnych posiedzeniach działalność bibliotek: naukowych, publicznych, wojskowych, związkowych, szpitalnych, szkolnych i pedagogicznych oraz innych.

Od 1975 r. z inicjatywy Sekretariatu Rady dwa razy w roku organizowane są międzyresortowe spotkania z przedstawicielami resortów nadzorujących resortowe sieci biblioteczne oraz z czynnikami ustalającymi i realizującymi politykę biblioteczną w naszym kraju.

Celem tych spotkań jest prowadzenie systematycznej współpracy w zakresie rozwiązywania problemów, których realizacja przekracza możliwości jednego resortu.

Największym osiągnięciem Rady było doprowadzenie do opracowania kolejnego po *Raporcie* ważnego dokumentu, a mianowicie *Programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.*¹¹ oraz projektu uchwały Rady Ministrów w sprawie dalszego rozwoju bibliotek w Polsce.

Tak więc w dotychczasowym okresie swojej działalności Rada rozważyła szereg problemów, przyczyniając się do unowocześniania i usprawniania pracy bibliotecznej, podwyższania kwalifikacji zawodowych oraz podniesienia autorytetu i rangi zawodu bibliotekarskiego.

Swą dotychczasową działalnością potwierdziła ona potrzebę istnienia takiego organu, a nawet rozszerzenia jego kompetencji i uprawnień w układzie międzyresortowym.

Dotychczasowe doświadczenia z prac Rady wskazują na pilną potrzebę przeprowadzenia pewnych zmian w jej organizacji: 1) powinna ona być powoływana na określoną kadencję, gdyż dotychczasowa polityka odwoływania i powoływania poszczególnych jej przedstawicieli nie zdaje w pełni egzaminu; 2) w skład Rady obok wysoko wykwalifikowanych bibliotekarzy i rzeczoznawców pokrewnych dziedzin powinni wchodzić najbardziej kompetentni przedstawiciele zainteresowanych resortów i organizacji.

¹¹ *Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.* Warszawa 1977.

Wymienione tu przykładowo najważniejsze poczynania Państwowej Rady Bibliotecznej przyczyniły się do wzmocnienia jej pozycji w polskim świecie bibliotekarskim.

EDWARD PALIŃSKI

ACTIVITY OF THE STATE COUNCIL FOR LIBRARIES
IN THE PERIOD 1969-1977

Following the Library Bill of 1968 the State Council for Libraries was appointed in 1969. The regulation for the Council was enacted in 1968 and altered in 1973.

The Council works in 4 Sections; special teams are appointed if necessary; the whole of works is with the Praesidium of the Council. In the period 1969-1977 the Council contributed to elaboration of the Report on the actual state of Polish libraries. The Council caused the elaboration of a number of rules, e.g. executive orders to the Library Bill and to the Development Programme of Polish Libraries until 1990.

The Council considered a number of problems contributing to further modernization and improvement of the library work being active in central coordination of library policy.

MIECZYŚLAW DERENTOWICZ

SPECJALIZACJA ZBIORÓW MATERIAŁÓW BIBLIOTECZNYCH

Idea specjalizacji, rozwijana od ponad 50 lat w środowisku bibliotecznym, znalazła wyraz w ustawie sejmowej z dnia 9.4.1968 r. o bibliotekach¹. Wspomniana ustawa stworzyła także podstawę uregulowania problemu specjalizacji w trybie administracyjnym. Zgodnie z ustaleniami art. 16 i 19 ustawy, realizację zadań w zakresie specjalizacji zbiorów powierzono ministrowi nauki, szkolnictwa wyższego i techniki oraz sekretarzowi naukowemu Polskiej Akademii Nauk, którzy w porozumieniu z ministrem oświaty i wychowania oraz ministrem kultury i sztuki mają:

- ustalić zasady specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych;
- ustalić plan specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych w bibliotekach naukowych, dostosowany do potrzeb rozwoju nauki, gospodarki i kultury naszego kraju;
- wyznaczyć spośród bibliotek naukowych biblioteki centralne dla określonych dziedzin wiedzy i ustalić zadania tych bibliotek.

Pierwszy etap prac nad realizacją postanowień ustawy zakończono opracowaniem w l. 1973-1974 dwóch aktów normatywnych: zarządzenia w sprawie zasad specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych i działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych² oraz zarządzenia w sprawie powołania organu wykonawczego do spraw specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych i działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych³.

Drugi etap prac nad opracowaniem planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych i powołaniem centralnych bibliotek naukowych datuje się od 1975 r. W końcu tego roku Centrum INTE, w porozumieniu z Państwową Radą Biblioteczną, podjęło prace nad specjalizacją bibliotek prowadzone w trzech zasadniczych kierunkach:

¹ Ustawa z dn. 9.04.1968 o bibliotekach. „Dz.U.” 1968 nr 12, poz. 63.

² Zarz. nr 15 min. Kultury i sztuki z dn. 9.02.1973 w sprawie zasad specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych. „Dz.Urz.Min.Kult.” 1973 nr 2, poz. 18. (Zasady specjalizacji stanowią zał. do zarz.)

³ Zarz. nr 27/Org min. nauki, szkolnictwa wyższego i techniki i sekr. nauk. PAN z dn. 14.12.1974 w sprawie powołania organu wykonawczego do spraw specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych. (Powieł.). W: J. Krzyżewski; Przepisy o informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. Warszawa 1977 s. 83-85.

- opracowanie klasyfikacji tematyczno-dziedzinowej, której hasła mogłyby być wykorzystane do określenia zakresów gromadzenia zbiorów przez poszczególne biblioteki;
- rejestracja i analiza istniejącej obecnie specjalizacji bibliotek naukowych;
- przygotowanie aktów prawnych warunkujących praktyczne wdrażanie planu specjalizacji.

Klasyfikacja dla potrzeb planu została opracowana przez Centrum INTE przy udziale przedstawicieli Polskiej Akademii Nauk, wyższych uczelni oraz przedstawicieli placówek krajowej służby inte. W wyniku podjętych działań, konsultowanych także szeroko ze środowiskiem bibliotekarskim, powstała monohierarchiczna, 3-stopniowa klasyfikacja dla potrzeb planu specjalizacji bibliotek i działalności informacyjnej w kraju.

W pracach przygotowawczych wykorzystano znane i stosowane klasyfikacje zagraniczne, np. opracowaną na zlecenie UNESCO w ramach programu UNISIST klasyfikację p.n. Broad System of Ordering (BSO), rubrykatory VINTI i MCNTI, schematy klasyfikacji zautomatyzowanych systemów informacyjnych PASCAL, INSPEC, CAC itp. Prace nad klasyfikacją prowadzone były równoległe z pracami Instytutu INTE nad polską klasyfikacją tematyczno-dziedzinową dla potrzeb SINTO.

Przeprowadzono również prace nad rozpoznaniem obecnego stanu gromadzenia zbiorów w bibliotekach naukowych, a na ich podstawie zbudowano kartotekę rejestrującą aktualną specjalizację bibliotek naukowych w całym kraju. Dokonano także analizy potrzeb informacyjnych z uwzględnieniem kierunków studiów prowadzonych przez uczelnie wyższe, profilów placówek naukowo-badawczych; wykorzystano także materiały uzyskane za pośrednictwem systemu Magister, dotyczące rozmieszczenia kadr z wyższym wykształceniem.

Wykonano więc szereg poważnych prac przygotowawczych, przeprowadzono wiele dyskusji w ramach sekcji i Prezydium Państwowej Rady Bibliotecznej, w Komisji Pracowników Informacji Naukowej przy Sekcji Nauki Związku Nauczycielstwa Polskiego, omawiano problem specjalizacji na Kolegium Międzyresortowym ministra kultury i sztuki oraz referowano te zagadnienia na różnego rodzaju konferencjach, seminariach i naradach.

CELE I ZADANIA SPECJALIZACJI

Plan specjalizacji ma na celu:

- organizację i przechowywanie optymalnie kompletnego zbioru materiałów bibliotecznych dla potrzeb nauki i gospodarki narodowej, sta-

nowiącego podstawę działania systemu informacji naukowej, technicznej i organizacyjnej SINTO⁴;

— uporządkowanie zakresów gromadzenia zbiorów przez biblioteki naukowe, określenie lokalizacji dokumentów wraz z obowiązkiem ich opracowywania zgodnie z zasadami przyjętymi w SINTO;

— racjonalizację importu wydawnictw, zwłaszcza ze strefy dolarowej. Zadania te będą realizowane przez:

— gromadzenie materiałów bibliotecznych zgodnie z aktualnymi i perspektywicznymi potrzebami społeczno-gospodarczego rozwoju kraju;

— opracowywanie, przetwarzanie, udostępnianie i rozpowszechnianie gromadzonych materiałów bibliotecznych z wykorzystaniem form, metod i środków przyjętych w krajowym systemie informacji naukowej.

Opracowany projekt planu posiada charakter kompleksowy, uwzględnia bowiem wszystkie dziedziny wiedzy i gospodarki narodowej.

Plan specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych ustala zadania w zakresie specjalizacji dla określonych bibliotek naukowych. Program gromadzenia materiałów bibliotecznych przez biblioteki naukowe realizujące plan wynika z roli danej dziedziny wiedzy w bieżącym i perspektywicznym rozwoju gospodarki narodowej oraz z ustaleń podjętych we współpracy międzynarodowej w tym zakresie. Podstawowymi kryteriami planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych są: dziedzina wiedzy, techniki lub innego rodzaju działalność praktyczna oraz typ materiałów bibliotecznych. W uzasadnionych przypadkach dla ustalenia szczegółowej specjalizacji zbiorów można stosować kryterium narodowe, chronologiczne, geograficzne, językowe itp.

ZASADY I STRUKTURA ORGANIZACYJNA PLANU SPECJALIZACJI

Plan specjalizacji wyznacza centralne biblioteki naukowe powołane do realizowania planu specjalizacji, jak również biblioteki naukowe współpracujące z bibliotekami centralnymi. Określa również zakres gromadzenia materiałów bibliotecznych przez każdą bibliotekę centralną oraz precyzuje odpowiednie zadania bibliotek.

Plan specjalizacji oparty jest na jednolitej koncepcji struktury krajowego zasobu informacyjnego⁵ i zmierza do stworzenia zbiorów o szerokich zakresach tematycznych. Jest to dwupoziomowa struktura organizacyjna, obejmująca centralne biblioteki naukowe oraz biblioteki współpracujące jako główne ośrodki zbiorów o wąskich profilach gromadzenia. Zaproponowany typ organizacji uwarunkowany jest z jednej strony dużą decentralizacją zbiorów, z drugiej zaś konkretną sytuacją, w jakiej funkcjonują biblioteki. W celu zapewnienia komplet-

⁴ Projekt ogólny Systemu Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej został wstępnie zatwierdzony Uchwałą Komitetu Informatyki przy Radzie Ministrów z dn. 6.03.1978 r.

⁵ Całość zasobu informacji zawartych w źródłach objętych działaniem SINTO stanowi krajowy zasób informacji. Zasady tworzenia, organizacji i wykorzystywania tego zasobu wynikają z potrzeb sprawnej i ekonomicznie optymalnej realizacji procesu informowania.

ności bazy źródłowej dla wszystkich sfer działalności społecznej należy wprowadzić do planu specjalizacji także biblioteki reprezentujące wąskie specjalności. Konieczność ta jest uzasadniona:

- nadmiernym rozproszeniem zbiorów, występującym zwłaszcza w okresie powojennym, a pogłębianym przez celowe zresztą i słuszne tworzenie nowych ośrodków naukowych i dydaktycznych;
- sytuacją lokalową bibliotek, uniemożliwiającą na obecnym etapie organizację i koncentrację zasobów piśmienniczych o szerokich zakresach tematycznych;
- mechanizacją i automatyzacją procesów bibliotecznych, zwłaszcza działalności informacyjnej, co jest opłacalne tylko w zastosowaniu do dużych zbiorów informacyjnych.

Wprowadzenie do planu, obok zbiorów centralnych bibliotek naukowych, także zbiorów bibliotek współpracujących wynika również z przyjętej koncepcji budowy zbioru źródeł informacji dla potrzeb SINTO i konieczności powiązania dwóch podstawowych funkcji procesu informowania, tj. gromadzenia i dokumentowania, realizowanych przez placówki informacji wyznaczone w planie specjalizacji.

Plan specjalizacji nie oznacza uszczuplenia możliwości pomnażania i rozwoju zbiorów w innych bibliotekach. Nie oznacza również likwidacji jakiegokolwiek biblioteki naukowej. Biblioteki naukowe nie objęte planem będą gromadzić piśmiennictwo, niezbędne dla bieżącej działalności i obsługi własnego środowiska użytkowników. Książnice te nie będą jednak zobowiązane do archiwizowania gromadzonych zbiorów.

Propozycje wyznaczenia określonych bibliotek do pełnienia funkcji centralnych bibliotek naukowych wynikły z uwzględnienia następujących ich właściwości:

- wielkość, kompletność i aktualność zbioru dokumentów pierwotnych i pochodnych;
- związek z najliczniejszym środowiskiem naukowym;
- pomieszczenie i wyposażenie biblioteki;
- liczebność i kwalifikacje personelu;
- warunki do prowadzenia działalności informacyjnej;
- nowoczesna baza techniczna.

Plan specjalizacji, zakładający uwzględnianie materiałów bibliotecznych niezależnie od miejsca ich przechowywania i przynależności resortowej gromadzących je bibliotek, oznacza pełną integrację funkcjonalną bibliotek naukowych jako placówek krajowej sieci informacji naukowej.

ZADANIA I FUNKCJE CETRALNYCH BIBLIOTEK NAUKOWYCH W SINTO

Zadania centralnych bibliotek naukowych jako podstawowych ogniw SINTO obejmują w ramach wyznaczonej specjalizacji:

- metodyczny dobór oraz gromadzenie i przechowywanie optymalnie

kompletnych, krajowych i zagranicznych, bieżących i retrospektywnych materiałów bibliotecznych;

— ewidencję zbiorów, której podlegają wszystkie materiały biblioteczne;

— opracowywanie wszystkich dokumentów wytwarzanych w kraju;

— udostępnianie gromadzonych materiałów bibliotecznych;

— przechowywanie i udostępnianie informacji o tych materiałach;

— prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie niezbędnym do prawidłowej realizacji planu specjalizacji i uczestniczenia w systemie informacji naukowej, technicznej i organizacyjnej.

Centralna biblioteka naukowa prowadzi działalność informacyjną na podstawie gromadzonych przez nią zbiorów dokumentów pierwotnych, pochodnych i wtórnych w ramach zasad i form obowiązujących w SINTO, a zwłaszcza:

— prowadzi centralny katalog dziedzinowy, a także przekazuje informacje o posiadanych zbiorach materiałów bibliotecznych do prowadzonych w kraju katalogów centralnych;

— dostarcza w zakresie tematycznym, ustalonym w planie specjalizacji, pełnej informacji do systemów specjalistycznych⁶, dziedzinowo-gałęziowych⁷ i terytorialnych⁸.

Centralna biblioteka naukowa może pełnić zadania centralnego ośrodka informacji systemu dziedzinowo-gałęziowego. Realizuje wówczas dodatkowo następujące funkcje:

— sprawuje funkcjonalno-metodyczny nadzór nad działaniem systemu;

— współpracuje z odpowiednimi systemami międzynarodowymi lub systemami innych państw, a także z krajowymi systemami specjalistycznymi;

— gromadzi, przetwarza, przechowuje i udostępnia informacje zgodnie z zakresem tematycznym danego systemu dziedzinowo-gałęziowego;

— rozpowszechnia informacje przy wykorzystaniu form i metod obowiązujących w SINTO.

Centralna biblioteka naukowa sprawuje nadzór nad realizacją planu specjalizacji i koordynuje działalność biblioteczną i informacyjną naukowych bibliotek współpracujących w zakresie:

⁶ Systemy specjalistyczne wyodrębniane są dla źródeł informacji grupowych wg typów dokumentów, np. prace naukowo-badawcze, patenty, normy, materiały legislacyjne itp. Celem funkcjonowania systemów specjalistycznych w SINTO jest rejestracja źródeł informacji, przetwarzanie powstałej informacji pochodnej oraz zasilanie informacją systemów dziedzinowo-gałęziowych i terytorialnych.

⁷ Systemy dziedzinowo-gałęziowe wyodrębnione są dla źródeł informacji klasyfikowanych wg dziedzin wiedzy i gospodarki, np. chemia, metalurgia, ochrona zdrowia itp. Celem tych systemów jest rejestracja i ewidencja źródeł informacji mieszczących się w wyznaczonym im tematycznie obszarze działania; gromadzenie informacji pochodnej uzyskiwanej z systemów specjalistycznych, tematycznie uprofilowanych systemów międzynarodowych lub podobnie uprofilowanych istniejących w innych krajach; przetwarzanie tej informacji dla celów wydawniczych i bieżącej obsługi użytkowników oraz tworzenie monotematycznych banków danych, dostępnych dla wszystkich użytkowników SINTO — do realizacji retrospektywnego wyszukiwania informacji poprzez różne ogniwa zintegrowanej struktury informacji SINTO.

⁸ Systemy terytorialne obejmują źródła informacji powstające na danym terytorium, które ze względu na ich wyłącznie regionalną wartość nie są wprowadzane do systemów o zasięgu ogólnokrajowym. Systemy te spełniają ponadto istotną funkcję obsługi masowego użytkownika SINTO. Korzystają przy tym z dostępu do wyników pracy każdego elementu SINTO.

- jednolitej i planowej polityki gromadzenia i uzupełniania zbiorów;
- opracowywania gromadzonych materiałów i dokumentowania krajowych źródeł informacji;
- przekazywania informacji o posiadanych materiałach bibliotecznych do katalogów centralnych i systemów realizowanych w SINTO;
- sprawozdawczości i statystyki bibliotecznej.

Pełnienie przez centralne biblioteki naukowe funkcji informacyjnych wynikających z planu specjalizacji oraz uczestniczenia w SINTO nie oznacza ograniczenia ich działalności na rzecz własnego środowiska użytkowników.

Zadanie, o którym mowa, realizowane jest już obecnie przez niektóre biblioteki: Główna Biblioteka Lekarska, jak i Centralna Biblioteka Rolnicza pełnią funkcję centralnych ośrodków informacji systemów dziedzinowo-gałęziowych. Tak więc rozpoczęta została praktyczna realizacja tezy o funkcjonalnej integracji bibliotek i ośrodków informacji, działalności bibliotecznej i działalności informacyjnej.

ROLA I FUNKCJE BIBLIOTEKI NARODOWEJ W PLANIE SPECJALIZACJI

Szczególne role wynikające z uczestniczenia w systemie informacji naukowej, technicznej i organizacyjnej, w warunkach realizowanego planu specjalizacji, przypada Bibliotece Narodowej.

Jako centralna biblioteka Państwa — Biblioteka Narodowa:

- tworzy wspólnie z Biblioteką Jagiellońską i Biblioteką Zakładu Narodowego im. Ossolińskich oraz innymi wybranymi bibliotekami Narodowy Zasób Biblioteczny⁹, umożliwiając zachowanie kompletu publikowanych i rękopiśmiennych dokumentów powstałych w Polsce w ciągu całości jej dziejów, a także powstałych poza Polską, ale treściowo lub formalnie z nią związanych;
- gromadzi, przechowuje i udostępnia najpełniejszy zbiór obcego piśmiennictwa typu informatorów ogólnych o uniwersalnym lub wielodzinowym profilu tematycznym;
- prowadzi bieżącą i retrospektywną bibliografię narodową;
- prowadzi centralną informację o Narodowym Zasiobie Bibliotecznym oraz o obcych wydawnictwach, znajdujących się na terenie Polski, a także pełni funkcję centralnego ośrodka informacji w tym zakresie;
- koordynuje gospodarkę dubletami;
- jest ogólnokrajowym ośrodkiem konserwacji książki;
- sprawuje metodyczną koordynację prac bibliograficznych i bibliotecznych w kraju;
- pełni funkcję organu opiniotwórczego w zakresie kształtowania polityki gromadzenia zbiorów i wdrażania planu specjalizacji.

⁹ Zob. artykuł L. Marszałka s. 423.

PROBLEMY PRAWNE SPECJALIZACJI

Problemy prawne planu specjalizacji reguluje projekt zarządzenia w sprawie zasad planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz wyznaczania centralnych bibliotek naukowych i określania ich zadań¹⁰. Projekt ten został opracowany przez Centrum INTE w porozumieniu z Państwową Radą Biblioteczną. Formułuje cele i zasady planu, a także zadania realizujących go bibliotek stosownie do potrzeb użytkowników informacji naukowej. Obejmuje całą problematykę specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych w naszym kraju, tworząc ujednoczone warunki formalno-prawne do porządkowania i kształtowania polityki bibliotecznej, rozwoju bibliotek naukowych i gromadzonych przez nie zbiorów. Wynikająca z projektu zarządzenia struktura organizacyjna planu zakłada decentralizację gromadzenia oraz centralizację informacji o zbiorach.

Model centralnej biblioteki naukowej współdziałającej z siecią bibliotek współpracujących w ustalonym w planie specjalizacji zakresie tematycznym wydaje się modelem optymalnym, warunkującym właściwą realizację założonych celów. Umożliwia on jednocześnie przyjęcie określonych etapów we wdrażaniu planu.

Przyjmuje się, że pierwszy etap obejmuje porozumienie wszystkich bibliotek centralnych i weryfikację przydzielonych im zakresów specjalizacji. Na tym etapie nawiązane zostaną kontakty tych bibliotek z instytucjami naukowymi, które powinny być ich zbiorowymi użytkownikami, a także podjęte będzie opracowanie propozycji dla bibliotek współpracujących.

W drugim etapie realizacji planu wezmą udział biblioteki współpracujące, wnosząc swoje uzupełnienia i korekty w zakresie podejmowanych specjalizacji. Płaszczyzną dla tych działań będą niewątpliwie:

¹⁰ Wg wstępnych propozycji bibliotekami tymi będą:

1. Centralna Biblioteka Informacji Naukowej, Nauki o Książce, Bibliotekoznawstwa i Archiwistyki — Biblioteka Narodowa, Warszawa;
2. I-sza Centralna Biblioteka Nauk Społecznych — Biblioteka Główna Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa;
3. II-ga Centralna Biblioteka Nauk Społecznych — Biblioteka Jagiellońska, Kraków;
4. Centralna Biblioteka Ekonomiczna — Biblioteka Szkoły Głównej Planowania i Statystyki, Warszawa;
5. Centralna Biblioteka Biologiczna — Biblioteka Instytutu Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego, Warszawa;
6. Centralna Biblioteka Medycyny, Kultury Fizycznej i Turystyki — Główna Biblioteka Lekarska—Centrum Naukowej Informacji Medycznej, Warszawa;
7. Centralna Biblioteka Rolnictwa, Leśnictwa oraz Gospodarki Żywnościowej — Centralna Biblioteka Rolnicza, Warszawa;
8. Centralna Biblioteka Geografii i Ochrony Środowiska — Biblioteka Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN i UW, Warszawa;
9. Centralna Biblioteka Matematyczno-Fizyczna — Biblioteka Instytutu Matematycznego PAN, Warszawa;
10. I-sza Centralna Biblioteka Techniczna — Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, Warszawa;
11. II-ga Centralna Biblioteka Techniczna — Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej, Wrocław;
12. III-cia Centralna Biblioteka Techniczna — Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej im. St. Staszica, Kraków;
13. Centralna Biblioteka Wojskowa, Warszawa;
14. Centralny Ośrodek Informacji Normalizacyjnej i Metrologicznej, Warszawa;
15. Centralna Biblioteka Wynalazczości i Literatury Patentowej — Biblioteka Urzędu Patentowego PRL, Warszawa;
16. Centralna Biblioteka Legislacyjna — Biblioteka Sejmowa, Warszawa;
17. Centralna Biblioteka Morska — Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

— przewidywane w projekcie zarządzenia międzybiblioteczne komisje koordynacyjne, działające przy poszczególnych centralnych bibliotekach naukowych, złożone z przedstawicieli współpracujących z nią bibliotek;

— rada centralnych bibliotek naukowych, w której skład wejdą dyrektorzy tych bibliotek i której powołanie przewiduje się przy Centrum INTE, jako organie nadzorującym realizację planu specjalizacji.

Przewiduje się sukcesywną realizację planu specjalizacji do 1980 r. przy wprowadzaniu w tym okresie niezbędnych uzupełnień i korekt.

MIECZYŚLAW DERENTOWICZ

SPECJALIZACJA BIBLIOTEK I WYKORZYSTANIE WYKONAWCZYCH

Specialization of library resources refers to the Library Bill of 1968. The execution is with the Minister of Science, High Schools and Technics and with the Secretary of the Polish Academy of Sciences. In the years 1973-1974 two acts were elaborated: one concerning principles for the specialization and the other on the appointment of the executive board. Moreover, the following works are to be mentioned: elaboration of bibliographic classification in order to make the appropriate plan for specialization of libraries; registration of actual scientific special libraries; elaboration of a project of an appropriate act for the programme of specialization and the appointment of central scientific libraries. Purposes of specialization are formulated as well as principles and organizational structure. Tasks for central scientific libraries are determined and the role of National Library in the Polish System of Scientific, Technical and Organizational Information (SINTO).

OD REDAKCJI

Publikując w *Przeglądzie Bibliotecznym* artykuł dyrektora generalnego Centrum INTE, inż. M. Derentowicza na temat specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych, redakcja zwraca się do środowisk bibliotekarskich i naukowych z apelem o zabieranie głosu w kwestiach dotyczących tego ważnego i podstawowego zagadnienia dla współczesnego bibliotekarstwa polskiego. Wiąże się z nim projekt powołania kilkunastu bibliotek centralnych w celu zapewnienia odpowiedniej bazy źródłowej dla realizacji planu specjalizacji.

Wszyscy zdajemy sobie sprawę, że nie jest to problem łatwy do rozwiązania i równocześnie, że musi być rozwiązany, jeżeli biblioteki polskie chcą w sposób bardziej nowoczesny obsłużyć cały obszar nauki, kultury i gospodarki narodowej — w zakresie gromadzenia, uzupełniania, opracowywania i upowszechniania informacji naukowej zawartej w dokumentach, jeżeli chcą wypełnić w sposób optymalny zadania przewidziane dla nich w programie rządowego systemu SINTO.

Dyskusja, jaka toczyła się do tej pory, artykuły, które poruszały ten problem, pomogły zapewne ukształtować taką koncepcję planu spe-

cializacji, jaką prezentuje opublikowany artykuł. Zagadnienie specjalizacji zostanie objęte odpowiednim aktem legislacyjnym. Wydanie zarządzenia; ustalającego zasady i plan specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz wyznaczającego biblioteki centralne i ich zadania, zamknie pierwszy etap prac w tym zakresie. Najważniejszy etap dopiero się rozpocznie — będzie to racjonalne działanie bibliotek w celu stopniowego wdrażania planu specjalizacji, a także jego optymalizacji.

W tej nowej sytuacji najwięcej do powiedzenia mają sami bibliotekarze, którzy przejmą pałeczkę od kodyfikatorów planu specjalizacji i staną się jego wykonawcami.

Lamy Przeglądu Bibliotecznego są otwarte dla wszystkich, którzy zechcą zabrać głos w sprawie realizacji planu specjalizacji bibliotek, zarówno w kwestii rozwiązań wielu zagadnień od strony praktycznej, jak i w sprawach natury ogólniejszej, teoretycznej, np. dotyczących różnych aspektów planu, a więc dziedzinowego, językowego czy terytorialnego.

Zachęcamy również do dyskusji nad koncepcją Narodowego Zasobu Bibliotecznego wkomponowaną w ramowy plan specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych na zasadzie kryterium języka, terytorium oraz tematyki związanej najogólniej z kulturą narodową.

LEON MARSZAŁEK

NARODOWY ZASÓB BIBLIOTECZNY

Idea Narodowego Zasobu Bibliotecznego ma swe korzenie w długiej historii polskiego bibliotekarstwa i sięga okresu Oświecenia. Dojrzały i konkretny kształt programowy i organizacyjny znalazła jednak dopiero w naszych czasach dzięki utrwaleniu naszego bytu państwowego oraz możliwości wykorzystania nowych form organizacyjnych, głównie związanych z rozwojem teorii systemów. Najogólniej można powiedzieć, że zadaniem Narodowego Zasobu Bibliotecznego (NZB) jest gromadzenie, kompleksowa rejestracja, informacja oraz udostępnianie dokumentów wytworzonych przez Polaków lub Polaki dotyczące, które są podstawowym źródłem informacji

- o dorobku umysłowym Polaków,
- o dziejach politycznych narodu,
- o dziejach kultury narodowej i wszystkich dziedzin jej twórczości,
- o dziejach kształtowania świadomości narodowej,
- o dziejach wkładu Polaków w cywilizację światową¹.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest:

- krótkie przedstawienie genezy NZB, czyli wykrystalizowanie jego koncepcji,
- charakterystyka przyczyn powstania NZB, czyli głównych motywacji historycznych i współczesnych, które spowodowały wysunięcie idei NZB,
- omówienie założeń programowych oraz form i metod organizacyjnych NZB.

W trakcie realizacji wyłonią się pytania szczegółowe, niekiedy o zasadniczym znaczeniu dla kształtowania NZB. Dlatego już w niniejszym opracowaniu będziemy musieli wskazać na niektóre zagadnienia jeszcze ciągle otwarte, wymagające dalszych studiów i rozstrzygnięć.

POWOŁANIE NARODOWEGO ZASOBU BIBLIOTECZNEGO

W 1977 r. doszło do znacznego zacieśnienia współpracy czołowych polskich bibliotek, przechowujących zbiory najcenniejszych dokumentów

¹ Por. *Narodowy Zasób Biblioteczny. Ogólne założenia programowe i organizacyjne*. Warszawa 1977 s. 2. Biblioteka Narodowa w Warszawie, Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

polskiego piśmiennictwa. Dnia 16.01.1977 odbyło się w Warszawie spotkanie dyrekcji Biblioteki Narodowej i Biblioteki Jagiellońskiej, na którym rozważano propozycję Biblioteki Jagiellońskiej, by obie biblioteki zgłosiły swój udział w realizacji planu specjalizacji materiałów bibliotecznych w zakresie: polska kultura narodowa. Biblioteka Narodowa ze swej strony zaproponowała, by tę specjalizację określić jako system p.n. Narodowe Zbiory Biblioteczne. Po dyskusji przyjęto nazwę: Narodowy Zasób Biblioteczny. Uzgodniono również zaproszenie Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu do udziału w tej inicjatywie. Zespół roboczy powołany w Bibliotece Narodowej opracował projekt pt. *Narodowy Zasób Biblioteczny. Ogólne założenia programowe i organizacyjne*. Dnia 17.06.1977 odbyło się spotkanie przedstawicieli dyrekcji trzech wymienionych bibliotek, na którym przedyskutowano szczegółowo projekt dokumentu i ustalono jego ostateczną redakcję.

We wrześniu 1977 r. dyrektorzy zainteresowanych bibliotek zwrócili się do przewodniczącego Państwowej Rady Bibliotecznej z prośbą o rozpatrzenie propozycji powołania NZB. Projekt spotkał się z przychylnym przyjęciem w Ministerstwie Kultury i Sztuki — Departamencie Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej oraz w Centrum INTE. Prezydium Państwowej Rady Bibliotecznej na posiedzeniu dn. 21.10.1977 zatwierdziło wyżej wspomniany dokument oraz upoważniło biblioteki inicjujące do dalszych kroków, wyznaczając Bibliotekę Narodową jako odpowiedzialną za kierowanie tymi pracami. Jednocześnie dn. 24.10.1977 Rada Naukowo-Programowa Centrum INTE zaakceptowała ogólny plan specjalizacji materiałów bibliotecznych, w którym uwzględniono również specjalizację p.n. Narodowy Zasób Biblioteczny. Nadto u ministra kultury i sztuki odbyło się spotkanie międzyresortowe, na którym jednomyślnie wyrażono pozytywną opinię o projekcie NZB.

Dyrektorzy bibliotek inicjujących powołali do kontynuowania i skoordynowania działań zespół roboczy, który spotyka się periodicznie. Pierwszym zadaniem tego zespołu było opracowanie projektu statutu NZB oraz konspektu informatora o bibliotekach tworzących NZB. Poświęcono również wiele uwagi sprawie pierwszego wykazu bibliotek, które mają być zaproszone do udziału w realizacji NZB. W kwietniu 1978 r. przeprowadzono rozmowy z przedstawicielami niektórych bibliotek kościelnych na temat udziału tych bibliotek w Narodowym Zasiobie Bibliotecznym.

Dnia 29.05.1978 odbyła się w Warszawie ogólnokrajowa narada dyrektorów bibliotek uczestniczących w NZB. W naradzie wzięło udział 82 przedstawiciele 50 bibliotek. Dyrektorzy trzech bibliotek inicjujących NZB wygłosili następujące referaty:

Narodowy Zasób Biblioteczny. Koncepcja i założenia programowe — prof. dr hab. Witold Stankiewicz;
Program działania Narodowego Zasobu Bibliotecznego na l. 1978-1980 — prof. dr hab. Władysław A. Serczyk;
Statut Narodowego Zasobu Bibliotecznego — dr Janusz Albin.

Uczestnicy narady udzielili całkowitego poparcia przedłożonym projektom. Powołano prezydium Rady NZB, z udziałem dyrektorów bibliotek: Narodowej, Jagiellońskiej, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Uniwersytetu Warszawskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. St. Staszica w Szczecinie, Biblioteki Śląskiej w Katowicach, Centralnej Biblioteki Wojskowej oraz przedstawiciela Centrum INTE. Do koordynowania prac został powołany w Bibliotece Narodowej sekretariat NZB.

KONCEPCJA NARODOWEGO ZASOBU BIBLIOTECZNEGO

Koncepcja NZB jest oryginalną polską koncepcją, wyrosłą na gruncie szczególnych doświadczeń historycznych naszego narodu. Jednakże niektóre jej elementy stanowiące częściowe rozwiązania znajdujemy również w innych krajach. Takimi elementami są przede wszystkim:

— centralne katalogi narodowego piśmiennictwa w zbiorach danego kraju,

- bibliografie retrospektywne z sigłami bibliotek krajowych,
- centralne katalogi wydawnictw rzadkich lub cennych,
- centralne katalogi zbiorów mikrofilmowych,
- centralne katalogi eksteriorików w zbiorach obcych.

Konkretne przykłady częściowych rozwiązań znajdujemy w różnych bibliotekach zagranicznych w formie wyodrębnienia zbiorów rzadkich druków o wielkiej wartości historycznej. Np. w Bibliotece im. Lenina w Moskwie istnieje „Otdielenje riedkoi knigi”, w Bibliothèque Nationale w Paryżu wydzielono zbiór pod nazwą „Réserve des livres précieux”, podobny zbiór znajduje się w Bibliothèque Royale w Brukseli; w Bayerische Staatsbibliothek w Monachium istnieje zbiór „Reserve seltener Drucke”; zbiory p.n. „Rare book collections” znajdujemy w bibliotekach Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych. Szczególnym przykładem nowoczesnych rozwiązań jest zbiór mikrofilmów „Magdeburg Bilddokumentation”, rejestrujący 500 000 przedmiotów sztuki w zbiorach niemieckich.

W Polsce znajdujemy również przykłady cennych rozwiązań. Wśród nich na pierwszym miejscu należy wymienić pomnikową edycję *Bibliografii polskiej* Karola Estreichera, która jest nieocenionym źródłem informacji o piśmiennictwie narodowym do końca XIX w. Na uwagę zasługuje dzieło Edwarda Chwalewika *Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyż-*

nie i na obczyźnie². Współcześnie cennym przykładem jest centralny katalog inkunabułów³ oraz będąca w toku realizacji wydawniczej „Bibliografia polska 1901-1939”, przygotowywana przez Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej.

Koncepcja Narodowego Zasobu Bibliotecznego wykracza poza ramy wymienionych przykładów. Ma charakter integralny i spójny i dotyczy całości narodowych zbiorów bibliecznych, obejmujących prawie wszystkie typy dokumentów.

Głębsza motywacja utworzenia NZB ma korzenie w naszych dziejach, swoistych i prawie niepowtarzalnych wśród krajów Europy. Ta swoistość wyraziła się w polskim bibliekarstwie takimi elementami, jak:

— zagubienie lub rozproszenie wielkiej liczby dokumentów w okresie zaborów, zwłaszcza po trzecim zaborze i w okresie powstań narodowych;

— poważne straty wskutek działań wojennych w okresie I wojny światowej oraz prawdziwa katastrofa, która je dotknęła w czasie II wojny światowej;

— historycznie ukształtowane zbiory w wielu bibliotekach na ziemiach polskich oraz w bibliotekach skupisk życia polskiego na emigracji.

Mało jest krajów w Europie, którym wrogowie polityczni z taką premedytacją i w takiej skali chcieli zniszczyć pamiątki ich dziejów, dokumenty pamięci narodowej. Świadomość tego niebezpieczeństwa i chęć ratowania polskich dokumentów towarzyszyła światłym Polakom już od końca XVIII w. Koncepcja NZB w swej obecnej postaci będzie dziełem współczesnego pokolenia Polaków, ale za jej współtwórców należy uważać wszystkich, którzy od XVIII w. wysuwali i realizowali w różnych postaciach w kraju i za granicą ideę ochrony i udostępniania piśmiennictwa narodowego. Musimy więc — omawiając koncepcję NZB — przywoływać pamięć wielu wybitnych polskich uczonych, bibliotekarzy, bibliografów i bibliofilów, którzy w trudnych warunkach historycznych realizowali ideę ratowania narodowych zbiorów bibliecznych. Zainicjowali tę działalność bracia Załuscy, a tytuł nie zachowanej bibliografii narodowej rozpoczętej w 1742 r. przez Józefa Andrzeja Załuskiego *Bibliographia Polona magna universalis* znakomicie przystaje do naszej współczesnej koncepcji.

Takimi byli również Samuel Linde i Joachim Lelewel, Tadeusz Czacki, Józef Maksymilian Ossoliński, Tytus i Jan Działyński, Edward Raczyński, Julian Ursyn Niemcewicz, Władysław Broel-Plater i Leonard Chodźko. Takimi byli Ludwik Bernacki, Edward Kuntze, Aleksander

² Warszawa 1926-1927, 2 t.

³ M. Bohonos, E. Szardorowska: *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*. Moder. (i wstęp) A. Kawecka-Gryczowa. Wrocław 1970, 2 t.

Birkenmajer, Stefan Demby, Stefan Vrtel-Wierczyński, Władysław i Wł. Tadeusz Wisłoczy i z pewnością wielu innych.

Z tego dziedzictwa przetrwały zasadnicze idee. Wygasły zaś — z perspektywy historycznej — drugorzędne, nieistotne spory o przewodnictwo toczone głównie między bibliotekami Krakowa i Warszawy. Dziś dominuje głębokie przeświadczenie o konieczności wspólnego realizowania idei Narodowego Zasobu Bibliotecznego.

Dzisiejsza postać tej idei głoszonej przez wielu wybitnych Polaków korzysta z nowych rozwiązań, które przynosi teoria systemów oraz ich praktyczna budowa, nieznaną jeszcze przed dziesięciu laty, a dostarczająca obecnie wielu narzędzi i pomocy w dążeniu do racjonalizacji działań ludzkich, do sterowania nimi. Założenia teorii systemów kładą nacisk na specjalizację. Stąd też ogólnokrajowe systemy informacji, u nas SINTO, są budowane na zasadzie specjalizacji. Również bibliotekarze postulują reformy organizacyjne oparte na tej podstawie. Powstaje przede wszystkim pytanie, czy koncepcja NZB jest zgodna z zasadą specjalizacji zbiorów, skoro podstawowymi kryteriami dla przeprowadzenia specjalizacji są z reguły dziedziny lub gałęzie gospodarki narodowej. Na tych kryteriach oparto również plan specjalizacji bibliotek w Polsce. Jednakże poważna grupa bibliotek naukowych ma w swych zbiorach dokumenty tworzące Narodowy Zasób Biblioteczny i — uczestnicząc w ich centralnym zewidencjonowaniu oraz udostępnianiu — ma specjalny charakter, spełnia specjalne funkcje. Jest to więc specjalizacja, ale oparta na innych kryteriach niż specjalizacja dziedzinowo-gałęziowa, a mianowicie na kryteriach języka, terytorium, pochodzenia autorów i tematyki.

Narodowy Zasób Biblioteczny mieści się w ramach planu specjalizacji zbiorów bibliotecznych. W systemie tym sprawy centralnego ewidencjonowania zbiorów, informacji o nich oraz ich udostępniania mają znaczenie równorzędne.

Jak wynika z powyższego, koncepcja NZB ma głębokie racje historyczne, a jednocześnie wychodzi naprzeciw nowym potrzebom i korzysta z nowoczesnych rozwiązań organizacyjnych.

CELE I PROGRAM NARODOWEGO ZASOBU BIBLIOTECZNEGO

Inicjatorzy utworzenia NZB w swym programowym, wyżej wspomnianym dokumencie stwierdzili, że „Wyodrębnienie NZB ma na celu:

— utworzenie optymalnych warunków do gromadzenia oraz zachowania kompletu publikowanych i rękopiśmiennych dokumentów powstałych w Polsce w ciągu całej jej dziejów, a także powstałych poza Polską, ale treściowo lub formalnie z nią związanych,

— prowadzenie kompleksowej dokumentacji (rejestracja, opracowanie naukowe) tych zbiorów,

- stworzenie optymalnego modelu informacji o tych zbiorach,
- usprawnienie i rozszerzenie ich udostępniania,
- stworzenie bazy reprodukcyjnej polskich dokumentów źródłowych⁴.

Tak określony cel NZB pozwala precyzyjnie ustalić kryteria doboru elementów systemu, ich sprzężeń oraz strukturę systemu. Na obecnym etapie prac ustalono, że elementy składowe NZB można określić posługując się różnego rodzaju kryteriami:

„NZB obejmuje dokumenty powstałe lub opublikowane w Polsce, polonica zagraniczne oraz dokumentację o polonikach znajdujących się w zbiorach obcych. Do zasobu włącza się również dokumenty obce, znajdujące się w zbiorach polskich, jeżeli mają szczególną wartość kulturalną i historyczną.

NZB obejmuje różnego rodzaju dokumenty przechowywane w bibliotekach, w szczególności: dokumenty piśmiennicze (rękopisy i druki), ikonografię, kartografię, muzykalia, dokumenty dźwiękowe, dokumenty wtórne (m.in. mikroreprodukcje), dokumenty pochodne (m.in. katalogi i kartoteki).

Narodowy Zasób Biblioteczny stanowi kompleksowy zbiór składający się z:

- a. całych zbiorów,
- b. wybranych kolekcji należących do różnych bibliotek.

Integralną część NZB stanowi aparat katalogowo-informacyjny dotyczący zbiorów poszczególnych bibliotek, a także wspólne pochodne źródła informacji sukcesywnie opracowywane w trakcie rozwijania NZB⁵.

Pytaniem otwartym, na które organizatorzy udzielają tylko częściowej odpowiedzi, jest sprawa stopnia kompletności dokumentów mających być przedmiotem centralnej ewidencji. Chodzi tu tak o tytuły, jak również o egzemplarze. W dalszym toku prac bardziej szczegółowych wystąpi konieczność selekcji w odniesieniu do okresów nam bliższych. Zasada kompletności będzie jednak stosowana z całą pewnością dla czasów wcześniejszych, a także dla oznaczonych okresów lub wydarzeń historycznych. Nie można wykluczyć, że w samym Narodowym Zasobie Bibliotecznym wyłoni się zbiór dokumentów najcenniejszych — *libri selecti*.

Szczególną uwagę trzeba będzie zwrócić na materiały biblioteczne XIX wieku. Troska o zabezpieczenie i centralną ewidencję starych druków jest w Polsce dość ugruntowana. Natomiast należy zająć się energicznie sprawą druków XIX-wiecznych. Jest to zagadnienie bardzo złożone. Trzeba podjąć intensywne studia oraz ustalić zasady metodyczne dotyczące ich odrębnego traktowania w zbiorach bibliotecznych. Nie

⁴ *Narodowy Zasób Biblioteczny ...*, s. 2.

⁵ *Tamże*, s. 2-3.

trzeba przekonywać, jak poważne znaczenie dla badań historycznych ma należyte rozwiązanie tego zagadnienia.

Program działalności NZB uwzględnia w pierwszej kolejności kontynuację już prowadzonych prac zmierzając do ich usprawnienia i niekiedy przyspieszenia. W tej grupie należy wymienić prace nad bieżącą bibliografią narodową, centralną ewidencją zbiorów rękopiśmiennych, centralnym katalogiem starych druków, centralnym katalogiem zbiorów kartograficznych, akcję mikrofilmowania najcenniejszych zasobów bibliotek polskich, prace nad reedycją *Bibliografii polskiej XIX w.* K. Estreichera, prace nad uzupełnieniem *Bibliografii polskiej* Estreicherów za XVI-XVIII w., nad „Bibliografią polską 1901-1939”, nad bibliografią poloników zagranicznych⁶.

Obok tych prac wysuwa się w programie nowe inicjatywy o różnym stopniu pilności, które trzeba będzie podejmować w najbliższych latach. W następnej przeto kolejności proponuje się podjęcie współpracy bibliotek uczestniczących w NZB nad retrospektywną bibliografią czasopism polskich, która pełniłaby jednocześnie funkcję centralnego katalogu tych czasopism. Potrzeby w tym zakresie są naglące. W dalszej kolejności przewiduje się takie zadania, jak centralną ewidencję dokumentów ikonograficznych, muzykaliów, cenniejszych dokumentów życia społecznego (druków ulotnych, programów teatralnych, afiszy itp.), retrospektywną bibliografią polską od 1939 roku.

Program obejmuje również propozycje o charakterze bardziej szczegółowym, jak kontynuacja opracowania (rejestracja, badania i publikacja) określonych typów dokumentów, np. kalendarzy, katalogów księgarskich itp., ewidencja i publikacja źródeł dotyczących historii książki polskiej, opracowanie retrospektywnej bibliografii nauki o książce, opracowanie centralnego katalogu cennych publikacji zagranicznych za lata 1801-1950, to jest do czasu, od którego prowadzi się w Bibliotece Narodowej centralny katalog wydawnictw zagranicznych w bibliotekach polskich⁷.

W programie działalności NZB szczególnie ważne miejsce zajmuje sprawa dokumentacji najcenniejszych poloników w zbiorach znajdujących się za granicą. Trzeba opracować szczegółowy plan działania realizowany przez poważną grupę bibliotek. Chodzi tu nie tylko o skoordynowanie dotychczas rozproszonych wysiłków, ale przede wszystkim o znacznie bardziej systematyczną i pełną ewidencję tych dokumentów

Pierwszą ważną publikacją informacyjną o NZB będzie informator o bibliotekach uczestniczących w NZB. Charakterystyka każdej biblioteki obejmuje: dane organizacyjne, krótki zarys historii, ogólną charakterystykę zbiorów oraz szczegółowe dane o zbiorach wchodzących w skład NZB, w tym dokładną ilościową informację dotyczącą poszczegól-

⁶ *Tamże*, s. 5.

⁷ *Tamże*, s. 5-6.

nych rodzajów dokumentów, opis katalogów i kartotek (katalogi drukowane, kartoteki bibliograficzne i tekstowe), organizację udostępniania, wykaz własnych oraz ważniejszych publikacji o bibliotece. Indeks przedmiotowy ułatwi korzystanie z informatora.

ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE

Sprawy organizacyjne NZB nie mają precedensu w Polsce, trudno też znaleźć analogiczne rozwiązania w innych krajach. Prezydium Państwowej Rady Bibliotecznej rozstrzygnęło, że formy organizacyjne NZB powinny być unormowane w statucie, który zatwierdzą: minister kultury i sztuki, minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki oraz sekretarz naukowy PAN. Projekt statutu jest przedmiotem konsultacji.

W Narodowym Zasobie Bibliotecznym poza trzema bibliotekami-założycielkami uczestniczą wybrane biblioteki różnych typów i wielkości: poważna grupa bibliotek szkół wyższych, zwłaszcza uniwersyteckich, biblioteki PAN, biblioteki o charakterze centralnym, biblioteki najważniejszych towarzystw naukowych, poważna grupa bibliotek muzeów i archiwów, grupa najzasobniejszych bibliotek publicznych oraz dość znaczna grupa bibliotek kościelnych (archidiecezjalnych, kapitulnych, seminaryjnych, klasztornych). Udział ostatniej grupy jest przedmiotem rozmów między Biblioteką Narodową a przedstawicielami tych bibliotek. Można oczekiwać pomyślnego ich zakończenia.

Postanowiono również, że dyrektorzy bibliotek uczestniczących w NZB tworzą Radę NZB („radę systemu”), która będzie się zbierać przynajmniej co 2 lata, a wyłonione Prezydium Rady, złożone z przedstawicieli 8 bibliotek oraz przedstawiciela Centrum INTE, będzie kierowało bieżącymi pracami NZB⁸.

Otwartą i dyskusyjną sprawą jest charakter prawny zrzeszenia bibliotek: są zwolennicy poglądu, głównie bibliotekarze, by biblioteki uczestniczyły w NZB na podstawie dobrowolnego porozumienia, inni — zwłaszcza prawnicy — opowiadają się za nadaniem NZB statutu publiczno-prawnego z obowiązkowym uczestnictwem wyznaczonych bibliotek. Oba rozwiązania mają swoje dodatnie i ujemne strony; przyjęcie któregośkolwiek z nich nie ma zasadniczego znaczenia dla dalszej realizacji koncepcji NZB. Zanim ta sprawa zostanie rozstrzygnięta, NZB rozpoczyna swoją działalność dzięki akceptacji Państwowej Rady Bibliotecznej oraz zgodnej opinii dyrektorów bibliotek obecnych na naradzie dn. 17.06.1977.

Podstawową metodą organizacyjną będzie tworzenie zespołów ekspertów. Jest to metoda wypróbowana, stosowana dość powszechnie. Można przypuszczać, że w pewnym momencie, bardziej dojrzałym, organizatorzy NZB posłużą się również nowoczesną metodą analizy sys-

⁸ Zob. *Kronika krajowa*, s. 496.

temowej. Jest to metoda praktykowana we wszystkich tych przypadkach, w których występują tak elementy jakościowe, jak i ilościowe, co właśnie cechuje system NZB.

Kiedy operujemy terminem „system” i w projekcie statutu określamy NZB, że jest to „system specjalistyczny w ramach planu specjalizacji materiałów bibliotecznych, stanowiący część krajowego systemu informacji naukowej, technicznej i organizacyjnej SINTO”, to powstaje pytanie, czy NZB będzie oparty na metodach tradycyjnych, czy też — zgodnie ze swą definicją — będzie korzystał z pomocy elektronicznego przetwarzania danych. Na to pytanie można dziś odpowiedzieć, że pewne prace wstępne i przygotowawcze, a nawet i późniejsze będą korzystały z najlepszych technik pracy tradycyjnego bibliotekarstwa, ale istnieje realna szansa zbudowania systemu zautomatyzowanego, którego podstawą będzie jednolita metoda opracowania dokumentów. Członkowie biblioteki uczestniczące w NZB będą wtedy ściśle współpracowały na tym polu z Ośrodkiem Przetwarzania Danych Biblioteki Narodowej. W perspektywie 10 lat przewiduje się ujęcie zbiorów NZB w pamięci komputera.

Według opinii najwybitniejszych znawców zagadnień automatyzacji pracy bibliotecznej obecnie głównym problemem jest nie to, czy opisy zbiorów retrospektywnych powinny być poddane konwersji, ale to, jak konwersja powinna być dokonana i jakim kosztem. Podnosi się słusznie, że dla takiej scentralizowanej konwersji powinny być opracowane plany w skali narodowej. Dodajmy dwie ważne informacje: wszelkie studia wstępne w krajach najbardziej rozwiniętych pod tym względem wykazują, że wśród ogółu kosztów koszty pracy ludzkiej będą stanowiły zawsze 85-90%, a jedynie 10-15% — koszty maszyn.

Finansowanie prac NZB będzie się dokonywało ze środków własnych bibliotek. Jest sprawą otwartą ewentualne wejście do problemu węzłowego lub uznanie NZB za problem węzłowy.

Organizatorzy NZB powinni działać rozważnie, bez pośpiechu, ale w tempie żywszym niż różne inne tradycyjne przedsięwzięcia. Idea NZB ma wielkie szanse pobudzenia autentycznych motywacji w kręgach polskich bibliotekarzy, bo ma w sobie ładunek moralny. Te ideowe motywacje ułatwią realizację Narodowego Zasobu Bibliotecznego.

LEON MARSZAŁEK

NATIONAL LIBRARY COLLECTION

New system for specialization of library resources in Poland is presented. The system arose from the initiative of the three main libraries in Poland, i.e. National Library in Warsaw, Jagellonian Library in Cracow and the Ossolineum in Wrocław. The system has been accepted by the State Council for Libraries. The article presents historical and contemporary aspects of the system, organizational structure and methods of work to be done.

The idea arose mainly because of losses suffered by Polish libraries during the Second World War, and undertaking in the course of elaborating the plan for specialization of library resources within Polish System of Scientific, Technical and Organizational Information — SINTO.

The purpose of the National Library Collection is to give optimal conditions for: a) collecting and preserving a set of printed documents and manuscripts that appeared in Poland in the course of its history and the documents concerning Poland, that appeared in other countries; b) union catalogues and central information about them as well as improvement of availability.

The Collection should be made from resources of 60 libraries best supplied and comprising university libraries, libraries of scientific societies, public libraries and ecclesiastical libraries. Every two years should meet the Committee constituted of directors of these libraries that are engaged in making up the Collection. Current works are coordinated by the Praesidium of the mentioned Committee, the secretariate is with the National Library.

NOWELIZACJA NORM BIBLIOGRAFICZNYCH

KOMUNIKAT
OSRODKA NORMALIZACJI BIBLIOGRAFICZNEJ BŁ

Od 1 lipca 1978 r. obowiązuje *PN-77/N-01221 Adnotacje i analizy dokumentacyjne*, nowelizujące postanowienia norm: *PN-71/N-01161 Adnotacje treściowe*, *PN-62/N-01168 Streszczenie autorskie artykułu* oraz *PN-74/N-01180 Opracowania dokumentacyjne*, *Arkusze 00*, rozdział 3 *Analiza dokumentacyjna*. Trzy dotychczas obowiązujące normy dotyczyły zbliżonej tematyki, miały częściowo pokrywające się zakresy stosowania, ale równocześnie operowały niejednorodną terminologią. Obok tendencji do uzgodnienia postanowień na terenie kraju konieczność opracowania wspólnej, nowej normy wyniknęła także z dążenia do osiągnięcia maksymalnej zgodności między przepisami polskimi i międzynarodowymi. Ostatnio zalecenie *ISO/R 214 Abstracts and synopses* przekształcono w normę *ISO 214 Abstracts for publications and documentation*, podkreślając tym samym zbieżność funkcji analiz dokumentacyjnych i streszczeń autorskich publikowanych łącznie z dokumentami pierwotnymi. Postanowienia *PN-77/N-01221* poszły w tym samym kierunku.

Obok analiz i streszczeń w polskiej praktyce bibliotekarskiej, dokumentacyjnej i wydawniczo-księgarskiej stosuje się także różne rodzaje adnotacji. Terminem tym — jako nadrzędnym — określane też bywają wszelkie formy słownej charakterystyki dokumentów wykraczającej poza opis bibliograficzny. Wynika to z faktu, że zarówno adnotacje, jak i analizy dokumentacyjne służą ułatwianiu użytkownikom dokumentów dokonania ich właściwego wyboru do bezpośredniej lektury. Adnotacje, analizy dokumentacyjne i streszczenia autorskie stanowią więc jedno zagadnienie, które stało się przedmiotem nowej normy.

Postanowienia *PN-77/N-01221* należy stosować przy sporządzaniu adnotacji i analiz dokumentacyjnych umieszczanych w różnego rodzaju opracowaniach informacyjnych, a w szczególności: w spisach bibliograficznych, w opracowaniach dokumentacyjnych, na wkładkach dokumentacyjnych, w serwisach bibliograficzno-informacyjnych mających postać luźnych kart, ewentualnie w katalogach bibliotecznych kartkowych i drukowanych oraz w wykazach nabytków bibliotek. Normę należy także stosować przy opracowywaniu streszczeń autorskich oraz wszelkich adnotacji i analiz dokumentacyjnych drukowanych bezpośrednio w dokumentach pierwotnych.

Sprzedaż norm prowadzi Księgarnia Norm, ul. Sienna 63, 00-820 Warszawa.

IV MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIE EKSPERTÓW KRAJÓW
SOCJALISTYCZNYCH NT. BIEŻĄCEJ BIBLIOGRAFII NARODOWEJ
Budapeszt, 13-17 czerwca 1977

Organizatorem kolejnej narady przedstawicieli narodowych central bibliograficznych krajów socjalistycznych była węgierska Biblioteka Narodowa (Országos Széchényi Könyvtár) w Budapeszcie. Narada stanowiła kontynuację poprzednich spotkań: 1974 — Lipsk, 1975 — Warszawa, 1976 — Martin¹, odbywających się w wyniku realizacji uchwały dyrektorów bibliotek narodowych krajów socjalistycznych. Spotkania te umożliwiają omówienie aktualnych spraw dotyczących bibliografii narodowej oraz wymianę doświadczeń i poglądów zapewniającą uzgodnione stanowisko wobec problemów, jakie stawia przed ośrodkami bibliografii narodowej udział w międzynarodowych procesach wymiany informacji.

W spotkaniu uczestniczyło 21 przedstawicieli narodowych central bibliograficznych 7 krajów: Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Polski, Rumunii, Węgier i ZSRR.

Głównym celem spotkania było uzgodnienie stanowiska krajów socjalistycznych na międzynarodowym kongresie ds. bibliografii narodowych, organizowanym przez UNESCO w Paryżu we wrześniu 1977 r., w sprawach omówionych poniżej. Podkreślono, że na kongresie należy przedstawić wspólne problemy bibliografii narodowej krajów socjalistycznych i wg zaleceń UNESCO sformułować takie wnioski, które mogą mieć powszechny zasięg międzynarodowy, a więc będą dotyczyć również krajów rozwijających się.

Program spotkania obejmował szereg zagadnień związanych z bieżącą bibliografią narodową, które zostały ujęte w ośmiu zespołach tematycznych².

Pierwsza grupa tematów dotyczyła realizacji uniwersalnej rejestracji bibliograficznej — UBC. Problemy te przedstawiły: E. O. Majo-Znak (Biblioteka im. Lenina) w referacie *Perspektywy rozwoju działalności narodowej biblioteki ZSRR ze szczególnym uwzględnieniem programu UBC* i N.N. Gruzinskaja (Vsiesojuznaja Knižnaja Pałata) w referacie *Program UBC i problemy bibliografii narodowej*. Dwa duże ośrodki bibliograficzne ZSRR — Knižnaja Pałata i Biblioteka im. Lenina — ściśle współpracują ze sobą w tworzeniu warunków do funkcjonowania systemu UBC. Obie referentki podkreśliły, że najważniejszym zagadnieniem jest sprawa unifikacji opisu bibliograficznego w skali międzynarodowej oraz ustalenie jednolitych form nazw autorów krajowych. Dużym ułatwieniem dla prawidłowego przepływu i dostępu do informacji w systemie UBC będzie opracowanie autorytatywnego wykazu nazw autorów krajowych — indywidualnych i korporatywnych.

¹ R. Cybulski: *Międzynarodowe spotkanie ekspertów do spraw narodowych bibliografii krajów socjalistycznych*. „Prz. Bibliot.” 1974 R. 42 z. 4 s. 457-461. — B. Karamać: *II Międzynarodowe spotkanie ekspertów krajów socjalistycznych na temat bieżącej bibliografii narodowej*. „Prz. Bibliot.” 1975 R. 43 z. 4 s. 350-353. — K. Ramiłow-Klekowska: *III Międzynarodowe spotkanie ekspertów krajów socjalistycznych na temat bieżącej bibliografii narodowej*. „Prz. Bibliot.” 1977 R. 45 z. 1 s. 79-82.

² Komplet materiałów konferencyjnych znajduje się w zbiorach Zakładu Dokumentacji Księgoznawczej BN.

Druga grupa tematów obejmowała zagadnienia egzemplarza obowiązkowego. K. Zotova (Biblioteka Narodowa im. Cyryla i Metodego w Sofii) przedstawiła *Współczesne funkcje ustawy o egzemplarzu obowiązkowym na przykładzie Bułgarii*, gdzie ukazała się nową ustawą rozwiązująca sprawę egzemplarza obowiązkowego w sposób odpowiadający potrzebom informacji. Problemy egzemplarza obowiązkowego na Węgrzech zostały poruszone w referacie L. Tótha (Országos Széchényi Könyvtar) *Aktualne problemy i nowe tendencje w sprawach gromadzenia egzemplarza obowiązkowego* z podkreśleniem znaczenia zsynchronizowania momentów zarejestrowania dokumentu w bibliografii narodowej i wejścia książki na rynek. Dąży się do tego, aby informacja o produkcji piśmienniczej była kompletna. W dyskusji podkreślono, że trzeba znaleźć rozwiązanie dla następujących zagadnień: szybkość dostarczania egzemplarza obowiązkowego do centrali bibliograficznej oraz metody kontroli kompletności nadsyłanych wydawnictw. W omawianych krajach problemy egzemplarza obowiązkowego zostały w dużym stopniu rozwiązane.

Trzecia grupa tematów była związana z typologią, doбором i selekcją dokumentów. Na konferencji warszawskiej w 1975 r. została powołana międzynarodowa grupa robocza pod przewodnictwem R. Cybulskiego (w skład grupy weszli ponadto: K. Zotova z Bułgarii i W. Bergmann z NRD), której powierzono opracowanie dokumentu na wspomniany międzynarodowy kongres UNESCO w Paryżu. O przebiegu prac grupy roboczej oraz o prezentowanych materiałach poinformował R. Cybulski (Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej) w referacie *Informacje o pracach dotyczących typologii dokumentów*. Opracowano tablice dotyczące charakterystyki dokumentów takich jak: książki, wydawnictwa ciągłe, artykuły, mapy, nuty, materiały ikonograficzne (inne typy materiałów audiowizualnych są w opracowaniu). Grupa robocza przedstawiła również związany z typologią projekt doboru i selekcji dokumentów w bieżącej bibliografii narodowej. Szeroką informację o rejestracji dokumentów w bieżącej bibliografii narodowej podał W. Bergmann (Deutsche Bücherei) w referacie *Zalecenia dotyczące rejestracji dokumentów w bieżącej bibliografii narodowej*; K. Zotova przedstawiła dwa referaty: *Rejestracja czasopism i wydawnictw seryjnych w bieżącej bibliografii narodowej* i *Rejestracja artykułów w bieżącej bibliografii narodowej*. Ta część spotkania wywołała żywe zainteresowanie, ponieważ dotyczyła problemów, które będą przedstawiane na forum światowym. G. Pomassl (Deutsche Bücherei) podkreślił, że na forum międzynarodowym można zaprezentować tylko te problemy, które są wspólne dla wszystkich krajów socjalistycznych. Należy pamiętać, że na konferencji paryskiej spotkają się przedstawiciele krajów, w których bibliografia narodowa jest dobrze zorganizowana, oraz takie, które dopiero przystępują do organizacji bibliografii narodowej. Kraje socjalistyczne powinny wyrazić gotowość udzielenia pomocy tym krajom, które dopiero organizują bibliografię narodową (np. krajom afrykańskim).

Ustalono, że tablice typograficzne powinny być przetłumaczone na różne języki krajów socjalistycznych, następnie przedyskutowane, a uwagi należy przekazać do wspomnianej grupy roboczej. Na kongres paryski należy przedstawić wersję skróconą w postaci jednego dokumentu dotyczącego obu spraw — typologii i selekcji dokumentów w bieżącej bibliografii narodowej.

Kolejny temat narady w Budapeszcie — ISBN i ISSN (międzynarodowe znormalizowane numery książek i wydawnictw ciągłych) — przedstawiony został na przykładzie Węgier przez panią J. Fügedi (Országos Széchényi Könyvtar) w referacie *Wprowadzenie ISBN i ISSN na Węgrzech*. Okazuje się, że prawie wszystkie kraje mają kłopoty z wprowadzeniem ISBN. Np. w ZSRR w Książnej Pałacie zorganizowano oddział „numeru” dla ISBN i ISSN; dotychczas realizowany jest jednak tylko ISSN. Na Węgrzech natomiast proponowano, aby numer indeksu

stosowany w czasopismach krajów socjalistycznych zamienić na ISSN. Wniosek nie został przyjęty; stosuje się więc oba numery — Indeks i ISSN.

Piąta grupa tematów dotyczyła ISBD (międzynarodowego znormalizowanego opisu bibliograficznego). W. Bergmann przedstawił *Problemy stosunku ISBD do bibliografii narodowej*, a H. Winklerová (Státní Knihovna v Pradze) i Š. Hanakovič (Matica Slovenská) przedstawili referat *Czeska i słowacka bibliografia narodowa i problemy ISBD*. W dyskusji podkreślono konieczność opracowania minimum podstawowych elementów potrzebnych do identyfikacji dokumentu; szczególne dane, rozszerzające informację podstawową, powinny ośrodki bibliograficzne opracowywać we własnym zakresie. W sprawie formy hasła zaznaczyły się różnice poglądów między NRD i ZSRR (chodzi głównie o hasło korporatywne). G. Pomassl zaproponował utworzenie grupy roboczej złożonej z redaktorów bibliografii narodowych tych krajów, w których wprowadzono już ISBD; zadaniem tej grupy byłoby rozwiązywanie problemów dotyczących stosowania zasad międzynarodowego opisu bibliograficznego.

Następne 5 referatów złożyło się na prezentację kolejnej grupy tematów dotyczących automatyzacji: Erika Nyáry-Crófcsik (Országos Széchényi Könyvtár) przedstawiła *Problematykę norm bibliograficznych z punktu widzenia EPD [elektronicznego przetwarzania danych] w bieżącej bibliografii narodowej*; J. Korda i D. Katušťak (Matica Slovenská) przedstawili *Stan i perspektywy EPD w słowackiej bibliografii narodowej*; A. Lutova (Biblioteka Narodowa im. Cyryla i Metodiego w Sofii) zobrazowała *Stan automatyzacji w bieżącej bibliografii narodowej w Bułgarii*; Š. Hanakovič mówił o *Zastosowaniu automatyzacji słowackiej bibliografii narodowej w krajowym systemie bibliografii słowackiej*; E. Szűcs (Országos Széchényi Könyvtár) zapoznała uczestników spotkania z referatem pt. *Opracowanie Magyar Nemzeti Bibliográfia [węgierska bibliografia narodowa] przy zastosowaniu maszyny cyfrowej*. W dyskusji podkreślono, że na odcinku automatyzacji jest jeszcze wiele problemów do rozwiązania, jeśli postulat jednolitego opisu ma znaleźć pełne zastosowanie. Otwartą sprawą jest relacja między opisem w bibliografii i w katalogu. Zaawansowany stan prac nad wprowadzeniem technik komputerowych do bibliografii wpłynął na decyzję zorganizowania w 1978 r. konferencji w Lipsku poświęconej sprawom automatyzacji bieżących bibliografii narodowych. Umożliwi ona szczegółowszą wymianę doświadczeń w tym zakresie (największe osiągnięcia na polu automatyzacji ma NRD i Słowacja). Postulowano, aby w tym spotkaniu uczestniczyli nie tylko bibliotekarze, lecz także przedstawiciele ośrodków przetwarzania danych.

Siódma grupa tematów dotyczyła bibliografii czasopism i bibliografii zawartości czasopism. Duże zainteresowanie wzbudził referat L. Dybowiczowej (Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej) *Problemy i model polskiej bieżącej bibliografii wydawnictw ciągłych*, ponieważ kraje, w których dotychczas nie ma bibliografii czasopism, przygotowują się do jej opracowywania i wydawania. *Polska Bibliografia Czasopism i Wydawnictw Zbiorowych* oparta na dużym doświadczeniu w metodyce opracowania i ukształtowania bibliografii może stanowić podstawę do porównywania z innymi rozwiązaniami. Jeśli chodzi o bibliografię zawartości czasopism, którą zajęły się referaty: Joana Crețeanu (Biblioteca Centrală de Stat w Bukareszcie) *Rejestracja zawartości czasopism w bieżącej rumuńskiej bibliografii narodowej* i M. Lifka (Státní Knihovna v Pradze) *Stosunek czeskiej narodowej bibliografii zawartości czasopism do bibliografii specjalnej*; omawiano w nich wagę doboru i selekcji materiałów. W zaleceniu dotyczącym materiałów, które powinny być rejestrowane w bibliografii zawartości czasopism, należy określić konieczne minimum, pozostawiając narodowej centrali bibliograficznej możliwość decyzji co do reszty materiału. Sprawą otwartą jest stosunek bibliografii zawartości czasopism do bibliografii specjalnych. Uczestników konfe-

rencji interesował przebieg prac nad projektem międzynarodowej normy opisu bibliograficznego artykułów z czasopism (ISBD/JA), który został zlecony do opracowania Instytutowi Bibliograficznemu BN; w ramach tych prac przeprowadzono analizę szeregu bibliografii narodowych i opracowano tzw. referat normalizacyjny.

Referaty: J. Blehy (Státní knihovna v Praze) *Aktualne problémy ceskiej bibliografii narodowej 1976-1977*, R. Cybulskiego *Informacja o pracach Instytutu Bibliograficznego w okresie maj 1976-maj 1977* i G. W. Słanskiej (Wsesiojuznaja Kniznaja Palata) *Problemy wydawania bibliografii narodowej w kraju wielonarodowościowym* stanowiły ostatnią grupę tematów informujących o najważniejszych pracach w ośrodkach opracowujących bieżącą bibliografię narodową.

Ponadto uczestnicy konferencji otrzymali teksty 4 referatów nie wygłoszonych na konferencji. Ze wszystkich spraw poruszonych w dyskusji, które znalazły odzwierciedlenie w przyjętych wnioskach, zasługują na uwagę następujące postulaty:

- we wszystkich bieżących bibliografiach narodowych należy stosować ISBD;
- wszystkie czony bibliografii bieżącej powinny być uwzględniane w UBC;
- należy rozszerzyć prawo o egzemplarzu obowiązkowym na materiały audio-wizualne;
- należy zbadać możliwość zarejestrowania wszystkich drukarni i powielarni w celu wzmocnienia kontroli nadsyłania egzemplarza obowiązkowego;
- należy w każdym kraju sporządzić autorytatywny wykaz nazw autorów krajowych — indywidualnych i korporatywnych;
- należy ustanowić ISBN i ISSN jako normy państwowe;
- należy rozwijać koordynację prac w zakresie automatyzacji bieżącej bibliografii narodowej krajów socjalistycznych.

Uczestnicy spotkania uznali, że narady przedstawicieli narodowych central bibliograficznych są konstruktywne i pożyteczne jako forma wymiany doświadczeń, dlatego też należy zwrócić się do dyrektorów bibliotek narodowych z wnioskiem o ich kontynuowanie.

Następna narada przewidziana jest w 1979 r. w Bukareszcie lub Sofii i obejmować będzie problematykę podjętą na poprzednich naradach.

Hanna Kwiatkowska

60-LECIE MIEJSKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ IM. L. WARYŃSKIEGO W ŁODZI

Obchody jubileuszu 60-lecia MBP im. L. Waryńskiego w Łodzi odbyły się w dn. 23 i 24 stycznia 1978 r. i stanowiły ważne wydarzenie w życiu kulturalnym miasta, co podkreślały lokalne środki przekazu, prasa krajowa i pisma zawodowe.

W dniach obchodów jubileuszowych MBP gościła przedstawicieli wszystkich środowisk kulturalnych Łodzi, władz centralnych, lokalnych i resortowych oraz liczne grono przyjaciół z całego kraju. Uroczystości zainaugurował dyrektor mgr Roman Kaczmarek, który w swoim referacie przedstawił przeszłość i obecną działalność Biblioteki. Omówił starania najświetlejszych przedstawicieli łódzkiego społeczeństwa mające na celu powołanie do życia Książnicy Miejskiej, kładąc szczególny nacisk na pionierską rolę tej placówki na terenie miasta i jej powszechną dostępność. Przedstawione zostały kolejne stadia rozwoju Biblioteki aż do uzyskania przez nią statusu biblioteki naukowej i centralnej biblioteki okręgu łódzkiego. Obszerny fragment referatu zajęła prezentacja obecnej bogatej działalności Biblio-

teki i jej funkcji w stosunku do miasta. Referent poinformował o planach związanych z dalszą rozbudową Książnicy i rozwojem jej prac na gruncie badawczym, naukowym i wydawniczym.

Następnie zabierali głos goście. W imieniu Komitetu Honorowego Obchodów Jubileuszu wystąpił jego przewodniczący I Sekretarz KE PZPR i przewodniczący Rady Narodowej m. Łodzi Bolesław Koperski, który wysoko ocenił rolę biblioteki jako krzewicielki oświaty i placówki frontu ideologicznego. Pozostali goście prócz gratulacji i życzeń dalszego rozwoju podkreślali osiągnięcia biblioteki w ciągu minionych lat. Zwracali również uwagę na dorobek naukowy i wydawniczy jej pracowników, wielokrotnie zabierających głos w istotnych dla bibliotekarstwa kwestiach, dzieląc się własnym doświadczeniem, podsuwając nowe rozwiązania bądź zwracając uwagę na występujące w naszym zawodzie problemy.

Drugiego dnia obchodów odbyło się seminarium na temat „Miejska Biblioteka Publiczna i bibliotekarstwo publiczne Łodzi w l. 1917-1977”. Referatem wprowadzającym było wystąpienie R. Kaczmarka pierwszego dnia obchodów, w którym autor nakreślił dzieje MBR. Następnie wygłoszono referaty: Rola książki i bibliotek w środowisku robotniczym Łodzi (dyr. mgr Barbara Lis); Uwagi na temat modelu biblioteki publicznej (dyr. mgr Janusz Bujacz); Wybrane problemy łódzkiej sieci bibliotek publicznych (mgr Izabela Nagórska).

Pierwsza referentka podjęła próbę przedstawienia kolejnych etapów powstawania bibliotek publicznych i sposobów zaspokajania głodu oświatowego w środowisku robotniczym Łodzi. Na szczególną uwagę zasługuje wypuklenie spraw związanych z walką o ideowo-polityczną treść oświaty robotniczej. Walkę tę prowadzono równoległe z narastaniem potrzeb społecznych oraz czytelniczych na terenie, gdzie biblioteka często dawała możliwości nie tylko poszerzenia wiedzy, ale także zdobycia elementarnej umiejętności czytania. Wieloletnie działania organizacji politycznych, działaczy społecznych i bibliotekarzy dały efekty w postaci powstawania sieci bibliotek różnych typów (partyjnych, związkowych itp.). Na pierwszy plan wysuwa się rola odpowiedniego doboru literatury umacniającej świadomość klasową robotników. Stąd istotne do dziś miejsce bibliotek jako placówek frontu ideologicznego. Przy omawianiu okresu okupacji hitlerowskiej postawiony został postulat konieczności przebadania tych lat pod kątem egzystencji i funkcjonowania książki polskiej na terenie Łodzi.

Referat J. Bujacza zawierał spostrzeżenia dotyczące pewnych niedomogów w organizacji i formach pracy bibliotek wielkomijskich i konieczności unowocześnienia tych form. Referent poddał pod dyskusję proponowane przez siebie rozwiązania tych kwestii. Z poruszonych problemów zaznaczyć warto takie, jak konieczność pogłębienia specjalizacji bibliotek, wprowadzenia elementów automatyzacji i mechanizacji, odpowiedniego gromadzenia zbiorów, ich rotacji i wymiany.

Autorka ostatniego referatu poruszyła trzy zasadnicze tematy: proces powstawania sieci bibliotek publicznych, sprawy lokalowe i sytuację kadrową. Do realizacji koncepcji utworzenia sieci bibliotek publicznych przystąpiono w 1921 r. Obejmowała ona trzy rodzaje bibliotek: bibliotekę centralną, biblioteki dla dorosłych i dla dzieci. W takim kształcie strukturalnym sieć przetrwała do II wojny światowej. Po wyzwoleniu nie zmieniono tego modelu uznając go za optymalny. Trzymając się zasadniczego tematu historii rozwoju sieci referentka zwróciła uwagę na sprawy finansowo-gospodarcze znajdujące się w gestii poszczególnych jednostek administracji. Kilkakrotnie podkreślono w referacie wysiłki podejmowane w celu właściwej lokalizacji bibliotek z uwzględnieniem specyfiki robotniczego środowiska łódzkiego. Referat przedstawiał kolejne etapy starań o nowe lokale i poprawę ich jakości. W samej Łodzi oddano ostatnio do użytku kilka nowych budynków bibliotecznych, jest ich jednak za mało w stosunku do nowo powstających dzielnic. Kadry to kolejny podjęty przez referentkę temat. Szczególny na-

cisk położono w referacie na kwestię kształcenia zawodowego bibliotekarzy, na umożliwienie im podnoszenia swych kwalifikacji.

Na dalszą część seminarium złożyły się komunikaty. Z pierwszym wystąpiła mgr Zofia Strzelczyk z MBP im. L. Waryńskiego. Dotyczył on czytelnictwa wśród robotników z uwzględnieniem poszczególnych grup zawodowych i stanowił rezultat wieloletnich analiz czytelnictwa. Pozostałe komunikaty, wygłoszone przez mgr Elżbietę Ciepłuchę z Dzielnicowej Biblioteki Łódź-Śródmieście, Teresę Białecką z MBP w Zgierzu i Krystynę Madej z biblioteki w Strykowie, zawierały spostrzeżenia wyniesione z doświadczeń w czasie praktycznego wykonywania zawodu bibliotekarza. Podawały informacje liczbowe dotyczące rozwoju czytelnictwa, obecnego stanu i historii bibliotek, omawiały sprawy związane z gromadzeniem zbiorów i ich profilem. Operując konkretnymi przykładami zreferowały trudności występujące w związku ze stale rosnącymi zadaniami bibliotek jako placówek kulturalnych. Nie pomijano również w komunikatach spraw kadrowych.

W części dyskusyjnej seminarium wracano do tematów podejmowanych w referatach, zwłaszcza do konieczności usprawnień i unowocześnienia pracy. Poruszono sprawy współpracy bibliotek różnych typów i urozmaicenia form tej współpracy. Raz jeszcze nawiązano do dyskutowanej już przy innych okazjach sprawy utworzenia centralnej biblioteki muzycznej.

Podsumowania seminarium dokonał R. Kaczmarek. Podkreślił wagę problemów omawianych w czasie jego trwania oraz konieczność wykorzystania całości materiałów z seminarium w dalszej pracy, jak również ich ewentualnego opublikowania we własnym wydawnictwie i na łamach prasy fachowej.

W trakcie obchodów jubileuszowych otwarto dwie wystawy: „Z dziejów Miejskiej Biblioteki Publicznej Łodzi”, prezentującej eksponaty z dorobku wydawniczego MBP, prace dotyczące Biblioteki, zdjęcia zasłużonych pracowników i codziennej jej pracy oraz „Ofiarodawcy MBP”, obrazującej szereg cennych pozycji, które znalazły się w posiadaniu Biblioteki drogą darów od czytelników, prywatnych zbieraczy i instytucji. Wystawa ta została poszerzona o pozycje ofiarowane Bibliotece z okazji jej obecnego jubileuszu.

Wydawniczy dorobek Biblioteki wzbogacony został z okazji jubileuszu o szereg nowych pozycji. Ukazała się teka bibliofilska *Regionalia Miejskiej Biblioteki Publicznej 1917-1977. Wokół problemu księgozbioru regionalnego*, zawierająca broszurę autorstwa mgra R. Kaczmarka, omawiającą Łodzian wszelkich typów będące w posiadaniu Biblioteki, jak też ilustrujące ją plansze. Opracowano nowy *Informator o Miejskiej Bibliotece Publicznej* i folder wystawy „Ofiarodawcy MBP”. Wydano specjalny okolicznościowy ekslibris i karnet ekslibrisów MBP.

Urszula Piórkowska

III OGÓLNOKRAJOWA NARADA BIBLIOGRAFÓW

W dn. 5-7.06.1978 odbyła się w Warszawie III Ogólnokrajowa Narada Bibliografów. Już w latach międzywojennych, gdy polscy bibliografowie dyskutowali nad zagadnieniami bibliografii na kolejnych zjazdach bibliotekarzy, odczuwano potrzebę stworzenia dla tych dyskusji bardziej specjalistycznego forum.

Szybki rozwój służb bibliograficznych na świecie, przypadający na okres powojenny, nie ominął także naszego kraju. Wzrosła gwałtownie liczba i zróżnicowały się formy spisów bibliograficznych, a także rozszerzył ich przedmiot na dokumenty nleksiążkowe, pozapismienne lub niepublikowane. Umiejętność opisywania źródeł prymarnych i tworzenia ich wykazów, które mogłyby stać się czę-

ścią warsztatu naukowego lub być ułatwieniem w doborze lektury — jest dziś dziedziną, która wykształciła własną metodykę i terminologię, ma własne problemy badawcze i wchodzi w ścisłe związki z innymi obszarami ludzkiej działalności.

Pierwszą Ogólnokrajową Narađę Bibliografów zorganizowała Sekcja Bibliograficzna Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich wraz z Instytutem Bibliograficznym Biblioteki Narodowej w 1956 r. Poświęcona była ona głównie zagadnieniom obsługi bibliograficznej różnych dziedzin nauki; poruszano na niej także problemy funkcji społecznych rozwijającej się wówczas bibliografii zalecającej.

Druga narada, zwołana w 1966 r., stanowiła przegląd dorobku bibliografii polskiej w dwudziestolecu powojennym. W toku jej obrad podsumowano również osiągnięcia polskiej metodyki bibliograficznej.

Trzecie w Polsce Ludowej spotkanie bibliografów odbyło się w momencie znacznej aktywizacji międzynarodowej współpracy służb bibliograficznych. We wrześniu 1977 r. obradował w Paryżu, zorganizowany przez IFLA i UNESCO, międzynarodowy kongres nt. bibliografii narodowych, poświęcony realizacji programu Uniwersalnej Rejestracji Bibliograficznej (UBC)¹. Postanowienia kongresu, choć dotyczyły wyłącznie bieżącej bibliografii narodowej, są istotne także dla rozwoju bibliografii specjalnych ze względu na współcześnie kluczowy problem prawidłowego obiegu informacji oraz związanych z tym zagadnień unifikacji metod i modernizacji stosowanych środków technicznych. Wielostronna współpraca w zakresie bibliografii podejmowana jest obecnie także w państwach socjalistycznych.

Istotne znaczenie dla rozwoju i perspektyw bibliografii ma fakt tworzenia w Polsce podstaw krajowego systemu informacji — SINTO, w którym sprawny przepływ różnych form informacji o dokumentach jest warunkiem funkcjonowania całości układu.

Trzecia Ogólnokrajowa Narađę Bibliografów zorganizowana została z inicjatywy Instytutu Bibliograficznego spełniającego funkcje krajowej centrali bibliograficznej. Celem narađy była ogólna charakterystyka aktualnego stanu bibliografii w Polsce oraz próba sformułowania najpilniejszych jej zadań, na tle potrzeb i uwarunkowań społecznych. Dużą wagę przywiązywano także do zaktywizowania i konsolidacji środowiska czynnych bibliografów, zachęcenia ich nie tylko do wyrażenia poglądów, lecz także do podjęcia społecznym wysiłkiem szeregu domagających się rozwiązania problemów i zadań bibliograficznych.

W Narađzie wzięło udział ponad 300 osób. Głównie byli to bibliografowie zatrudnieni w bibliotekach, które opracowują bibliografie specjalne (w tym także regionalne), a ponadto przedstawiciele ośrodków inte, reprezentanci wyższych uczelni i szkół, w których bibliografia stanowi przedmiot nauczania, indywidualnie zajmujący się bibliografią autorzy spisów, teoretycy tej dziedziny oraz organizatorzy służby bibliograficznej.

Referaty wygłoszone na Narađzie ująć można w następujące grupy tematyczne: ogólne problemy rozwoju bibliografii, potrzeby społeczne a bibliografia, problemy warsztatowe i organizacyjne bibliografii.

Otwarcia Narađy dokonał dyrektor Biblioteki Narodowej prof. dr hab. Witold Stankiewicz, który w przemówieniu inauguracyjnym nawiązał do dziejów bibliografii w Polsce i do 50-letniej historii Instytutu Bibliograficznego, obchodzącego w roku bieżącym wraz z Biblioteką Narodową swój jubileusz. Mówca podkreślił konieczność intensywniejszego wykorzystywania inicjatyw i opinii szerokiego środowiska bibliografów w działalności bibliograficznej oraz istnienie ścisłego związku pomiędzy bibliografią a koncepcją Narodowego Zasobu Bibliotecznego.

¹ R. Cybulski: *Międzynarodowy Kongres nt. bibliografii narodowych. Paryż, 12-15 września 1977*. „Prz. Biblot.” 1978 R. 46 z. 2 s. 223-230.

Dyrektor Instytutu Bibliograficznego doc. dr Radosław Cybulski wygłosił podstawowy referat dotyczący bibliografii pt. „Stan i perspektywy rozwoju bibliografii w Polsce”. Sformułował m. in. cele Narady i czynniki określające rozwój bibliografii, prelegent omówił najpilniejsze problemy występujące współcześnie w tej dziedzinie. Poruszył sprawę stopnia kompletności rejestracji dokumentów w bieżącej bibliografii narodowej oraz związane z tym niedostatki praktyki i przepisów o egzemplarzu obowiązkowym; potrzebę doskonalenia kompozycji dokumentów w procesie ich powstawania; zagadnienia koordynacji, automatyzacji (w tym także stan automatyzacji prac bibliograficznych Biblioteki Narodowej); potrzeby bibliografii w zakresie prac naukowo-badawczych; udział bibliografii polskiej w międzynarodowych serwisach bibliograficznych i współpracę Polski na międzynarodowym forum bibliograficznym. Scharakteryzowane zostały już pełnione i domagające się podjęcia funkcje Instytutu jako krajowej centrali bibliograficznej, która w Polsce realizuje m. in. zadanie specyficzne — obsługę bibliograficzną własnej dziedziny: nauki o książce, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej². Wynikające z tej ogólnej analizy wnioski wytyczają kierunki dalszego działania. Wśród środków realizacji przewidziano wzmoczenie udziału środowiska bibliografów poprzez reaktywowanie odpowiedniej sekcji w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich i powoływanie grup roboczych dla rozwiązywania aktualnych problemów. Wytypowana została najpilniejsza tematyka pracy tych grup oraz inne problemy badawcze domagające się opracowania naukowego. Nawiązując do perspektyw zautomatyzowania bibliografii, autor referatu stwierdził, że „inwestycje intelektualne powinny wyprzedzić inwestycje rzeczowe”.

Następny referat opracowany i wygłoszony przez prof. dr hab. Juliusza Lecha Kulikowskiego (Komitet Informatyki przy Radzie Ministrów) nosił tytuł „System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO — wybrane zagadnienia modelowe”. Scharakteryzowane na nim zostały podstawowe założenia SINTO ze szczególnym zwróceniem uwagi na ważne dla bibliografii problemy specjalizacji tematycznej w systemie, koncepcję układu terenowego ośrodków informacji, zagadnienie spójności języka informacyjno-wyszukiwawczego i wzajemne relacje między serwisami informacyjnymi a informacją o krajowych zasobach bibliotecznych i archiwalnych.

Referat dr Anny Sitarskiej (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW) pt. „Bibliografia a nauka” ujmował zagadnienia bibliografii od strony jej związków z procesami badawczymi i wymaganiami środowiska naukowego. Autorka, określając bibliografię jako „ekologię intelektualną”, rozpatrywała jej związki z procesami badawczymi i jej uzależnienie od wymagań środowiska naukowego. Podkreślona została rola bibliografii jako miernika oceny aktywności kadry, zwłaszcza w nauce akademickiej oraz jako nieodzownego elementu kierowania polityką naukową, uwypuklono też potrzebę współistnienia przy tworzeniu bibliografii metod przemysłowych oraz sztuczu podbudowanego intuicją. Referat wniósł w tok obrad pierwiastek refleksyjnego ujęcia tematu.

Zagadnieniu społecznego funkcjonowania bibliografii w środowiskach użytkowników bibliotek publicznych poświęcony był referat doc. dr hab. Jadwigi Kołodziejkiej (Instytut Książki i Czytelnictwa BN) pt. „Bibliografia w służbie czytelnictwa powszechnego”. Opierając się na wynikach badań przeprowadzonych w Instytucie prelegentka stwierdziła zły stan wyposażenia warsztatów informacyjnych bibliotek publicznych oraz podkreśliła brak przygotowania odbiorców do posługiwania się pomocami bibliograficznymi. Wykorzystanie bibliografii dla potrzeb czytelnictwa powszechnego jest w tych warunkach minimalne; nieco lepszy

² *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce. Cz. 1. Bibliografia bibliografii polskich. Cz. 2. Polska bibliografia bibliologiczna*. Warszawa 1937; — *Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Dod. samolotny do Przeglądu Bibliotecznego 1966*.

stan stwierdzić można w odniesieniu do potrzeb profesjonalnych (głównie studia zaoczne) użytkowników bibliotek publicznych.

Do podobnych wniosków doszedł doc. dr Włodzimierz Goriszowski (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ) w referacie pt. „Bibliografia w procesie dydaktycznym młodzieży szkolnej i studenckiej”. Stwierdził on niedostateczny stopień przysposobienia młodzieży do użytkowania i sporządzania bibliografii, wynikający z wadliwie ustawionych programów nauczania oraz z braków w przygotowaniu kadry nauczającej do prawidłowego wprowadzania uczniów i studentów w zagadnienia bibliografii. W referacie znalazła się analiza dotychczasowych programów nauczania oraz propozycja wprowadzenia do nich zagadnień informacji i bibliografii w przyszłej szkole 10-letniej.

Do bardziej szczegółowych problemów dotyczących stanu i potrzeb bibliografii w Polsce nawiązały dwa dalsze referaty z grupy tematów „warsztatowych” przedstawione przez pracowników IB — Krystynę Ramlau-Klekowską: „Aktualne problemy organizacyjne i metodyczne bibliografii narodowej” oraz Barbarę Eychlerową: „Stan i problemy bibliografii specjalnej dziedzin”. Pierwszy poświęcony był konfrontacji stopnia rozwoju bieżącej bibliografii narodowej w Polsce, jej koncepcji, problemów realizacji i perspektyw na przyszłość z postanowieniami i stanowiskiem zajęтым w tych sprawach przez uczestników międzynarodowego kongresu nt. bibliografii narodowej w Paryżu. Poruszał także najpilniejsze problemy narodowej bibliografii retrospektywnej XX w.

W referacie B. Eychlerowej szczególna uwaga zwrócona została na stopień nasycenia poszczególnych obszarów wiedzy odpowiednimi bibliografiami dziedzin i dyscyplin naukowych. Autorka, wychodząc z pozycji potrzeb twórców bibliografii specjalnych, naświetliła szereg trudności metodycznych, z jakimi muszą się oni borykać i sformułowała postulaty dotyczące konieczności ułatwień i udoskonalień pracy. Wiąże się to z relacjami zachodzącymi między bibliografią narodową i specjalną, z normalizacją bibliograficzną oraz potrzebą upowszechnienia nowoczesnych, a jednocześnie racjonalnych prawideł metodyki bibliograficznej.

Ostatni referat pt. „O nową koncepcję bibliografii regionalnej w Polsce” przedstawiła Cecylia Zofia Gałczyńska (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie). Dokonała w nim analizy dorobku polskiej bibliografii regionalnej w okresie powojennym oraz przeglądu aktualnego stanu bibliografii w 49 województwach; przedstawiła perspektywy bibliografii regionalnej w warunkach nowego podziału administracyjnego kraju i tworzącego się terenowego układu ośrodków SINTO. Jej propozycje zmierzają do ukształtowania systemu bibliografii regionalnych o ujednoczonym profilu, modelach i koncepcji organizacyjnej.

W dyskusji wzięło udział ponad 20 osób. Uczestnicy zwracali uwagę na konieczność podnoszenia kultury bibliograficznej społeczeństwa, domagali się rozszerzenia i usprawnienia rejestracji prymarnej, podkreślali ścisłą zależność między poprawnością rozwiązań metodycznych w bibliografiach a stanem prac normalizacyjnych i racjonalnością przyjmowanych w normalizacji ustaleń. Uwaga dyskutantów skupiała się na potrzebach badawczych bibliografii, podkreślano znaczenie *Bibliografii Bibliografii i Nauki o Książce* jako podstawowego warsztatu informacyjnego dla dziedziny. Ustosunkowywano się do projektu reaktywowania Sekcji Bibliograficznej w Stowarzyszeniu i rozpatrywano rolę i możliwości Instytutu Bibliograficznego. Szczególnie żywo wypowiadali się zainteresowani problemem uczestnicy na temat nowych funkcji i nowych perspektyw organizacyjnych bibliografii regionalnej, którą niektórzy określali terminem „terenowej”.

W wyniku trzynastu obrad sformułowane zostały i przyjęte przez uczestników Uchwały III Ogólnokrajowej Narady Bibliografów. Postanowiono powołać Komisję Bibliograficzną w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich i powierzyć jej współudział w rozwiązywaniu problemów domagających się zespołowego działania

środowiska. Wśród pilnych spraw do załatwienia wymieniono konieczność sfinalizowania starań BN o egzemplarz sygnałny i znowelizowanie przepisów o egzemplarzu obowiązkowym w taki sposób, aby przyczyniło się to do poprawy stanu prymarnej rejestracji dokumentów; doskonalenie kompozycji wydawniczej dokumentów („u źródła”); usprawnienie koordynacji poczynań bibliograficznych; wprowadzenie zagadnień bibliograficznych do problemów resortowych i węzłowych nauki polskiej. W uchwałach znalazły się postulaty dotyczące rozszerzenia rejestracji o nowe typy dokumentów i pełniejszego uwzględnienia w niej zawartości publikacji, zapewnienia warunków postępu automatyzacji bieżącej bibliografii narodowej. W osobnym punkcie domagano się przyspieszenia prac i druku retrospektywnej „Bibliografii polskiej 1901-1939”, „Poloników zagranicznych 1939-1955” oraz bibliografii czasopism polskich. Potwierdzona została potrzeba opracowania koncepcji i zorganizowania jednolitego systemu bibliografii regionalnych. Przedmiotem troski zebranych wyrażonej w uchwałach był brak retrospektywnej bibliografii bibliologicznej, niedostateczne wykorzystanie selektywnej dystrybucji informacji, problemy właściwej reprezentacji polskiego piśmiennictwa w zagranicznych i międzynarodowych serwisach informacyjnych. W zakresie spraw metodycznych uchwały dotyczyły: normalizacji, reedycji podręcznika bibliografii, badań nad modelem obsługi bibliograficznej dziedziny i nad terminologią bibliograficzną. Osobne wnioski dotyczyły kształcenia bibliografów i przysposabiania użytkowników do pracy z bibliografią. Postulowano rozszerzenie funkcji Instytutu Bibliograficznego oraz zapewnienie mu środków do realizacji zadań.

Uczestnicy wyrazili też życzenie, aby z uwagi na doniosłość poruszanych zagadnień materiały z Narady zostały opublikowane w całości.

Krytyka Ramlau-Klekowska

REFLEKSJE PO III OGÓLNOKRAJOWEJ NARADZIE BIBLIOGRAFÓW

W dwanaście lat po Drugiej Naradzie Bibliografów Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej zorganizował III Ogólnokrajową Naradę Bibliografów w Warszawie. Była ona potrzebna. Rozwój bibliotek naukowych różnego typu, ośrodków informacji naukowych w tych bibliotekach, a także licznych pracowni bibliograficznych, przy jednoczesnym wzroście zapotrzebowania społecznego na różne usługi informacyjne, spowodował duże zwiększenie się liczby bibliografów i pracowników służb informacyjnych. Zwiększyła się również liczba uczelni wyższych prowadzących studia bibliotekoznawcze, co spowodowało zwiększenie kadry pracowników naukowo-dydaktycznych, zajmujących się wprowadzaniem studentów bibliotekoznawstwa w problematykę bibliografii i jej funkcji w całokształcie służby informacyjnej. Sami organizatorzy narady przyjęli jako kryterium, że bibliografami są „bibliografowie-praktycy, którzy tworzą uporządkowane zbiory opisów bibliograficznych niezależnie od ich postaci fizycznej i posługują się metodami bibliograficznymi oraz bibliografowie-teoretycy zajmujący się teorią, historią, metodyką i organizacją bibliografii, prowadzący prace naukowo-badawcze, organizacyjne i dydaktyczne”¹. Tak szerokie rozumienie pojęcia „bibliograf” uwidoczniło się w ilościowym i jakościowym składzie uczestników Narady, która przybrała charakter imprezy masowej, gdyż zgłosiło w niej udział 350 osób, a faktycznie uczestniczyło ponad 300 bibliografów i osób zainteresowanych problemami bibliografii.

¹ R. Cybulski: *Stan i perspektywy rozwoju bibliografii w Polsce*. Warszawa 1978 s. 3-4. (Powiel.).

Program Narady był interesujący i zawierał wszystkie ważniejsze zagadnienia i najaktualniejsze problemy bibliografii polskiej w obecnym momencie przygotowywania bibliotek i ośrodków informacji do udziału w systemie SINTO. Natomiast porządek Narady, czyli rozkład referatów na poszczególne dni Narady nie był racjonalny, co odbiło się na przebiegu dyskusji. Szczególnie przeciążony referatami był drugi dzień obrad, a już wręcz niefortunne było zaplanowanie dwóch bardzo obszernych, bogatych treściowo referatów w godzinach popołudniowych i to w dniu przewidywanego wieczorem spotkania towarzyskiego w Klubie Księgarza. Prawdopodobnie za takim porządkiem referatów przemawiała okoliczność, że uczestnikom Narady nie udostępniono ani przed jej zwołaniem, ani w toku jej realizacji owych trzech referatów wygłaszanych przed południem. Dr A. Sitarska przedstawiła problematykę swego referatu posługując się notatkami, natomiast dwoje dalszych referentów odczytało teksty referatów w całości.

Cel i problematykę Narady określił we wstępnej części referatu doc. dr Radosław Cybulski, dyrektor Instytutu Bibliograficznego BN. Jako cel wysunął „sformułowanie programu rozwoju bibliografii w Polsce na tle ogólnospołecznych potrzeb związanych z postępem nauki i techniki, rozwojem kultury i oświaty” (s. 1). Cel ważny i ambitny, ale jednocześnie z nim zamyślano umożliwić „krajowemu środowisku bibliografów wypowiedzenie się na aktualne tematy związane z doskonaleniem ich warsztatów pracy oraz zgłoszenie wniosków i postulatów dotyczących dalszego rozwoju bibliografii” (s. 1). Mało tego, R. Cybulski sugerował, aby Narada stanowiła „okazję do przekazania informacji o pracach prowadzonych w poszczególnych ośrodkach, a także wymiany poglądów i przedyskutowania najważniejszych, w tym również kontrowersyjnych problemów” (s. 1).

Tak szeroko zakreślony cel nie mógł być zrealizowany, choćby z dwóch przyczyn. Po pierwsze, przeważając część czasu Narady zajęły nujące swoją szczegółowością i spiętrzeniem problematyki referaty, podczas gdy na dyskusję nad nimi, wypowiedzi, wnioski, postulaty, informacje i wymianę poglądów w okresie 2,5 dni trwania Narady przypadło zaledwie ok. 5 godzin. Po drugie, prócz Komisji Wnioskowej nie było żadnego forum roboczego. Dyskutanci nie zawsze brali pod uwagę charakter Narady, a niektórzy wygłaszali całe minireferaty, zamiast formułować celne opinie i uogólnienia zmuszające do zastanowienia się nad nimi również po zakończeniu Narady.

Referat programowy R. Cybulskiego, chociaż w tytule zapowiadał bardzo dużo, bo prezentację stanu i perspektyw rozwoju bibliografii w Polsce, przedstawił przede wszystkim sytuację i główne problemy pracy Instytutu Bibliograficznego jako narodowej centrali bibliograficznej oraz główne problemy wiążące się z automatyzacją prac bibliograficznych w Bibliotece Narodowej. Nie ominął on również wielu ważnych uwarunkowań dalszego rozwoju bibliografii, lecz przesadnie akcentował wskaźniki liczbowe jako najbardziej przekonującą cechę rozwoju bibliografii w okresie powojennym. Zwrócił uwagę na niedorozwój teorii bibliografii, na to, że „ostatnie dziesięciolecie nie było bogate ani w prace naukowo-badawcze, ani dydaktyczne z zakresu bibliografii. Na tym odcinku wiele jest do nadrobienia, ponieważ metodyka i teoria nie powinny opóźniać się w stosunku do potrzeb praktyki” (s. 20).

Przyczynę tego stanu rzeczy upatruje R. Cybulski w „dużym nawarstwieniu prac bieżących we wszystkich ośrodkach” oraz w braku organu naukowego poświęconego bibliografii. Nie negując pożytku, a nawet potrzeby takiego pisma, sądzę jednak, iż przyczyną są znacznie głębsze i należałoby ten problem przeanalizować w kompetentnym gronie, które powinno się również zająć analizą przebiegu Narady. Moim zdaniem, dorobek naukowy ostatniego dziesięciolecia, chociaż niezadowolający z punktu widzenia potrzeb, jest jednak poważny, o czym świadczą Prace Instytutu Bibliograficznego, wydawnictwa Instytutu Badań Literackich,

a także takie publikacje teoretyczno-informacyjne jak A. Sitarskiej czy popularnonaukowe jak H. Hleb-Koszańskiej *Bibliografia dla nieujawnionych*, które uczą myśleć pojęciami współczesnej bibliografii.

Nie jest moim zamiarem analizowanie treści tego bogatego pod względem informacyjnym referatu sygnalizującego problemy, które muszą być szybko rozwiązane w interesie rozwoju nie tylko bibliografii, lecz również nauki, której ona służy. W dyskusji nad nim zatrzymałem się nad dwoma sformułowaniami, użytymi przez referenta. Jedno z nich dotyczy „Bibliografii polskiej 1901-1939”, nazwanej „kontynuacją Estreicherów”. Zajmując się od pewnego czasu pracą o K. Estreicherze (st.) jako twórcy *Bibliografii polskiej*, odbyłem kilka rozmów z prof. K. Estreicherem (mł.), kontynuatorem tego dzieła. Wyrażał on zdziwienie, że bibliotekarze i bibliografowie używają takiego określenia na dzieło bibliograficzne, opracowywane zbiorowo w Instytucie Bibliograficznym, nie mające w istocie ani formalnego, ani merytorycznego związku z indywidualnym dziełem Estreicherów. Zastrzeżenia te całkowicie podzielał. Natomiast z uznaniem powiatać trzeba zapowiedzianą w referacie dążność doskonalenia informacji bibliograficznej „u źródła”, co było już przed 110 laty rewelacyjnym wynalazkiem K. Estreichera. Toż właśnie koncepcja *Bibliografii polskiej* zrodziła się z jego własnej praktyki piśnarskiej, z dążnością do ułatwienia piszącym na jakiegokolwiek tematy, a także bibliotekarzom, księgarzom oraz wszelkim użytkownikom szybkiej orientacji w przeznaczeniu druków i ich identyfikacji, m. in. przez podawanie danych biograficznych o autorze.

W obszernym referacie R. Cybulskiego było wiele interesujących zapowiedzi o zamierzeniach i poczynaniach Instytutu. Byłoby pożądane, aby czynnikami odpowiedzialnymi za działalność Biblioteki Narodowej i Instytutu Bibliograficznego (nie tylko dyrekcja Biblioteki), przysły z większą pomocą Instytutowi w przeciężaniu trudności, jakie napotyka choćby z drukiem „Bibliografii polskiej 1901-1939”, bo to nie tylko sprawa Instytutu i wydawcy tej „Bibliografii”, lecz także wielka sprawa nauki i kultury polskiej, której znajomość i możliwość badania jest zamazywana i ograniczana przez brak tego wydawnictwa.

Pożyteczny i jasny w swoim wywodzie referat prof. J. L. Kulikowskiego przedstawił wybrane zagadnienia modelowe systemu SINTO. Zdaniem referenta „dotychczasowe próby tworzenia modelowych rozwiązań podsystemów informacyjnych układu terenowego SINTO nie utrafiły jeszcze w istotę koncepcji systemu” (s. 9). Z tym większym sceptycyzmem odniósłbym się do hasła rzuconego w referacie, że „utworzenie nowoczesnego [...] wojewódzkiego ośrodka informacji SINTO powinno stać się ambicją aktywu każdego regionu i województwa [...]” (s. 11). Do jakiego aktywu skierowany został ten apel?

Większość referatów wygłoszona została w drugim dniu Narady. Na szczęście przed południem — poza wypowiedzią dr A. Sitarskiej — był to „łżejszy kaliber”. Dr Sitarska w swoim zwięzłym wystąpieniu wyraziła tyle cennych refleksji, że wybitnie wyróżniła się swoim pojmowaniem funkcji bibliografii jako swoistej „ekologii intelektualnej”. Trafnie podkreśliła, że w bibliografiach specjalnych istotne znaczenie ma nie tylko temat, nie tylko rzecz, ale i środowisko intelektualne, że chodzi o to, aby nie tylko rejestrować, lecz również interpretować. Wiele z jej myśli to dopiero postulaty, jak np. ten, aby kłaść nacisk w pracach bibliograficznych na generalizację zjawisk, by pokazać szersze znaczenie bibliografii dla rozwoju nauki. Słuchając jej wywodów odniosłem wrażenie, iż odbija się w nich echo poglądów i postulatów Karola i Stanisława Estreicherów. To oni, wbrew krytykom, nie zatrzymali się w pół drogi w swoim gigantycznym dziele bibliograficznym, nie poprzestawali na rejestrowaniu i dawali więcej niż zapowiadali. Toteż *Bibliografia polska* (ostatnio wydana jako reprint) wytrzymuje wszelkie próby czasu.

W dyskusji nie ukrywałem wątpliwości co do niektórych ocen i osądów wyrażonych przez doc. J. Kołodziejską, chociaż przyznaję, iż obserwuje się nieporadność w wykorzystywaniu pomocy i poradników bibliograficznych, bo często bibliotekarze „nie kochają” bibliografii. A bibliografia da się lubić. Tylko trzeba chcieć!

Józef Korpała

ORGANIZACJA PRACY W BIBLIOTEKACH

Warszawa, 15 czerwca 1978

Jednodniowa sesja naukowa o tematyce wymienionej w tytule została zorganizowana staraniem Komisji Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy Zarządu Głównego oraz Zarządu Okręgu Stołecznego SBP. W konferencji wzięło udział ok. 100 przedstawicieli bibliotek różnych typów i ośrodków informacji naukowej oraz zaproszeni goście — przedstawiciele Związku Bibliotek NRD.

Otwarcia sesji dokonał przewodniczący Zarządu Głównego SBP prof. dr hab. Witold Stankiewicz witając zebranych i podkreślając znaczenie problematyki organizacji pracy dla dalszej modernizacji bibliotek polskich. W pierwszym referacie pt. „Założenia naukowej organizacji pracy”, wygłoszonym przez dra Krzysztofa Lisa z Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, przedstawiono rozwój teorii naukowych organizacji pracy ze szczególnym uwzględnieniem polskiej szkoły prakseologii.

Kol. Zbigniew Żmigrodzki (Biblioteka Politechniki Częstochowskiej) omówił w swej prelekcji pt. „Naukowa organizacja pracy bibliotecznej” zarys rozwoju zainteresowań problemami naukowej organizacji pracy w bibliotekach polskich. Przedstawił rozwój jej koncepcji w bibliotekarstwie polskim, poczynając od pionierskich prac Adama Łysakowskiego w okresie międzywojennym dotyczących m. in. rozwoju normalizacji. W okresie powojennym widać wyraźny wzrost zainteresowań powyższą problematyką, o czym świadczą mogą liczne artykuły w fachowej prasie bibliotecznej takich autorów jak: Józef Grycz, A. Łysakowski, Henryk Sawoniak, Irena Morsztynkiewiczowa, Jadwiga Kołodziejska, oraz specjalne konferencje poświęcone tej tematyce, jak np. seminarium w Jarocinie zorganizowane przez ZG SBP w sierpniu 1960 r. W ostatnich latach do czołowych organizatorów prac bibliotecznych, zmierzających do przekształcenia bibliotek w aktywne ośrodki działalności informacyjnej, zaliczył prelegent Józefa Czerniego, pioniera regionalnego systemu informacji „KRAKUS” i Czesława Daniłowicza, inicjatora programu automatyzacji w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej. Brak jest jednak w polskim dorobku uwzględniania w szerokim ujęciu podstaw nauki o organizacji i zarządzaniu jako punktu wyjścia do analizy działalności naszych bibliotek.

W referacie kol. J. Czerniego (Biblioteka Politechniki Krakowskiej) pt. „Aktualne problemy naukowej organizacji pracy w bibliotekach polskich” omówione zostały ważniejsze zagadnienia bibliotekarskiej prakseologii oraz trudności związane z prowadzeniem badań w tej dziedzinie. Zdaniem prelegenta naukowa organizacja pracy w bibliotekach polskich obejmuje następujące grupy zagadnień: kierowanie i zarządzanie bibliotekami, racjonalizację struktur bibliotecznych, normowanie pracy i normalizację biblioteczną, mechanizację i automatyzację, budow-

nictwo i wyposażenie bibliotek, kształcenie i rozwój kadry bibliotecznej, organizację i koordynację badań naukowych. Cała ta problematyka tworzy podstawy do efektywnego, sprawnego kierowania bibliotekami w dobie stale zwiększających się zadań stawianych placówkom bibliotecznym. Zdaniem prelegenta, w dzisiejszych czasach nie można kierować biblioteką tylko na podstawie intuicji; przeciwnie, prace kierownicze wymagają znajomości metod badań systemowych oraz umiejętności projektowania działalności bibliotecznej.

Referat Dietera Scheffela (Biblioteka Politechniki w Karl-Marx Stadt), przedstawiciela Związku Bibliotek NRD, pt. „Optymalizacja struktur organizacyjnych wielkich bibliotek na przykładzie Biblioteki Politechniki w Karl-Marx Stadt” omawiał aktualne tendencje reorganizacji sieci bibliotek wyższych uczelni w NRD. Autor wskazał plusy i minusy systemu scentralizowanej sieci bibliotecznej. W systemie tym rola wiodąca przypada bibliotece głównej uczelni prowadzącej centralnie gromadzenie i opracowywanie zbiorów oraz działalność informacyjną. Działalność bibliotek-fili jest koordynowana przez bibliotekę główną w celu zapobieżenia zbytniemu rozproszeniu nieraz bardzo cennych źródeł informacji.

W kolejnych pięciu komunikatach przedstawione zostały próby zastosowania badań naukowych w zakresie organizacji pracy oraz doświadczenia niektórych bibliotek dotyczące nowych form organizacyjnych.

W komunikacie kol. Krystyny Babiak (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej UAM w Poznaniu) pt. „Organizacja pracy jako przedmiot nauczania uniwersyteckiego bibliotekarza” omówiono metody prowadzenia zajęć dotyczących organizacji i zarządzania. Prelegentka przedstawiła programy tego przedmiotu na obu kierunkach studiów bibliotekoznawczych: społeczno-matematycznym (przedmiot wyodrębniony pod nazwą „Podstawy nauki o zarządzaniu i kierowaniu” na czwartym sem.) i humanistycznym (gdzie problematyka ta zaliczana jest do grupy przedmiotów o wspólnej nazwie „Nauki pomocnicze bibliotekoznawstwa i metody badań” na sem. pierwszym i drugim). Szczegółowo zostały podane metody nauczania w tym zakresie stosowane w Instytucie — obok wykładów prowadzi się ćwiczenia z analizy podstawowych funkcji biblioteki w wybranych oddziałach Biblioteki Głównej UAM.

W komunikacie kol. Jana Janiaka (Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi) pt. „Badanie metod pracy w bibliotekach naukowych (próba zastosowania)” podano wyniki badań prowadzonych przez autora w Oddziale Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów Biblioteki. Zastosowanie „kart przebiegu czynności” w analizie prac bibliotecznych pozwoliło na wprowadzenie reorganizacji polegającej na skróceniu czasu opracowania dokumentów w Sekcji Egzemplarza Obowiązkowego Biblioteki.

Przedstawiciel Związku Bibliotek NRD, pracownik Centralnego Instytutu Bibliotekarstwa (Zentralinstitut für Bibliothekswesen) Karl Heinz Sühnhöld przedstawił „Sprawozdanie z prac racjonalizatorskich w Niemieckiej Republice Demokratycznej”. Celem racjonalizacji jest zarówno skrócenie czasu obsługi użytkowników, jak i poprawa warunków pracy bibliotekarza. Głównym organem koordynującym działalność w zakresie modernizacji i racjonalizacji bibliotek niemieckich jest biuro utworzone w 1978 r. w Centralnym Instytucie Bibliotekarstwa. Długofalowy program modernizacji bibliotekarstwa w NRD obejmuje wszystkie typy bibliotek: publiczne, związkowe, fachowe, naukowe. W wyniku dotychczasowych badań wprowadzono scentralizowane zamawianie i opracowywanie publikacji dla sieci bibliotek publicznych oraz fotomechaniczną rejestrację wypożyczeń w naukowych bibliotekach publicznych w 35 okręgach. Prowadzone są ponadto prace nad wdrażaniem systemów automatycznej rejestracji wypożyczeń w Bibliotece Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie i zastosowaniem automatyzacji w bibliografii narodowej wydawanej przez Deutsche Bücherei w Lipsku.

W komunikacie kol. Marii Brykczyńskiej (Biblioteka SGPiS w Warszawie) pt. „Organizacja prac bibliotek dla celów automatyzacji na przykładzie INFONET” podano możliwości organizacji współpracy bibliotek przy wprowadzaniu automatyzacji. Przykładem takim może być Rada Użytkowników INFONET — zespół bibliotek i ośrodków informacji, powstały w Warszawie w 1973 r., zrzeszający obecnie ponad 20 placówek. Współdziałanie bibliotek dotyczy różnych form szkolenia, prowadzonego wspólnie dla wszystkich instytucji członkowskich, oraz badań nad zastosowaniem wybranych zagranicznych systemów zautomatyzowanych bądź też pakietów programów (TEXT-PAC, STAIRS, ISIS).

Kol. Jan Sójka (Biblioteka Akademii Ekonomicznej w Poznaniu) przedstawił komunikat pt. „Organizacja obsługi użytkownika w Bibliotece Głównej Akademii Ekonomicznej w Poznaniu”. Stałe tendencje kierownictwa tej Biblioteki do optymalizacji usług wyrażają się w intensywnym szkoleniu grup użytkowników różnych typów, jak też we właściwej organizacji Oddziałów Informacji Udostępniania Zbiorów. Okresowe badania kontrolne działania systemu obsługi użytkowników umożliwiają aktualne sterowanie procesami usług i szybkie wprowadzanie usprawnień organizacyjnych.

W dyskusji głos zabierali: kol. J. Gałczyński, Z. Piszczek, Z. Żmigrodzki. Poruszone zostały następujące problemy: przygotowanie nowego podręcznika dla kształcenia studentów nt. racjonalizacji i organizacji pracy (Komisja Racjonalizacji i Mechanizacji SBP opracowała wytyczne do tej publikacji); opracowanie informatora o tłumaczeniach literatury zagranicznej dotyczącej modernizacji i racjonalizacji prac bibliotecznych, wydanie informatora-katalogu o istniejącym w kraju i za granicą sprzęcie bibliotecznym oraz o wystawie urzędów dla bibliotek na Międzynarodowych Targach Poznańskich w listopadzie 1978 r.

Podsumowując obrady sesji kol. M. Brykczyńska i J. Czerni stwierdzili konieczność dalszego rozwoju badań dotyczących problemów organizacji prac bibliotecznych, uwzględniania tej tematyki w pracach magisterskich i doktorskich z zakresu bibliotekoznawstwa, intensywniejszego szkolenia przyszłych pracowników bibliotek w nowoczesnych metodach zarządzania i kierowania. Ostatnie postulaty wydają się istotnym czynnikiem decydującym o programie dalszej modernizacji bibliotek polskich.

Maria Brykczyńska

SŁOWNIK SKRÓTÓW Z DZIEDZINY INFORMACJI NAUKOWEJ

Slovar' sokraščenij po informatike. Avt.: M. N. Balachovskij [i in.]. Nauč. red. A. I. Michajlov. Moskva: Meždunarodnyj Centr Naučnoj i Tehničeskoj Informacii 1976, 405 s.

W ostatnich latach ukazały się trzy słowniki skrótów¹ z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej:

1. A. C. Montgomery: *Acronyms and abbreviations in library and information work. A reference handbook of British usage*. London 1975;

2. H. Sawoniak: *Międzynarodowy słownik akronimów z zakresu informacji naukowej, bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych*. Wrocław 1976²;

3. Słownik wymieniony w tytule niniejszej recenzji.

Zakres wymienionych wydawnictw jest mniej więcej jednakowy, chociaż w niejednakowym stopniu wyczerpany. W słowniku radzieckim jest najszerszej uwzględniona dziedzina zajmująca się badaniem procesów informacji naukowej oznaczona terminem „informatyka”³. Słownik polski zajmuje się wyłącznie akronimami, podczas gdy dwa inne słowniki uwzględniają także inne skrótory.

Po tych uwagach wstępnych przejdźmy do analizy *Słownika skrótów w dziedzinie informacji naukowej* (tak brzmi tytuł polski tego wydawnictwa). Na stronie tytułowej znajduje się tytuł *Słownika* w 11 językach: bułgarskim, węgierskim, hiszpańskim, niemieckim, polskim, rumuńskim, rosyjskim, słowackim i czeskim (tytuły są uszeregowane wg alfabetu rosyjskiego) oraz angielskim i francuskim, a więc w językach związanych z RWFG, a ponadto w dwóch językach szeroko rozpowszechnionych. W tych samych językach są sformułowane przedmowy do *Słownika*. Natomiast wśród skrótów oprócz wymienionych 11 języków spotykamy również skrótory łacińskie, mające charakter międzynarodowy, a nawet jeden skrót japoński (NIPDOC), którego rozwiązanie jest nazwą instytucji w języku japońskim; inne skrótory nazw instytucji japońskich to skrótory nazw angielskich.

W identycznych przedmowach omówiono zakres i układ *Słownika*, źródła doboru uwzględnionych skrótów, budowę haseł oraz podano wykaz skrótów nazw języków i ich rozwiązań. Tak więc *Słownik* zawiera skrótory „z dziedziny teorii i praktyki informacji i dziedzin pokrewnych (bibliotekoznawstwo, naukoznawstwo, księgoznawstwo)”; skrótory nazw podstawowych systemów informacyjno-wyszukiawczych; skrótory stosowane w opisach katalogowych i bibliograficznych, w działalności wydawniczej, poligrafii, a także skrótory stosowane w procesach mikroreprodukcji, kinematografii i zapisywania dźwięku, które mają związek z działalnością informacyjną; skrótory nazw czasopism informacyjnych oraz wydawnictw

¹ Termin „skrótory” jest terminem najszerszym. Akronimy są jednym z rodzajów skrótów. Mimo to używa się — niepoprawnie logicznie — zestawienia: skrótory i akronimy, ze względu na brak terminu, który oznaczałby skrótory nie będące akronimami.

² Zob. recenzja J. Pelcowej w *Przeglądzie Bibliotecznym* 1978 R. 46 z. 1 s. 64-68.

³ U nas termin „informatyka” jest rozumiany jako dziedzina nauki i techniki związana z automatyzacją przetwarzania informacji. Zob. M. Dembowska: *Informacja naukowa i informatyka*. „Prz. Bibliot.” 1977 R. 45 z. 2 s. 141-142.

⁴ W Przedmowie (s. 22) podano mylnie termin „księgarstwo”.

ciągłych i periodycznych; skróty nazw niektórych instytucji państwowych, akademii nauk, wyższych uczelni, ośrodków informacji, a także innych organizacji zajmujących się problematyką informacji naukowo-technicznej, podstawowych bibliotek naukowych i technicznych, urzędów patentowych, komitetów normalizacyjnych oraz podstawowych instytucji wydawniczych. W *Słownik* włączono także niektóre skróty powszechnie znane" (s. 22).

Skróty te zostały zaczerpnięte z różnego rodzaju wydawnictw encyklopedycznych i słownikowych, z wydawnictw informacyjnych, a także z norm i innych dokumentów o charakterze normatywnym dotyczących terminologii (s. 22).

Zrąb główny *Słownika* zawiera ponad 10 000 skrótów ujętych w dwie części: wykaz skrótów pisanych alfabetami cyrylicznymi (s. 41-123) oraz — pisanych alfabetami łacińskimi (s. 125-405). Szkoda, że części te nie zostały zasygnalizowane kartami tytułowymi wewnątrznymi.

Budowa pozycji. Na każdą pozycję składają się następujące elementy:

1) Skróty złożony bądź czcionkami tekstowymi z początkową literą wielką lub małą, bądź wersalikami, bądź ich kombinacją.

2) Nazwa języka w skrócie w języku rosyjskim, złożona kursywą. Gdy rozwiązanie skrótu jest identyczne dla dwu języków, np. bułgarskiego i rosyjskiego, oba skróty nazw języków występują w jednej pozycji, np. биогр. болг., рус. биография. Zasada ta nie jest stosowana konsekwentnie.

3) Rozwiązanie skrótu w języku oryginału. Jeśli dana instytucja występuje pod dwiema nazwami, rozwiązanie figuruje tylko przy jednym skrócie, a od drugiego skrótu jest sporządzony odsyłacz do pierwszego, np.

НИИЭИР рус. Научно-исследовательский институт экономики и информации по радиозлектронике

НИИЭР рус. см. НИИЭИР рус.

Instytucje międzynarodowe mające skróty w językach: angielskim, francuskim i rosyjskim figurują w odpowiednich miejscach wykazów, np.

МФФ рус. Международная Федерация Фильмотек (IFFA англ., FIAF франц.) s. 85.

FIAF франц. Fédération internationale des archives du film Международная федерация фильмотек МФФ (IFFA англ.) s. 230

IFFA англ. International Federation of Film Archives Международная федерация фильмотек МФФ (FIAF франц.) s. 251

4) Tłumaczenie rozwiązania skrótu na język rosyjski, czasem obszerniejsze od rozwiązania oryginalnego. Bliskie pod względem znaczenia wyrazy występujące w rozwiązaniu skrótu i jego tłumaczeniu są rozdzielone przecinkami (np. ref. англ. reference справка, ссылка), wyrazy dalsze znaczeniowo oraz różne części mowy — średnikami (np. edit. англ. edited; edition, editor под редакцией; издание; редактор).

5) Element fakultatywny, nie występujący w każdej pozycji, to dodatkowe objaśnienie w języku rosyjskim złożone kursywą (np. O. нем. ohne Ort без (названия) места (издания). Skrótom tytułów wydawnictw ciągłych towarzyszą, (a czasem nawet zastępują tłumaczenie rozwiązania) objaśnienia dotyczące zawartości wydawnictwa, a także nazwa wydawcy i kraju wydania, np. SCI англ. „Science Citation Index”. „Указатель цитированной литературы” (по точным, естественным и прикладным наукам; издается ISI, СИА). Gdy dosłowne tłumaczenie rozwiązania skrótu nazwy instytucji, systemu itd. nie było możliwe, zastępuje się je odpowiednim opisem, np. DRUGDOC англ. — система информационного обслуживания и реферативное издание по биомедицине (фирма Excerpta Medica Foundation, Нидерланды).

Opisowi (lub tłumaczeniu nazwy) systemu może towarzyszyć informacja o zadaniach systemu, o nazwie instytucji (firmy), która dany system stosuje, oraz o nazwie kraju, np. MARC angl. Machine Readable Cataloging (Project)... действует в Библиотеке Конгресса, США). W objaśnieniach informuje się też o przynależności państwowej tych instytucji i organizacji, których nazwy podano w językach wspólnych dla kilku krajów, a więc: angielskim, francuskim, hiszpańskim i niemieckim, np. CND франц. Centre national de documentation Национальный центр документации (Марокко). Czasem przy nazwie instytucji podana jest jej nazwa poprzednia, a od nazwy wcześniejszej sporządzony jest odsyłacz do nazwy aktualnej; czasem przy nazwie instytucji podporządkowanej podaje się nazwę instytucji nadrzędnej; zabiegi te nie są jednak stosowane konsekwentnie.

Po charakterystyce budowy poszczególnych pozycji oraz ich powiązań odsyłaczowych należy przywrzeć się u k ł a d o w i z r e b u g ł o w n e g o S ł o w n i k a. Jak już wspomniano, składa się on z dwóch części: w pierwszej zastosowano układ wg alfabetu cyrylicznego, w drugiej — wg alfabetu łacińskiego. Przedmowy zawierają krótką informację o tym, że przy szeregowaniu nie brano pod uwagę ani znaków diakrytycznych, ani innych i że skróty identyczne są uszeregowane wg alfabetu ich rozwiązań oryginalnych. Tu dodajmy od razu, że nie brano też pod uwagę wielkich czy małych liter początkowych, a w razie identycznych rozwiązań brano za podstawę alfabet nazw języków np.:

com(m.) angl. commission комиссия

comm. франц. комиссия комиссия

zreszta też nie zawsze konsekwentnie.

W szeregowaniu przyjęto metodę literową, tzn. opierano się na łącznym szeregu liter wszystkich elementów skrótu, niezależnie od granic wyrazów. Do tej sprawy wrócimy jeszcze w dalszym ciągu recenzji.

Po tych informacjach o *Słowniku* przejdźmy do jego oceny. Niewątpliwie została wykonana wielka praca: nie tyle, gdy chodzi o liczbę uwzględnionych języków (*Międzynarodowy słownik akronimów* H. Sawoniaka operuje 34 językami przy 12 744 akronimach, a różne opracowania normatywne — nie o wiele mniejszą ich liczbą), lecz o ile wzięć pod uwagę zakres tematyczny *Słownika* (por. s. 22). Dodatkową trudność stanowiły różnorodne alfabety: cyryliczne i łacińskie. Sporo pracy wymagało zredagowanie odpowiednich objaśnień przy tytułach wydawnictw ciągłych, nazwach systemów, języków sztucznych itd. Wyjaśnienia te są niezmiernie cenne; ich brak w niektórych pozycjach daje się wyraźnie odczuwać.

Trudność stanowił też — przy różnych alfabetach — układ graficzny *Słownika*. Wybrnięto z niej dość szczęśliwie stosując do akronimów czcionkę półgruba, do nazw języków i objaśnień — kursywę, do skrótów i do rozwiązań oryginalnych, a w części cyrylicznej — do rozwiązań oryginalnych i do tłumaczeń — czcionki różnego stopnia. W sumie całość przedstawia się czytelnie.

Żałować wypada, że zagadnieniu zastosowanych przy opracowaniu *Słownika* metod poświęcono w przedmowach za mało uwagi. Nie znajdując tu dostatecznych wyjaśnień, użytkownik jest pozostawiony samemu sobie. Tak np. brak w przedmowach informacji o skrótach, w których występują cyfry, np. L6, 3M. Brak informacji, jaką zasadę stosowano przy pisaniu rozwiązań wielkimi bądź małymi literami początkowymi. Na podstawie analizy tekstu można wnioskować, że od małych liter zaczynają się w *Słowniku* nazwy nauk, systemów, języków naturalnych i sztucznych, urzędów, a także rzeczowniki pospolite, przymiotniki, skróty bibliograficzne i katalogowe. W nazwach instytucji i wydawnictw ciągłych użycie wielkich bądź małych liter początkowych jest zgodne ze zwyczajami danego języka, a więc w językach: angielskim, hiszpańskim, niemieckim, polskim i węgierskim są stosowane wielkie litery początkowe, w językach: francuskim i rosyjskim — małe. Natomiast w nazwach rumuńskich, czeskich i słowackich spotyka się rozwiązania oparte bądź na jednej, bądź na drugiej metodzie, np. rumuńskie

BIDI — Biroul Internațional de Documentare și Informare, ale: ODE — Oficiul de documentare energetică; czeskie ČsAS — Československý Akademický Spolek, ale: RVHP — Rada vzájemné hospodářské pomoci. Niejasne jest też, dlaczego niektóre skróty, nie mające charakteru akronimów, są pisane wielkimi literami, np. rumuńskie DM — disc magnetic, a inne małymi, np. również rumuńskie dezv. — devoltare. Dlaczego nazwy niektórych ośrodków pisane są literą początkową wielką (Centre, Centro, Centrul), a innych małą (centre, centro)? Ta sama niekonsekwencja występuje w tłumaczeniach rozwiązań.

Brak konsekwencji da się stwierdzić w *Słowniku* także w innych wypadkach:

1) Stosowane są powiązania między wcześniejszą a późniejszą nazwą instytucji, np.

ADI англ. American Documentation Institute см. ASIS

ASIS англ. American Society for Information Science (*formerly American Documentation Institute*)..

Jednakże takie powiązania są raczej wyjątkowe: brak np. powiązań między GIDNT, CIINTE i IINTE, między IIB, IID i FID.

2) Gdy dwa skróty odpowiadają jednemu rozwiązaniu, bywa czasem stosowany odsyłacz od jednej formy skrótu do drugiej, a rozwiązanie jest podane tylko przy jednej formie, np.

dep. англ. см. dept англ.

dept англ. department отдел; министерство

Ale w innych wypadkach brak takich powiązań, np. między trzema skrótami: c., ca, cir. — circa.

3) W tłumaczeniu nazw języków z francuskiego na rosyjski czasem występuje w rosyjskim tylko jedna forma, np. allemand — немецкий, flamand — фламандский, o czasem dwie, np. finnois — финский, финский язык. Tak samo w czeskim francouzský, islandský, ale: polština, polský; tureština, turecký.

Niektóre tłumaczenia na język rosyjski są błędne. Np. A.F.N.I.L. to agencja zajmująca się nie paginacją (пагинация), ale numeracją (numérotation) książek; INORCOL to Kolumbijski Instytut Normalizacyjny (de Normas), a nie patentowy (патентный); skrótowi op. cit. nie może odpowiadać rozwiązanie opus citate, ale: opere citato lub opus citatum; Verhandlungen to nie переговоры, ale raczej труды.

I odwrotnie, dosłowne tłumaczenie terminów z języka rosyjskiego na inne języki wprowadza terminy w danym języku nie używane. Tak np. terminów: периодические и продолжающиеся издания nie można tłumaczyć na angielski przez periodical and serial titles, na francuski — przez publications périodiques ou en série, na polski — przez wydawnictwa ciągle i periodyczne; należy ograniczyć się do terminów: serials, publications en série, wydawnictwa ciągle, gdyż są to używane w tych językach terminy najszersze, obejmujące i te, które należy pominąć.

Również odpowiednikami nazw: прописные и строчные буквы są w języku angielskim raczej: capital letters, small letters, a we francuskim: majuscules i minuscules; petites capitales to nie małe litery, ale kapitaliki.

Z innych niedociągnięć terminologicznych należy jeszcze wymienić następujące:

1) Wyrażenie „abréviations homonymes (dont le nombre de caractères est identique)” (s. 38) sugeruje, że homonimy mają jednakową liczbę liter, kiedy w rzeczywistości chodzi o jednokowe litery; tak są określone homonimy w niektórych przedmowach, np. w czeskiej, słowackiej.

2) Brak w *Słowniku* rozróżnienia między mikrofiszą a mikrokartą: węgier-

skie mikrofilmplap tłumaczy się jako *динамикрокарта, микрофиша*, ale rumuńskie mikrofişa — jako *микромкарта*.

Z rzadka trafiają się rozwiązania dyskusyjne, np. LA to tylko Library Association, dalszy ciąg: of the United Kingdom powinno występować jako objaśnienie — w nawiasach, po rosyjsku.

Trudno też zgodzić się z formą skrótów: ISBDM, ISBDS; powszechnie używane są formy: ISBD(M), ISBD(S).

W różnych językach spotkać też można błędy gramatyczne: często przy niemieckim terminie System — jak wiadomo, rodzaju nijakiego — użytym bez rodzajnika występuje przymiotnik nie zakończony na „s”, np. EDS — elektronische Datenvermittlungssystem; we francuskich akronimach FICA i SONEP przy rzeczownikach rodzaju żeńskiego przymiotniki mają formę rodzaju męskiego; akronim KWOT powinien mieć w rozwiązaniu rzeczownik Keyword w liczbie pojedynczej, tak jak w akronimach: KWIC, KWIT, KWOC.

Są też błędy drukarskie, m. in. czasem — niesłusznie — brak kropek na końcu skrótów; brak znaków diakrytycznych, np. w wyrazach czeskich, francuskich.

Ale w sumie sprawy te nie przedstawiają się najgorzej, dopóki nie zetkniemy się z polską częścią *Słownika*. Trzeba stwierdzić, że wypadła ona chyba najślabiej ze wszystkich. Warto przyrzeć się *Przedmowie* (s. 22-24). Przede wszystkim terminologia: księgarstwo zamiast: księgoznawstwo, rozszyfrowanie skrótu zamiast: rozwiązanie, wydawnictwa ciągłe i periodyczne (zob. wyżej), odnośniki zamiast: odsyłacze, alfabet cyryliczny zamiast: cyrylicki (jest w erracie, ale tylko do *Przedmowy*, a nie do *Spisu treści*). A dalej: nieporadne sformułowania (np. „słowników skrótów” zamiast Słownik), liczne błędy stylistyczne, ortograficzne, błędne przenoszenie części wyrazu do następnego wiersza (np. rozd-ziela, literaturze), błędne przestankowanie, błędy świadczące o niedbałej korekcie.

Dlaczego inaczej przedstawiają się przedmowy w innych językach, np. angielskim, czeskim, francuskim, rosyjskim, gdzie i terminologia jest niemal całkowicie poprawna, i brak kompromitujących błędów drukarskich (w tekście czeskim znalaziono dwa błędy drukarskie, w tekście francuskim — trzy, w angielskim i rosyjskim — żadnego)? Jaka była w tym zakresie organizacja prac nad *Słownikiem*?

Z kolei przyjrzyjmy się skrótom polskim. Jest ich ok. 1000, a więc w stosunku do ogólnej liczby 10 000 — dostatecznie dużo. Dobrane są dość wyczerpująco, są jednak pewne braki, o których będzie mowa później. Na pierwszy plan wysuwa się sprawa pisowni rzeczowników: rozpoczynają się one często od wielkiej litery, co może prowadzić do wniosku, że rzeczowniki pisze się w języku polskim wielkimi literami, jak w języku niemieckim. Czyżby zaciążył tu — niesłusznie — wpływ normy PN-68/N-01178 *Skróty wyrazów typowych w tytułach czasopism i wydawnictw zbiorowych*, w której skróty rzeczowników — zgodnie z odpowiednim postanowieniem PN-65/N-01150 — są pisane wielkimi literami początkowymi? Z drugiej jednak strony są też w *Słowniku* rzeczowniki polskie rozpoczynające się od małych liter. Ten stan rzeczy może użytkownika całkowicie zdezorientować.

Sporo jest w *Słowniku* skrótów polskich, z którymi trudno się zgodzić, gdyż używane są u nas w innej formie lub w ogóle nie używane. A oto przykłady:

Skrót	Rozwiązanie	Poprawna forma skrótu
b.n.d.	bez napisu i daty (!)	
ByTN	Bydgoskie Towarzystwo Naukowe	Bydg. TN
CINTE	Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej	Centrum INTE

Dz.U.	Dziennik Urzędowy	Dz. Urz.
EWOK	Encyklopedia Wiedzy o Książce (!)	EWoK
IBIN UW	Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW	IBIN UW
IINTE	Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej	Instytut INTE
Kom.	Komitet	Komit.
łacin.	łaciński	łac.
ŁóTN	Łódzkie Towarzystwo Naukowe	ŁTN
ORW PAN	Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw PAN	OR PAN
PZ Ossolineum	Państwowy Zakład Ossolineum (!)	Zakł. Nar. Ossol.
sr.	senior	sen.
techn.	techniczny	tech.
tłum.	tłumaczył	tł.
WITN, WTN	Wrocławskie Towarzystwo Naukowe	Wr. TN

Obok formy INTE może też występować forma inte.

Nie wiadomo, skąd znalazł się wśród skrótów polskich skrót: rez. — rezume; takiego wyrazu w języku polskim w ogóle nie ma; zresztą figuruje w *Słowniku skrót: streszcz.*

Spotyka się też w omawianym wydawnictwie błędne rozwiązania, np. CUW — Centralny Urząd Wydawnictw (poprawnie: Centralny Urząd Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa); tyt. okł. — tytuł okładki (tytuł okładkowy).

Nie zawsze można się zgodzić z tłumaczeniem terminów polskich na język rosyjski. Np. Zw. — Związek to nie связь, a raczej союз; fund. — fundacja to nie фонд, вклад, ale — jak w angielskim foundation — учреждение существующее на пожертвованный фонд; PGR — Państwowe Gospodarstwo Rolne powinno uzyskać w tłumaczeniu liczbę pojedynczą, a nie mnoga.

Wreszcie, występują w polskiej części *Słownika* dość liczne błędy ortograficzne i drukarskie, a także niepoprawne stosowanie znaków przestankowych i diakrytycznych, zwłaszcza przy literach l i ł.

Na podstawie omówionych niedociągnięć oraz całego tekstu wydawnictwa można wysunąć pod adresem jego autorów i redaktorów następujące propozycje dotyczące ewentualnego następnego wydania.

1. Należałoby zastosować inną organizację pracy, a mianowicie wciągnąć do współpracy jako współautorów osoby, dla których języki uwzględnione w *Słowniku* są językami ojczystymi. Wprawdzie w przedmowach złożono podziękowanie za konsultacje i pomoc w wyborze skrótów specjalistom z 7 krajów, w tym także z Polski, ale ta forma współpracy nie zdała egzaminu, jeśli mogło dojść — przynajmniej w zakresie skrótów polskich — do popełnienia tylu czasem rażących błędów.

2. Bardzo korzystne byłoby wiązanie za pomocą odpowiednich uwag wcześniejszych i późniejszych nazw danej instytucji, łączenia się dwóch instytucji w jedną, podziału jednej instytucji na dwie. Taką metodę zastosował H. Sawoniak w swoim *Międzynarodowym słowniku akronimów*; jest ona bardzo instruktywna, gdyż pozwala prześledzić historię instytucji na przestrzeni wielu lat, np. Institut International de Bibliographie 1895-1931, Institut International de Documentation 1931-1938, Fédération Internationale de Documentation 1938 —.

3. W przypadku akronimów, którym odpowiada kilka różnych rozwiązań, wydaje się celowe zastosowanie metody zaczerpniętej również z *Międzynarodowego*

słownika akronimów, a mianowicie tworzenie pozycji zbiorowych, w których obrębie szereguje się rozwiązania wg ich alfabetu, oznaczając je kolejnymi cyframi, np. IIP

франц. Institut international de la presse...

англ. Institut of Incorporated Photographers...

4. W przypadkach, gdy dwa sąsiednie lub bardzo bliskie sobie skróty połączone odsyłaczem mają jedno rozwiązanie, np.

voc. англ. см. vocab. англ.

vocab. англ. vocabulary словарь

oszczędniejsze jest rozwiązanie:

voc., vocab. англ. vocabulary словарь

5. W pozycji GESPER — Système GESPER (GESTion des PERiodiques) w rozwiązaniu złożono części składowe akronimu wielkimi literami; taką metodę — z dodatkiem, że litery te byłyby wytłuszczone — byłoby chyba korzystne wprowadzić jako zasadę ogólną; dawałaby ona obraz tworzenia akronimów.

6. W szeregowaniu skrótów przyjęto — jak już wspomniano — metodę literową. Nie wydaje się ona trafnie dobrana, gdyż rozprasza skróty dwuwyrzawowe o identycznym pierwszym składniku (zob. zestawienie po lewej stronie); korzystniejsze wydaje się uszeregowanie skrótów przedstawione po prawej stronie.

inf.	inf.
INFAAR	inf. curent
INFCO	inf. doc.
inf. curent	inf. exh.
inf. doc.	INFAAR
INFELOR	INFCO
inf. exh.	INFELOR

7. Może należałoby zastanowić się nad uproszczeniem zasad stosowania wielkich i małych liter początkowych; metoda użyta w *Słowniku* prowadzi do liczących — jak wskazano wyżej — niekonsekwencji.

8. *Słownik* nie rości sobie pretensji do kompletności; jednakże niektóre braki są rażące, niektóre formy skrótów — przestarzałe. A oto wykaz niektórych uzupełnień:

W części pisanej alfabetem cyrylicy:

БДС — Български държавен стандарт

W części stosującej alfabet łaciński:

BS — British Standard

BUŁ — Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi

CIDNT — Centralny Instytut Dokumentacji Naukowo-Technicznej

Hss. — Handschriften

MEDLINE — MEDLARS On-Line

min. — ministerstwo

neg. — negatyw

OIN PAN — Ośrodek Informacji Naukowej PAN

poz. — pozytyw

rpsy — rękopisy

SDI — Selektywna Dystrybucja Informacji

słow. — słowiański

sygn. — sygnatura

UBC — Universal Bibliographic Contro

Wydaje się, że uwzględnienie powyższych propozycji unowocześniłoby następne wydanie *Słownika*, które okaże się niewątpliwie konieczne wobec niskiego (10 000 egz.) nakładu pierwszego wydania.

Janina Pelcowa

ODBIORCA BIBLIOGRAFII

Peter Liba: *Prijemca bibliografie. (K. metodologickým otázkam výskumu bibliografickej recepcie)*. Bratislava: Slovenská Technická Knížnica 1977, 103 s.

Użytkowanie bibliografii i potrzeby jej rzeczywistych lub potencjalnych odbiorców stanowią przedmiot coraz szerszego zainteresowania. Książka Petra Liby *Prijemca bibliografie (Odbiorca bibliografii)* jest próbą opracowania teoretycznych podstaw tego zagadnienia. Autor zastanawia się, w jaki sposób bibliografia może być odczytywana przez jej odbiorców. Punktem wyjścia rozważań stała się analiza opisu bibliograficznego. Liba zbadał opis bibliograficzny jako tekst, podobnie jak bada się tekst literacki, tzn. od strony językowej, pod kątem jego struktury, stylu i symboliki semantycznej; przez termin „tekst” rozumie też treść dokumentu. Zbieżność tej metody z metodami stosowanymi przez filologów nie jest przypadkowa. Autor świadomie oparł się w swoich rozważaniach na pracach z zakresu semantyki, socjologii literatury, lingwistyki psychologicznej i teorii informacji, a zwłaszcza na badaniach dotyczących komunikacji językowej. Opis bibliograficzny jest bowiem według Liby formą komunikatu o swoistej strukturze i specyficznych funkcjach informacyjnych. Swoistość struktury opisu polega przede wszystkim na tym, że składa się on z szeregu symboli wybranych według określonych zasad i ułożonych w sposób sformalizowany. Tekst opisu bibliograficznego pozbawiony jest więc w zasadzie ocen subiektywnych; odbiega od tekstu opracowanego według gramatyki języka potocznego. Oceny subiektywne i struktury gramatyczne występują dopiero w adnotacji. W przypadku opisu uzupełnionego adnotacją mamy więc do czynienia z dwoma różnymi tekstami występującymi w jednym komunikacie. Gdy sporządzenie (i odczytanie) symboli w opisie formalnym wymaga przede wszystkim znajomości przepisów bibliograficznych, to w przypadku adnotacji potrzebna jest również umiejętność odbioru zawartych w niej ocen i sądów.

Druga sprawa, na którą autor *Prijemcy bibliografie* zwrócił uwagę, dotyczy specyfiki informacji zawartych w opisie bibliograficznym. Bibliograf komunikuje tą drogą nie własne sądy, ale sądy innego autora, twórcy dzieła pierwotnego, którego opis dotyczy. Opis bibliograficzny jest więc komunikatem zawierającym informacje wtórne, którego celem jest przekazanie informacji o tekście dokumentu opisywanego. Ten komunikat powinien być sformułowany w taki sposób, aby użytkownik bibliografii odebrał zawarte tam informacje w postaci najprostszej (nieskomplikowanej), ale jednocześnie najpełniejszej i prawdziwej (nie zniekształconej).

Powyższe stwierdzenia stanowią założenia, na których autor oparł dalszy tok swoich wywodów. Dotyczą one przede wszystkim zasad konstruowania przepisów bibliograficznych. Liba twierdzi, że, jak dotąd, przy opracowywaniu tych przepisów nie były brane pod uwagę potrzeby użytkowników bibliografii, że bibliografowie nie liczą się z tym, w jakim stopniu odbiorca rozumie sporządzane przez nich opisy, co z zawartych w nich danych użytkownicy sobie przyswoją i wykorzystają. Zakładając, że opis bibliograficzny jest tekstem, Liba twierdzi, że się go

czyta. To bibliograficzne „czytanie” jest co prawda trochę inne od czytania tekstów opracowanych gramatycznie, ale jest czytaniem znaków i struktur. Liba stara się następnie wyjaśnić, w jaki sposób odbywa się to czytanie, czyli jak jest odbierany tekst bibliograficzny. W tym celu analizuje różne możliwości interpretacji tekstu (mechanizm stereotypów, czynniki psychologiczne, czynniki kojarzenia logicznego, zjawisko redundancji itp.). W zakończeniu autor stwierdza, że tekst bibliograficzny ma kilka warstw, w których odbiorca może przyswoić sobie tylko niektóre, jeżeli nie ma dobrego przygotowania do odczytywania opisów, albo — jeżeli niepotrzebne mu są informacje zawarte we wszystkich warstwach.

W drugiej części rozprawy Liba przeanalizował procesy komunikacyjne, które mogą zachodzić między informacją bibliograficzną a jej odbiorcą (informacja bezpośrednia — ustna i pośrednia w postaci tekstu), oraz rezultaty tych procesów. Następnie autor scharakteryzował typy użytkowników bibliografii omawiając cechy, na których podstawie te typy zostały ustalone. Punktem wyjścia do opracowania typologii odbiorców bibliografii stała się analiza potrzeb, dla których sięga się po bibliografię. Wyróżnione zostały przede wszystkim potrzeby poznania tekstu dzieła opisanego w bibliografii. Mogą one mieć różny charakter w zależności od tego, kto z bibliografii korzysta: uczony, specjalista (fachowiec) czy tzw. masowy odbiorca. Wiąże się to z badaniem odbioru bibliografii w wyodrębnionych socjologicznie grupach użytkowników (wykształcenie, wiek, zawód, zainteresowania czytelnicze, przeszkolenie bibliograficzne, nawyk korzystania z bibliografii itp.). Można również badać korzystanie z poszczególnych typów bibliografii w określonym kręgu społeczeństwa. Autor zwrócił również uwagę na psychologiczny aspekt odbioru, sprawność dostarczania informacji bibliograficznej i jej formę (terminowość i aktualność publikacji, technika wykonania spisu: druk, reprografia, zapisy na nośnikach maszynowych i in.) jako na czynniki, które powinny być uwzględnione w badaniach użytkowników. W ostatnim rozdziale pracy zawarte zostały wskazówki metodyczne dotyczące prowadzenia badań nad użytkownikami i odbiorem bibliografii.

Lektura książki Liby pozostawia świadomość zetknięcia się ze świeżym spojrzeniem na problemy teorii bibliografii. Liba pokazał je nie od strony twórcy opisu bibliograficznego, ale z punktu widzenia odbiorcy bibliografii. Taka postawa badawcza, będąca niejako spojrzeniem z zewnątrz, jest jak najbardziej słuszna.

Liba dostrzegł, że opis bibliograficzny nie tylko jest sporządzony wg z góry ustalonych reguł, ale również że go się czyta, odbiera według praw psychologicznych i logicznych; stwierdził, że opis bibliograficzny jest swoistym rodzajem tekstu, komunikatem przekazującym wtórne informacje, którego recepcja uzależniona jest od wielu czynników: społecznych, formalnych i psychologicznych. Na marginesie tych stwierdzeń autor *Przyjemcy bibliografii* dostrzegł także problem twórczej pracy bibliografa i problem bibliografa jako odbiorcy tekstu bibliograficznego. Dzięki doszukiwaniu się w bibliografii nowych związków i postaw Liba wniknął głębiej niż inni teoretycy bibliografii w jej przedmiot badań. Szczególnie cenne wydaje się zasygnalizowanie powiązań bibliografii z semantyką, psychologią i socjologią. Praca Liby wyraźnie pokazała, że te powiązania powinno się uwzględniać nie tylko w badaniach dotyczących odbioru bibliografii, ale również w praktycznej pracy bibliografów: przy sporządzaniu konkretnych spisów i opracowywaniu norm bibliograficznych.

SZKOLNE OŚRODKI DOKUMENTACYJNE

Guide for the conversion of school libraries into media centres. [Ed.] Jean-Pierre Delannoy. Paris: UNESCO 1977, 62 s.

Istnieje społeczne zapotrzebowanie na odpowiednie przygotowanie współczesnego człowieka do właściwego i efektywnego funkcjonowania wśród ciągle udoskonalonych nowoczesnych urządzeń, co powinno stać się naczelnym zadaniem szkoły przejmowanym następnie przez ustawiczne kształcenie dorosłych. O realizacji tego ważnego społecznie zadania dyskutuje się nie tylko w postępowych kręgach kadry pedagogicznej. Rozważania dotyczą modelu nowoczesnej szkoły, której integralną część stanowi biblioteka szkolna.

Wzrastające zapotrzebowanie uczniów szkół średnich na rzetelną informację naukową jest bezpośrednim czynnikiem wpływającym na zmianę kształtu oraz zmodyfikowanie i znaczne zwiększenie roli biblioteki szkolnej w procesie nauczania. W ostatnich latach, w związku z wprowadzaniem nowoczesnych metod nauczania tradycyjne księgozbiory bibliotek szkolnych uzupełniane są różnorodnymi materiałami audiowizualnymi, co pociąga za sobą konieczność wyposażania lokali bibliotecznych w różne urządzenia oraz katalogi i kartoteki umożliwiające pełne wykorzystanie nowych materiałów. I oto biblioteki szkolne przekształcają się w ośrodki dysponujące wielorakimi formami źródeł informacji, gdzie poza książkami znajdują się płyty, taśmy magnetofonowe, mikrofisz, mikrofilmy.

Szybkość realizacji nowego modelu biblioteki szkolnej zależy m.in. od możliwości finansowych danej szkoły, często ograniczonych; stąd w wielu jeszcze szkołach nowy model biblioteki szkolnej jest w stadium stopniowego kompletowania materiałów audiowizualnych i urządzeń do ich wykorzystywania.

Z nowym kształtem biblioteki szkolnej wiążą się ściśle kwalifikacje bibliotekarza szkolnego, który nie może być, jak dotychczas, jedynie bibliotekarzem w tradycyjnym tego słowa znaczeniu, ale musi orientować się również w zagadnieniach informacji i dokumentacji naukowej.

O przemianach dokonujących się w bibliotekach szkół średnich dyskutowano na posiedzeniu zorganizowanym przez International Bureau of Education w Genewie (10-13.6.1974), a także w dorocznym kongresie International Council of Educational Media (ICEM) w Glasgow (1-3.10.1975). Problem szkolnych ośrodków dokumentacyjnych (bo tak chyba można nazwać bibliotekę szkolną w nowym kształcie), których podstawę stanowią materiały audiowizualne, przedstawił w publikacji *Guide for the conversion of school libraries into media centres* uczestnik obu zebrań Jean-Pierre Delannoy (kierownik szkolnego ośrodka dokumentacyjnego w szkole średniej w Marly-le-Roi, Francja), który z ramienia UNESCO zajmuje się działalnością tych ośrodków.

Delannoy przytacza wiele terminów na określenie szkolnego ośrodka dokumentacyjnego: w języku angielskim — m.in. learning resource centre, multi-media learning centre, media centre; w języku francuskim — m.in. médiathèque, centre multimédia, centre documentaire. Ostatecznie autor proponuje następujące terminy jako obowiązujące: w języku angielskim — media centres (M.C.), w języku francuskim — centres multimédia (C.M.). Wielość proponowanych określeń świadczy o trudnościach terminologicznych, co jednak nie dziwi w przypadku różnorodnej, wielofunkcjonalnej struktury organizacyjnej, jaką niewątpliwie stanowi szkolny ośrodek dokumentacyjny.

Przedstawiając omawiany problem autor oparł konstrukcję swej pracy na sześciu zasadniczych pytaniach:

1. Dla kogo i dla czego powstają szkolne ośrodki dokumentacyjne? Powstawanie ośrodków związane jest z coraz większymi wymaganiami stawianymi

uczniom szkół średnich. Aktualizowane programy nauczania, w których uwzględnia się szybko zachodzące przemiany w dziedzinie nauki i techniki, możliwe są do zrealizowania tylko przy zastosowaniu nowoczesnych metod nauczania, przy wszechstronnym wykorzystaniu pomocy audiowizualnych, ze szczególnym uwzględnieniem samodzielnej, aktywnej pracy ucznia. Ma to na celu przygotowanie ucznia do późniejszego kształcenia ustawicznego charakterystycznego dla doby współczesnej. Uczeń powinien nie tylko opanować pewien niezbędny zasób wiedzy, ale także, przy pomocy nauczyciela-konsultanta, powinien zdobyć umiejętność właściwego i twórczego interpretowania zdobytej wiedzy.

2. Kto ma być zatrudniany w szkolnym ośrodku dokumentacyjnym? Personel ośrodka stanowić powinni: pracownik administracyjny, nauczyciel, dokumentalista-bibliotekarz i technik zorientowany w obsłudze urządzeń audiowizualnych i w procesie uwielokrotniania potrzebnych materiałów. Autor podkreśla nową rolę tych czterech zawodów, a w tym szczególnie rolę nauczyciela polegającą na przygotowaniu ucznia do wszechstronnego i dogłębnego wykorzystania środków audiowizualnych.

3. W co powinien być wyposażony szkolny ośrodek dokumentacyjny? W ośrodku powinny się znaleźć nie tylko materiały drukowane — książki, czasopisma, ale także przezroczka, filmy, taśmy magnetofonowe itp. Pełne wykorzystanie zasobu ośrodka mają zapewnić różnego rodzaju katalogi biblioteczne, kartoteki dokumentacyjne, jak też sprzęt służący do uwielokrotniania materiałów.

4. Kiedy ma być czynny szkolny ośrodek dokumentacyjny? Godziny otwarcia ośrodka powinny być uzależnione od potrzeb użytkowników, którzy rekrutują się zarówno spośród uczniów i nauczycieli danej szkoły, jak i młodzieży, i dorosłych spoza niej. Ośrodek powinien być dostępny podczas zajęć szkolnych, a także w czasie pozalekcyjnym, zależnie od okoliczności, możliwości oraz potrzeb użytkowników. Ogółem przewiduje się ok. 45 godzin pracy ośrodka tygodniowo.

5. Gdzie ma się mieścić szkolny ośrodek dokumentacyjny? Autor podkreśla znaczenie centralnej lokalizacji ośrodka na terenie szkoły oraz wydzielenia pomieszczeń dla poszczególnych rodzajów materiałów, tak aby użytkownicy nie przeszkadzali sobie nawzajem. W projektowaniu ośrodka należy uwzględnić lokale do pracy w grupach i do pracy indywidualnej, a także pomieszczenia, w których znajdują się urządzenia do uwielokrotniania materiałów drukowanych i filmowych. Projekt ośrodka powinien przewidywać zarówno pomieszczenia dla administracji, służb informacyjnych, magazynów, jak i sale: wystawową, czytelnianą i przeznaczoną na odpoczynek.

6. W jaki sposób przekształcić bibliotekę szkolną w szkolny ośrodek dokumentacyjny? Przekształcenie to zależy przede wszystkim od rzeczywistej chęci nauczycieli dokonania zmian w ich podejściu do nauczania oraz od zasobów szkoły (lokal, wyposażenie, budżet itp.). Ośrodek, jako komórka wykorzystywana przez nauczycieli i uczniów, powinien być współtworzony przez nich, a także mieć zasadniczy wpływ na kształtowanie się codziennych kontaktów uczeń—nauczyciel.

Na poparcie słuszności tezy o przekształcaniu się bibliotek szkolnych w ośrodki dokumentacyjne przytoczono w aneksach sześć referatów wygłoszonych na spotkaniu w Genewie w 1974 r., które traktują o doświadczeniach w W. Brytanii (Norman W. Beswick), w Collège Voltaire, Genewa (Lucia Scherrer), w Stanach Zjednoczonych (Mary Virginia Gaver), w Szwecji (Gunnel Odenstam), w Marly-le-Roi, Francja (Jean-Pierre Dellanoy). Najciekawszy jest ostatni referat Roberta Quinota, przedstawiciela Office Français des Techniques Modernes d'Education, poświęcony organizacji i wyposażeniu szkolnego ośrodka dokumentacyjnego: *Guide to the fitting up and equipping of a multi-media self-instructional centre in an existing school*. Autor pokreśla znaczenie ośrodka w samokształceniu i w stosowaniu indywidualnych metod nauczania, w kształtowaniu nowych form

aktywności ucznia i umiejętności efektywnego wykorzystywania aparatury itp. Uważa, że działalność ośrodka wzbogaca w dużym stopniu tradycyjne nauczanie szkolne, pomaga i ułatwia uzyskanie lepszych wyników nauczania. Poparciem dla tez autora są obserwacje psychologów szkolnych i psychologów eksperymentalnych dotyczące samokształcenia, nauczania indywidualnego, motywacji, aktywności itp. ucznia korzystającego z pomocy audiowizualnych. Ważne jest wyraźne podkreślenie ich funkcji w kształtowaniu i rozwijaniu aktywności ucznia. Autor rozważa też różne warianty czasu pracy ośrodka i zwraca uwagę na warunki, w jakich ma działać ośrodek.

Idea szkolnych ośrodków dokumentacyjnych jest w pełni uzasadniona, zważywszy ciągle poszukiwania mające na celu intensyfikację i zwiększenie efektywności nauczania. Pozytywne rezultaty doświadczeń przedstawionych na spotkaniu w Genewie zachęcają do udoskonalania dotychczasowych form i metod w pracy ośrodków. Na pewno należy uznać takie ośrodki za kolejny krok w realizacji modelu szkoły jutra.

W przedstawionej publikacji zasygnalizowano jedynie w skrócie podstawowe problemy pracy ośrodków, szczególnie organizacyjne. W dalszym ciągu należy oczekiwać wypowiedzi pedagogów, psychologów szkolnych, socjologów, a przede wszystkim bibliotekarzy zatrudnionych w ośrodkach; wypowiedzi, w których problem zostanie naświetlony z różnych punktów widzenia, co pozwoli na uogólnienie pewnych zjawisk. Dużym ułatwieniem w szerokiej dyskusji o ośrodkach będzie niewątpliwie ustalenie terminologii, a także określenie podstaw teoretycznych problemu.

Omówiona publikacja jest cenna nie tylko dla bibliotekarzy szkolnych czy pedagogów ze względu na wskazywanie nowych możliwości w podnoszeniu wyników nauczania przez rozległe wykorzystanie przekształconej biblioteki szkolnej w ośrodek dokumentacyjny, ale ma też niewątpliwie znaczenie dla bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej, rozważających teoretyczne problemy nauki o książce, bibliotece i informacji naukowej.

Irena Bednarz-Brachel

BIBLIOTEKI DLA NIEWIDOMYCH

Donald E. Schauder, Malcolm D. Cram: *Libraries for the blind. An international study of policies and practices*. Stevenage: Peter Peregrinus Ltd, 1977, 152 s. Librarianship and Information Studies. Vol. 4.

Książka stanowi rozszerzoną wersję rozprawy magisterskiej D. E. Schaudera, zaktualizowaną przez obu autorów o l. 1972-1976. Autorzy publikacji przedstawiają stan współczesnego bibliotekarstwa dla niewidomych w wielu krajach świata. W piętnastu rozdziałach analizują zagadnienia związane z obsługą niewidomych oraz szereg problemów związanych m.in. z upowszechnieniem nagrań zwanych „książkami mówionymi”. W przypadkach, w których nie zweryfikowali podanych informacji przez kontakty osobiste lub korespondencyjne, wskazują źródło ich pochodzenia. Najwięcej miejsca poświęcili obsłudze niewidomych czytelników w W. Brytanii i w Stanach Zjedn., ze względu na dostęp do dużej liczby publikowanych materiałów. Każdy rozdział zaczyna się od ogólnego omówienia problemu, po czym następuje przedstawienie jego stanu, najpierw w Stanach Zjedn., a następnie w innych krajach uszeregowanych alfabetycznie.

W pierwszych rozdziałach książki omówione są specyficzne problemy związane z produkcją wydawnictw dla niewidomych. Większość tych publikacji dru-

kuje się przy użyciu punktowego alfabetu L. Braille'a. Alfabet ten zyskał dużą popularność i jest stosowany jako podstawowe pismo wśród niewidomych na całym świecie. Obok brajla w W. Brytanii oraz kilku innych krajach, głównie dawnych koloniach angielskich, używany jest uproszczony alfabet łaciński w systemie Moona. W latach trzydziestych w W. Brytanii i Stanach Zjedn. pojawiła się nowa forma wydawnictw dla niewidomych — tekst nagrany na płytę. Po II wojnie światowej nastąpił wzrost zainteresowania „książką mówioną”. Przybyło wielu dorosłych niewidomych, którzy nie byli w stanie nauczyć się czytać trudnego druku brajlowskiego. W latach sześćdziesiątych zastąpiono płyty taśmami odkrytymi, a od 1970 r. w większości państw europejskich zastosowano taśmy kasetowe. Obecną tendencją jest miniaturyzacja objętości kasyety oraz większa zawartość nagrania. O atrakcyjności nagrań kasetowych świadczy wzrost wypożyczeń w W. Brytanii z 22 000 do 40 000 w ciągu 5 lat.

W następnym rozdziale omówiono problemy zarządzania i finansowania bibliotek. Większość z nich rozpoczęła działalność jako instytucje dobroczynne. Obecnie w wielu krajach agencje rządowe biorą na siebie odpowiedzialność za administrację i finansowanie bibliotekarstwa specjalnego. We wszystkich krajach socjalistycznych biblioteki dla niewidomych są utrzymywane z funduszków państwowych.

Trzy rozdziały książki są poświęcone sposobom doboru literatury przeznaczonej do transkrypcji brajlowskiej lub do nagrania. Grupy czytelnicze reprezentujące te same zainteresowania są często bardzo nieliczne, a ponieważ nie ma środków ani potrzeby, aby całą produkcję wydawaną w druku czarnym powielić w formie dostępnej dla niewidomych, trzeba starannie wybierać pozycje najbardziej wartościowe i najciekawsze. Dotyczy to głównie beletrystyki, której udział w zbiorach bibliotecznych dla niewidomych waha się, w zależności od kraju, w granicach 35-55%. Powoływane do tego celu komisje i komitety opierają swoje decyzje na opiniach wydawców, w konfrontacji z wykazami bestsellerów ogłaszanymi w tygodnikach literackich.

Transkrypcji i nagrań dokonuje się zwykle przy bibliotekach centralnych, skąd są rozprowadzane do bibliotek regionalnych. W wielu krajach społeczna praca na rzecz niewidomych stanowi poważne źródło przyrostu księgozbiorów bibliotecznych. Np. Students Library for the Blind w Londynie otrzymuje w ten sposób 300 tytułów rocznie. W niektórych krajach ukazują się czasopisma dla niewidomych w piśmie punktowym lub w postaci nagrań.

W pracy omówiono też sposoby udostępniania wydawnictw. W ciągu ostatnich kilku lat występuje tendencja zbliżenia biblioteki do czytelnika poprzez mnożenie bibliotek okręgowych obsługujących niewidomych czytelników z najbliższego terenu. W większości krajów europejskich biblioteki obsługują wyłącznie dorosłych niewidomych. Niektóre biblioteki regionalne posiadają księgozbiory dla młodzieży, w niektórych krajach obsługuje się także niewidome dzieci.

We wszystkich krajach wypożyczanie odbywa się za pośrednictwem poczty przy całkowitym lub częściowym zwolnieniu od opłat pocztowych. Zorganizowane jest też wypożyczanie magnetofonów lub ich sprzedaż po cenach niższych niż w normalnej sprzedaży detalicznej (np. w Austrii o 35%).

W dalszych rozdziałach autorzy omawiają katalogi biblioteczne. Są one prowadzone w druku czarnym, ale także w postaci pisma powiększonego, punktowego lub w postaci nagrań.

Różnorodność form wydawniczych tej samej publikacji, nieaktualność katalogów, wielość ośrodków produkujących materiały biblioteczne (często są to osoby prywatne), utrudniają sporządzanie bibliografii prac wydanych w formie dostępnej dla niewidomych. W Stanach Zjedn. zapoczątkowano w 1974 r. kosztem 1 mln dolarów narodową bibliografię wydawnictw dla niewidomych. W Danii biblio-

teka narodowa prowadzi centralny katalog druków brajlowskich; własny katalog biblioteki prezentuje prawdopodobnie całość wydawnictw krajowych. W W. Brytanii bibliografia jest jeszcze niepełna, w RFN istnieje centralny katalog „książek mówionych”; druki brajlowskie nie są rejestrowane w sposób kompletny.

Współpraca międzybiblioteczna została zapoczątkowana przez Stowarzyszenie im. Valentina Haüy w Paryżu w 1916 r. W 1950 r. powołano przy UNESCO Światową Radę Braille'a, która zajęła się normalizacją alfabetu punktowego w skali światowej oraz międzynarodową wymianę literatury brajlowskiej. Na konferencji IFLA w 1953 r. w Wiedniu postulowano rozprowadzanie książek dla niewidomych poprzez biblioteki publiczne.

Na koniec autorzy omawiają nowe techniki w służbie niewidomych oraz perspektywy rozwoju bibliotekarstwa specjalnego.

W W. Brytanii, Stanach Zjedn., Holandii i Japonii wykorzystuje się coraz szerzej komputery do łożenia książek brajlowskich, stosując jednocześnie miniaturyzację ich formatu. Skracza to czas pracy nad tą samą liczbą wydawnictw z jednego roku do jednego miesiąca i zmniejsza o ⅓ powierzchnię magazynów.

Ludzie całkowicie niewidomi mogą odczytywać teksty poprzez urządzenie pod nazwą Optacon, skonstruowane w Stanach Zjedn. Zawiera ono miniaturową kamerę opto-elektroniczną, która — poruszając się wzdłuż linii tekstu — przenosi wibracje na liczne pałeczki, a te z kolei przekazują je palcom czytającego. Urządzenie Transicon drukuje w brajlu czytany przez kamerę tekst czarnodrukowy. Wadą dotykowego czytania jest zbyt mała jego prędkość. Wysiłki idą więc w kierunku skonstruowania urządzenia, które pozwalałoby na powierzchni skóry czytającego ekspozować jednocześnie kilkanaście liter brajlowskich. Największe nadzieje budzą projekty biorące pod uwagę fakt, że wymawiamy na minutę 170 wyrazów, a czytamy po cichu ok. 300. Stąd próby skonstruowania urządzeń do komprimowania mowy bez jej zniekształcania.

Dodajmy, że poza tym pracuje się nad aparatami zastępującymi wzrok. Daleko jeszcze do pomyślnego zakończenia prac w tej dziedzinie, ale optymizmem napawa fakt, że wiele placówek naukowych na całym świecie pracuje nad rozwiązaniem tych zagadnień. Dodajmy też, że dla ludzi słabo widzących wydaje się książki drukowane dużymi czcionkami i farbami dającymi znaczny kontrast. Jest to grupa czytelników bardzo zróżnicowana pod względem ostrości wzroku. Książki przeznaczone dla nich powinny być drukowane wieloma sposobami, tak aby każdy mógł dobrać wielkość druku i kontrast farby do swoich potrzeb.

Książka zawiera obszerną bibliografię (ok. 400 pozycji), wykaz adresów instytucji, które autorzy odwiedzili lub z którymi korespondowali zbierając materiał do swojej pracy, oraz indeks przedmiotowy.

Budzi zastrzeżenie skąpy materiał dotyczący naszego kraju, wskazujący na powierzchowną znajomość problemu. Należy go uzupełnić następującymi informacjami:

1) Jak we wszystkich krajach socjalistycznych, tak i w Polsce biblioteki dla niewidomych są utrzymywane z funduszków państwowych.

2) W celu zbliżenia książki do czytelnika rozprowadza się u nas wydawnictwa dla niewidomych poprzez sieć bibliotek publicznych. W 1975 r. między Ministerstwem Kultury i Sztuki a Zarządem Głównym Polskiego Związku Niewidomych zostało zawarte porozumienie dotyczące rozprowadzania „książek mówionych” przez wydzielone oddziały bibliotek publicznych. Jest to jeden z postulatów wspomnianej już konferencji IFLA, w minimalnym stopniu realizowany w innych krajach.

4) Istnieją w Polsce biblioteki szkolne dla niewidomych zorganizowane w sieć obsługującą młodzież. Analogiczne sieci istnieją i w innych państwach socjalistycznych.

5) Nad aparatami zastępującymi wzrok prowadzi u nas badania prof. Witold Starkiewicz (Szczecińska Akademia Medyczna), wynalazca i konstruktor „Elektroftalmu”. Nad ulepszeniem tego aparatu pracują Polskie Zakłady Optyczne w Warszawie.

Jak wynika z załączonych do książki spisów, wiadomości na temat polskiego bibliotekarstwa autorzy zaczerpnęli z jedynej publikacji wydanej w 1965 r.¹ oraz danych znajdujących się w Polskim Instytucie Kulturalnym w Londynie². Szkoda też, że — wiedząc o istnieniu Polskiego Związku Niewidomych i kontaktując się z podobnymi organizacjami w innych krajach — autorzy nie zwrócili się bezpośrednio do Zarządu Związku, gdzie mogliby bez trudu uzyskać potrzebne publikacje i wyjaśnienia.

W świetle tego rodzi się wątpliwość, czy materiał z innych krajów został z należytą rzetelnością wybrany i opracowany. Nie budzi zastrzeżeń, z powodu bogatej literatury, omówienie problemu w W. Brytanii, Republice Południowej Afryki i Stanach Zjedn.

Przegląd współczesnych problemów bibliotekarstwa dla niewidomych, czym jest w założeniu praca D. E. Schaudera i M. D. Crama, pozwala zorientować się, jakie są światowe tendencje w działalności organizacji i bibliotek, których zadaniem jest dostarczanie książek tej specjalnej — ze względu na środki przekazu — grupie czytelników. Przy braku fachowych publikacji na ten temat w naszym kraju, książka może dostarczyć wiadomości podstawowych. Oferuje także bogatą bibliografię dotyczącą zagadnień bibliotekarstwa dla niewidomych w poszczególnych krajach. Jest zbyt ogólna, aby nauczyła, jak zorganizować sieć biblioteczną i działalność samych bibliotek, pozwala jednak na skonfrontowanie posiadanych już doświadczeń z tym, co dzieje się w innych krajach.

Alicja Altenberger

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

W 10 zeszytach prac IINTE [1] omówiono zautomatyzowany system wyszukiwania informacji o materiałach konferencyjnych, przeznaczony dla Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej. Nosi on nazwę KONFERENCJE. W pracy przedstawiono charakterystykę systemu, zasady przygotowywania danych do bazy systemu, sposoby wyszukiwania danych oraz opisy sześciu programów wchodzących w skład systemu.

Obszerny, liczący ponad 330 stron, tom 8 *Studiów o Książce* [2] zawiera kilkanaście artykułów, 2 monografie czasopism księgoznawczych, 13 recenzji oraz kronikę. Pierwszy artykuł — Teodora Zbierskiego — przedstawia zagadnienie funkcjonalności książki, następny — Ewy Pitak — dotyczy poglądów polskich teoretyków księgoznawstwa na problemy klasyfikacji. Z kolei Tadeusz Bieńkowski zajmuje się, z punktu widzenia księgoznawcy, podręcznikami szkolnymi XVI-XVIII w., a Małgorzata Komza siedemnastowiecznymi kartami tytułowymi druków gdańskich. Elżbieta Ślodkawska przedstawia plan badań nad historią książki polskiej XIX w. Na temat funkcji bibliotek szkolnych w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim pisze Mieczysława Adrianek, a Stefan Kubów omawia recepcję książki emigracyjnej w Wielkopolsce w l. 1831-1862. Francuska literatura dla młodzieży w Polsce XIX w. jest tematem pracy Anny Nikliborc. Miroslava Genčiová

¹ *Union of blind co-operatives, Poland: The blind co-operative movement in Poland.* Warsaw: Polish Blind Union 1965.

² Szkoda, że Polski Instytut Kulturalny nie postarał się o bardziej wyczerpujące materiały w celu dostarczenia ich autorom, gdy zwrócili się do Instytutu z prośbą o informacje.

przedstawia próbę klasyfikacji literatury faktu. Kolejny artykuł — Jerzego Franke — dotyczy zagadnienia środowiska społecznego w badaniach czytelnictwa w PRL. Monografie dwóch zagranicznych czasopism księgoznawczych opracowali Anna Zbikowska-Migoń (*Archiv für Geschichte des Buchwesens*) i Josif E. Barenbaum (*Kniga. Issledowanija i materiaty*), a Zofia Gaca-Dąbrowska przedstawiła radzieckie wydawnictwo seryjne poświęcone metodologii badań bibliotekoznawczych, ukazujące się pt. *Sbornik matieriałow w pomoszcz' nauczno-issledowatielskoj diejatielnosti oblastnych, krajewych, respublikanskich bibliotek*. Ani Gergowa kontynuując prace nad historią ruchu wydawniczego w Bułgarii omówiła okres 1878-1918 (poprzedni artykuł A. Gergowej ukazał się w t. 2 *Studiów o Książce*). W dziale *Kronika* znajdują się: sprawozdania z międzynarodowej sesji naukowej „Książka i wydawnictwo jako środek przekazu w XVII i w początkach XIX w. na terenie środkowej i wschodniej Europy”, (Eisenstadt, 23-29.09.1975) i z konferencji „Książka w Rosji do połowy XIX w.” (Leningrad, 13-15.10.1976) oraz omówienie pracy E. L. Niemirowskiego o ruchu wydawniczym w PRL i o księgoznawstwie w Polsce, począwszy od Pawła Jarkowskiego (*Izdatielskoje dielo i knigowiedienje PNR*).

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

1. Grzegorz Bogdan, Janusz Rolecki, Henryk Rybiński: *System wyszukiwania informacji — Konferencje*. Warszawa: Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej 1977, 78 s. Prace IINTE 10.

2. *Studia o Książce*. Międzyuczelniane zeszyty naukowe resortu nauki, szkolnictwa wyższego i techniki. [T.] 8. Wrocław: Zakł. Narod. im. Ossolińskich 1978 338 s.

Alicja Olejnik

KRONIKA KRAJOWA

NARADA BIBLIOTEKARZY KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH

W dniach 20-21.04.1978 odbyła się w Pałacu Rzeczypospolitej w Warszawie narada przedstawicieli krajów socjalistycznych poświęcona przygotowaniom do 44 sesji Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Bibliotekarskich (IFLA), która odbędzie się w dniach 21.08-3.09.1978 w Štrbskim Plesie (Czechosłowacja).

SESJE I KONFERENCJE Z OKAZJI 10-LECIA USTAWY O BIBLIOTEKACH

Staraniem wielu okręgów SBP i bibliotek zorganizowano sesje i konferencje dla uczczenia 10-ej rocznicy ustawy o bibliotekach: w dniu 10.04.1978 w Łomży (organizatorzy: Urząd Wojewódzki — Wydział Kultury i Sztuki, Kuratorium Oświaty i Wychowania, Zarząd Okręgu SBP, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka oraz Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów); 10.04. w Krośnie (organizator: Wojewódzka Biblioteka Publiczna); 20.04. w Płocku (organizator: Wojewódzka Biblioteka Publiczna); 24.04. w Radomiu (organizatorzy: Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Zarząd Okręgu SBP); 24.04. w Olsztynie (organizator: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Sukiertowej-Biedrawiny); 27.04. w Bydgoszczy (organizatorzy: Zarząd Okręgu SBP, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, biblioteki ART, PWSM, WSP); 3.05. w Koninie (organizatorzy: Zarząd Okręgu SBP i Wojewódzka Biblioteka Publiczna).

Specjalnie uroczysty przebieg miało w dniu 27.04. zebranie plenarne Okręgu Poznańskiego połączone z sesją naukową, na której wygłoszono następujące referaty: Problemy bibliotekarstwa współczesnego (prof. dr hab. Stanisław Kubiak); Zarys dziejów akademickiego szkolnictwa bibliotekarskiego (prof. dr Helena Więckowska); Historyczne znaczenie ustawy o bibliotekach (mgr Franciszek Łozowski); Działalność bibliotek naukowych m. Poznania w latach 1967-1977 (mgr Wacław Sokółowski). Wielu bibliotekarzom Poznania przyznane zostały zaszczytne odznaczenia: „Odznaka Honorowa m. Poznania” i „Za zasługi dla rozwoju województwa poznańskiego”. W uroczystości wzięli udział przedstawiciele KW PZPR oraz Urzędu Wojewódzkiego m. Poznania, obecny był również prezes Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego. Część oficjalną imprezy zakończyło otwarcie wystawy obrazującej dorobek polskich bibliotek współczesnych. W godzinach popołudniowych w Klubie Biblioteki Uniwersyteckiej UAM odbyło się koleżeńskie spotkanie bibliotekarzy i pracowników ośrodków inte środowiska poznańskiego.

SPOTKANIE BIBLIOTEKARZY RESORTU OŚWIATY I WYCHOWANIA

Dnia 28.04.1978 z okazji 10-tej rocznicy ustawy o bibliotekach w Ministerstwie Oświaty i Wychowania odbyło się spotkanie 40 szczególnie zasłużonych bibliote-

karzy bibliotek szkolnych i pedagogicznych, którzy zostali udekorowani Medalami Edukacji Narodowej. Uroczystość została połączona z inauguracyjnym posiedzeniem Rady ds. Bibliotek i Informacji, powołanej przy ministrze oświaty i wychowania jako organ opiniodawczo-doradczy. Przewodniczącą Rady jest wicedyrektor Departamentu Organizacji Badań i Prognoz Oświatowych — Maria Mazur, a w jej skład wchodzi przedstawiciele wszystkich typów bibliotek resortu. W czasie posiedzenia rozpatrywano m. in. projekt raportu o stanie bibliotek szkolnych i pedagogicznych i program ich rozwoju w kontekście reformy systemu szkolnego. W posiedzeniu wzięli udział: dyrektor generalny MOiW — Stanisław Bohdanowicz, przedstawiciel Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR — Władysław Sordyl, I sekretarz KZ PZPR przy MOiW — Włodzimierz Sak i wiceprezes ZG ZNP — Czesław Banach.

KRAJOWA KONFERENCJA SBP Z OKAZJI 10-LECIA USTAWY O BIBLIOTEKACH¹

W dniach 5-6.05.1978 odbyła się w Gdańsku konferencja na temat: „Zbiory biblioteczne w służbie społeczeństwa” zorganizowana przez Zarząd Okręgu Gdańskiego i Zarząd Główny SBP z okazji 10-lecia ustawy o bibliotekach. Na konferencji wygłoszono następujące referaty: Nowe tendencje w polityce bibliotecznej (prof. dr hab. Witold Stankiewicz); Społeczne aspekty organizacji pośrednictwa bibliotecznego (prof. dr Karol Gliombowski); Plan specjalizacji bibliotek naukowych jako koncepcja organizacji zbiorów bibliotecznych (dr Hanna Uniejewska); Badania morza (prof. dr inż. Stanisław Hueckel); Udział Polski północnej w podsystemie centralnych bibliotek naukowych (doc. dr Zbigniew Binerowski).

INAUGURACJA DNI KULTURY, OŚWIATY, KSIĄŻKI I PRASY

W dniu 3.05.1978 z okazji inauguracji Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy oraz Dnia Bibliotek odbyło się w Ministerstwie Kultury i Sztuki uroczyste spotkanie kierownictwa resortu oraz przedstawicieli centralnych władz politycznych, organizacji społecznych i zainteresowanych resortów z zaproszonymi bibliotekarzami z całego kraju. W czasie spotkania przewodniczący Państwowej Rady Bibliotecznej, wiceminister dr Józef Fajkowski, wręczył doroczne nagrody im. Heleny Radlińskiej za wybitne osiągnięcia w dziedzinie bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa.

Nagrodę I stopnia otrzymała doc. dr hab. Jadwiga Kołodziejska, kierownik Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej.

Nagrodę II stopnia otrzymali: kustosz Maria Bielawska, dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Jana Wiktora w Bochni oraz doc. dr Zbigniew Jabłoński, dyrektor Biblioteki PAN w Krakowie.

Nagrody III stopnia otrzymały: mgr Jadwiga Czarnecka, pracownica naukowa Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej oraz mgr Maria Butyter, kierowniczka Biblioteki Zakładowego Domu Kultury Huty im. Lenina w Krakowie.

W czasie spotkania wręczone zostały również odznaki „Zasłużonego Działacza Kultury” oraz dyplomy honorowe i wyróżnienia ministra kultury i sztuki.

¹ Szczegółowe materiały z sesji zostaną opublikowane w jednym z następnych zeszytów *Przeglądu*.

CZYN MAJOWY PRZY BUDOWIE BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Zarząd Okręgu Stołecznego SBP zorganizował 18.05.1978 czyn biblioteczny warszawskich przy budowie Biblioteki Narodowej. Dnia 21 maja pracowali na placu budowy w czynie partyjnym dzielnicy Śródmieście pracownicy instytucji pionu kultury oraz pracownicy BN.

KONFERENCJA NT. WSPÓŁPRACY REGIONALNEJ W DZIEDZINIE INFORMACJI NAUKOWEJ

Ośrodek Informacji Naukowej PAN w Warszawie i Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Bydgoszczy zorganizowały dn. 23.05.1978 w Bydgoszczy konferencję naukową nt. „Współpraca regionalna w dziedzinie informacji naukowej” (w ramach IV tematu: Społeczne problemy informacji w dobie automatyzacji systemów informacyjnych w nauce — z problemu międzyresortowego nr IV-5 SINTO).

Program przewidywał następujące referaty: Raport ze wstępnych badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku wrocławskim (mgr Hanna Pabisz, Biblioteka, Gł. Uniwersytetu Wrocławskiego); Współpraca regionalna bibliotek i ośrodków inte woj. szczecińskiego w świetle potrzeb użytkowników informacji (mgr Teresa Jasińska i mgr Sylwia Wróblewska, Biblioteka Gł. Politechniki Szczecińskiej); Informacja o stanie współpracy informacyjnej w środowisku krakowskim (mgr Zofia Skwarnicka, Biblioteka Jagiellońska); Współpraca regionalna w zakresie informacji naukowej na terenie Wielkopolski (dr Czesław Burdziński, Oddział OIN PAN w Poznaniu); Ośrodki inte na obszarze Wielkopolski. Omówienie badań (mgr Anna Ganińska, Oddział OIN PAN w Poznaniu); Omówienie wyników ankiety przeprowadzonej na terenie IPPT PAN (mgr Aleksandra Królikowska, Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN, Warszawa); Integracja instytucji kulturalnych w Bydgoszczy (doc. dr Henryk Dubowik, Biblioteka WSP w Bydgoszczy).

Przedstawiono również szereg komunikatów dotyczących współpracy informacyjnej na terenie Płocka, Łęczycy, rejonu lipnowskiego i in. zgłoszonych przez magistrantów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej WSP w Bydgoszczy.

Konferencja otwarta przez prof. dr E. Strempałę skupiła 50 osób, przedstawicieli kierunków bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na wyższych uczelniach, bibliotek uniwersyteckich, WSP, wreszcie osoby zainteresowane tą tematyką. Dyskusja uzupełniła tematykę referatów dzięki wypowiedziom z terenu Gdańska (dr Henryk Stępnik), Lublina (dr Edward Maruszak), Łodzi (dr R. Żmuda).

Przewiduje się publikację materiałów konferencyjnych.

OGÓLNOKRAJOWA NARADA W SPRAWIE NARODOWEGO ZASOBU BIBLIOTECZNEGO

W dniu 29.05.1978 odbyła się w Warszawie, zorganizowana przez Bibliotekę Narodową, narada dyrektorów bibliotek uczestniczących w Narodowym Zasobie Bibliotecznym. Na naradzie wygłoszono następujące referaty: Narodowy Zasób Biblioteczny. Koncepcja i założenia programowe (prof. dr hab. Witold Stankiewicz); Program działania Narodowego Zasobu Bibliotecznego na lata 1978-1980 (prof. dr hab. Władysław A. Serczyk); Statut Narodowego Zasobu Bibliotecznego (dr Janusz Albin).

Następnie powołano prezydium Rady NZB, w skład którego weszły: Biblioteka Narodowa, Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Zakł. Narod. im. Ossolińskich, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Biblioteka KUL, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie, Biblioteka Śląska i przedstawiciel Centrum INTE. Ustalono, że w skład prezydium Rady NZB wejdzie również jako jedna z bibliotek specjalnych — Centralna Biblioteka Wojskowa.

Z okazji narady zorganizowana została wystawa „Skarby kultury narodowej” ze zbiorów Biblioteki Narodowej, Jagiellońskiej i Ossolineum, którą otworzył przewodniczący Honorowego Komitetu Budowy Biblioteki Narodowej — Jarosław Iwaszkiewicz. Wystawa była następnie udostępniana w Krakowie i we Wrocławiu.

SESJA NAUKOWA NA TEMAT KSZTAŁCENIA KADR BIBLIOTEKARSKICH W KRAJACH SOCJALISTYCZNYCH

Ministerstwo Kultury i Sztuki, Departament Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej zorganizował w dniach 29-31.05.1978 w Państwowym Ośrodku Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie sesję naukową na temat kształcenia kadr bibliotekarskich w krajach socjalistycznych. Wygłoszono następujące referaty: Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego do roku 1990 i zadania szkolnictwa bibliotekarskiego (doc. dr hab. Jadwiga Kołodziejka); Stan i perspektywy rozwoju szkolnictwa bibliotekarskiego w krajach socjalistycznych (przedstawiciele Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Rumunii, Węgier i ZSRR); Wybrane problemy kształcenia i doskonalenia pracowników bibliotek w Polsce (mgr Krystyna Kuźmińska); Działalność Państwowego Ośrodka Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie (mgr Marian Walczak). Dyskusję na temat możliwości i form współpracy w zakresie kształcenia bibliotekarzy w krajach socjalistycznych zajął dr Kazimiera Ankudowiczowa. W ostatnim dniu sesji mgr Artur Lenczowski i dr K. Ankudowiczowa przedstawili wybrane problemy dydaktyki i metodyki kształcenia bibliotekarzy.

SESJA W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

W dniu 31.05.1978 Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej zorganizowała sesję nt.: „Miejsce i rola biblioteki wyższej szkoły technicznej w pracach naukowo-badawczych i dydaktyczno-wychowawczych”. Wygłoszono następujące referaty: Perspektywy rozwoju bibliotek wyższych uczelni w świetle programu MNSzWiT (mgr Jerzy Lewandowski); Zadania bibliotek wyższej szkoły technicznej w obsłudze badań naukowych i prac dydaktyczno-wychowawczych (mgr Edward Domański); Zapotrzebowanie środowiska naukowego i studenckiego wyższej uczelni technicznej na usługi biblioteczne (doc. dr hab. Jerzy Lange); Warunki rozwoju i pracy bibliotek szkół wyższych w świetle ustawy i niektórych przepisów wykonawczych (mgr Andrzej Konwiak); Technika komputerowa i jej wykorzystanie w realizacji funkcji informacyjnej biblioteki (mgr inż. Grzegorz Bogdan); Obsługa informacyjna użytkowników biblioteki (mgr Waleriana Plomińska); Wydawnictwa ciągłe w zbiorach biblioteki wyższej uczelni technicznej (mgr Elżbieta Dudzińska); Dokumenty wtórne — rola i funkcje (mgr inż. Henryka Jankowska); Działalność dydaktyczna biblioteki wyższej uczelni technicznej (mgr Mirosława Denis, mgr Adam Zwoliński); Biblioteka techniczna w pierwszej wyższej uczelni technicznej w Polsce — Szkole Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego w Warszawie 1826-1831 (mgr Jan Zaleski).

Zespół pracowników Biblioteki Politechniki Warszawskiej oraz dyrektor Edward Domański otrzymali od Ministra Kultury i Sztuki dyplomy uznania.

OBRADY SEJMOWEJ KOMISJI KULTURY I SZTUKI

Dn. 31.05.1978 Komisja Kultury i Sztuki pod przewodnictwem posła Witolda Lassoty obradowała na temat realizacji ustawy o bibliotekach w związku z 10-tą rocznicą jej uchwalenia.

Posłowie otrzymali informację resortu kultury i sztuki o stanie realizacji ustawy w latach 1968-1978.

III OGÓLNOPOLSKA NARADA BIBLIOGRAFÓW²

W dniach 5-7.06.1978 Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej zorganizował w Warszawie Ogólnopolską Naradę Bibliografów. Otwarcia obrad dokonał Dyrektor Biblioteki prof. dr hab. Witold Stankiewicz. Wygłoszono następujące referaty: Stan i perspektywy rozwoju bibliografii w Polsce (doc. dr Radosław Cybulski); System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej — SINTO — wybrane zagadnienia modelowe (prof. dr hab. Juliusz Lech Kulikowski); Bibliografia a nauka (dr Anna Sitarska); Bibliografia w służbie czytelnictwa powszechnego (doc. dr hab. Jadwiga Kołodziejska); Bibliografia w procesie dydaktycznym młodzieży szkolnej i studenckiej (doc. dr hab. Włodzimierz Goriszowski); Aktualne problemy organizacyjne i metodyczne bibliografii narodowej (mgr Krystyna Ramlau-Klekowska); Stan i problemy bibliografii specjalnej dziedzin (mgr Barbara Eychlerowa); O nową koncepcję bibliografii regionalnej w Polsce (mgr Cecylia Zofia Gałczyńska). Na zakończenie obrad komisja wnioskowa przedstawiła tezy w sprawie rozwoju bibliografii w Polsce.

SESJA NAUKOWA NA TEMAT ORGANIZACJI PRACY W BIBLIOTEKACH³

W dniu 15.06.1978 Komisja Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy ZG SBP oraz Okręg Stołeczny SBP zorganizowały sesję naukową nt. „Organizacja pracy w bibliotekach”.

PIERWSZE POSIEDZENIE HONOROWEGO KOMITETU BUDOWY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Dnia 26.06.1978 w Pałacu Rzeczypospolitej odbyło się inauguracyjne posiedzenie Honorowego Komitetu Budowy BN, któremu przewodniczył Jarosław Iwaszkiewicz.

*
* *
*

Pragnąc rozszerzyć zasięg i aktualizację informacji o życiu polskiej społeczności bibliotekarskiej Redakcja zwraca się do bibliotek i czytelników z prośbą o nadsyłanie do KRONIKI KRAJOWEJ wiadomości o ważniejszych wydarzeniach z ich środowiska.

² Szczegółowe sprawozdanie, zob. s. 440.

³ Szczegółowe sprawozdanie, zob. s. 447.

KRONIKA ZAGRANICZNA

PROJEKT UJEDNOLICZONEGO MIĘDZYNARODOWEGO FORMATU
DO WYMIANY INFORMACJI BIBLIOGRAFICZNYCH
NA NOŚNIKACH MASZYNOWYCH

W dn. 27-29.04.1978 odbyło się w Taorminie (Sycylia) Międzynarodowe sympozjum na temat bibliograficznych formatów wymiennych (International Symposium on Bibliographical Exchange Formats) pod patronatem UNESCO,

Zostało ono zorganizowane przez Międzynarodowe Centrum ds. Opisów Bibliograficznych UNISIST (UNISIST International Centre for Bibliographic Descriptions — UNIBID) wspólnie z Międzynarodową Radą Stowarzyszeń Naukowych, Komisją ds. Bibliografii Analitycznych IFLA (International Council of Scientific Unions, Abstracting Board — ICSU, AB) oraz ISO. Uczestniczyło w nim 58 osób.

Spotkanie było poświęcone przedyskutowaniu struktury i roli formatów do wymiany informacji bibliograficznych w celu doprowadzenia do ich większej kompatybilności. Szczególnie chodziło o zwrócenie uwagi na problem rozwijania obecnie różnych formatów dla potrzeb bibliotek i placówek informacyjnych. Większość uczestników wypowiedziała się za potrzebą opracowania jednego formatu, wspólnego dla obu środowisk. Rozwiązanie takie uznano za możliwe. W zaleceniach przyjętych na zakończenie Sympozjum stwierdzono m.in., że wszystkie organizacje uczestniczące w spotkaniu oraz inne zainteresowane tym problemem powinny opracowanie takiego formatu uznać za zagadnienie pierwszoplanowe i wspólnie przystąpić do jego realizacji.

International Cataloguing 1978 Vol. 7 nr 2 s. 19-23

PRACE NAD MIĘDZYNARODOWĄ NORMĄ OPISU BIBLIOGRAFICZNEGO
DAWNYCH WYDAWNICTW ZWARTYCH

W dn. 18-20.04.1978 odbyło się w Londynie pierwsze posiedzenie Grupy Roboczej IFLA ds. Międzynarodowego Znormalizowanego Opisu Bibliograficznego Dawnych Wydawnictw Zwartych (ISBD/A), podczas którego przedyskutowano drugi już projekt opisu.

Jest on zasadniczo zgodny z ISBD/M. Pewne modyfikacje zaproponowane ze względu na specyfikę tego typu publikacji dotyczą: zachowania w nim układu strony tytułowej, przejmowania interpunkcji, podawania w uwagach skąd przejęto adres wydawniczy, jeżeli został wzięty spoza strony tytułowej, podawania w uwagach sygnatury oraz podawania rozmiarów publikacji po oznaczeniu formatu.

Projekt końcowy, który będzie przygotowany w najbliższym czasie, zostanie przedstawiony do akceptacji członkom Sekcji Katalogowania oraz Sekcji Książek Rzadkich i Cennych IFLA.

International Cataloguing 1978 Vol. 7 nr 2 s. 13-14

10-TA ROCZNICA ZORGANIZOWANIA MIĘDZYNARODOWEGO
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEK WIELKOMIEJSKICH

International Association of Metropolitan City Libraries (INTAMEL) została założona w 1968 r. podczas sesji IFLA w Liverpool jako podsekcja Sekcji Bibliotek Publicznych Federacji.

Jego zadaniem jest rozwijanie i popieranie współpracy między bibliotekami miast liczących powyżej 400 000 mieszkańców. Chodzi przede wszystkim o wy-

mianę publikacji, wystaw, personelu i informacji. INTAMEL inicjuje badania porównawcze, formułuje międzynarodowe normy dla bibliotek wielkomiejskich, zajmuje się problematyką tego typu bibliotek w krajach rozwijających się. Jego członkami jest 111 bibliotek z ok. 40 państw.

UNESCO Bulletin for Libraries 1978 Vol. 32 s. 209

ŚWIATOWE CENTRUM INFORMACJI O ZBIORACH W DZIEDZINIE NAUK ŚCISŁYCH I TECHNIKI (WDRC)¹

Komitet ds. Danych w Dziedzinie Nauk Ścisłych i Techniki (Committee on Data for Science and Technology — CODATA) zorganizował w Paryżu Światowe Centrum Informacji o Danych (World Data Referral Centre). Jego zadania polegają na: gromadzeniu wiadomości o najważniejszych zbiorach informacji w tych dziedzinach; przygotowywaniu i rozpowszechnianiu dokumentów, które usprawnią prowadzenie przez ośrodki lokalne i narodowe informacji o danych; niesieniu pomocy tym ośrodkom w rozwiązywaniu bieżących problemów; dostarczaniu informacji o danych na zapotrzebowanie lokalnych i narodowych służb informacyjnych oraz indywidualnych użytkowników.

Tematyka usług Centrum obejmuje fizykę, chemię, nauki biologiczne, nauki o ziemi oraz związane z tymi dziedzinami zagadnienia technologiczne.

WDRC współpracuje z innymi organizacjami zajmującymi się informacją naukową, w szczególności z AGRIS i INIS.

UNESCO Bulletin for Libraries 1978 Vol. 32 nr 3 s. 207

PRACE NAD ŚWIATOWYM SYSTEMEM INFORMACJI W DZIEDZINIE NAUK SPOŁECZNYCH

Zgodnie z zaleceniami Spotkania Ekspertów od Problemów i Strategii Włączenia Nauk Społecznych do UNISIST, które odbyło się w r. 1974 w Valescure (Francja) została zwołana przez UNESCO następną konferencja specjalistów z dziedziny nauk społecznych i informacji naukowej (14-18.11.1977). Wyłoniła ona Tymczasowy Komitet ds. Informacji w dziedzinie Nauk Społecznych (Ad Hoc Committee on Social Science Information) przewidziany w przyszłości jako sekcja Komitetu Doradczego Generalnego Programu Informacyjnego UNESCO. Jego przewodniczącym obrano A. Neelameghana (Indie), a jego zastępcą K. Ostrowskiego (Polska).

Zamierzeniem UNESCO jest zintegrowanie systemu informacji o naukach społecznych z Generalnym Programem Informacyjnym oraz programem UNISIST, a jednocześnie potraktowanie go jako systemu oddzielnego, ograniczonego do nauk społecznych.

Plan spotkania uwzględniał więc takie zagadnienia jak: analiza programu informacyjnego UNESCO w dziedzinie nauk społecznych, rozszerzenie UNISIST na nauki społeczne, aspekty instytucjonalne i organizacja działalności informacyjnej i dokumentacyjnej w dziedzinie nauk społecznych.

Zalecenia przyjęte na zakończenie obrad dotyczyły m.in. konieczności prowadzenia badań potrzeb użytkowników informacji w zakresie nauk społecznych, systemów informacyjnych w poszczególnych krajach, problemów związanych z pracownikami informacji i ich kształceniem, kształcenia użytkowników, opracowania

¹ Adres WDRC: 75016 Paris, 51 Boulevard de Montmorency.

kierunków rozwoju oraz normalizacji, ustalenia central narodowych do koordynacji działalności w obrębie państw, zorganizowania współpracy regionalnej i międzynarodowej.

Information Hotline 1978 Vol. 10 nr 3 s. 23

Z PRAC NAD REALIZACJĄ PROGRAMU UNISIST

W dn. 26-30.09.1977 odbyło się we Friedrichsdorfie/Frankfurcie nad Menem (RFN) Drugie Spotkanie UNISIST na temat planowania i wprowadzania narodowej działalności informacyjnej w dziedzinie nauk ścisłych i techniki. Tematem przewodnim obrad było zarządzanie zasobami informacji w obrębie poszczególnych państw, a uczestnikami były osoby odpowiedzialne za prowadzenie polityki państwowej w tym zakresie. Temat główny rozważany był w dwu aspektach: rozwój zasobów informacji i administrowanie nimi oraz stosunek planu informacyjnego do planów ogólnych i polityki państwa. Podczas obrad podkreślano, że każdy kraj powinien przyjąć odpowiedzialność za organizację i rozpowszechnianie informacji naukowej i technicznej wytworzonej na jego terytorium oraz za przekazywanie tych informacji do systemów zagranicznych. Kraje uprzemysłowione powinny poza tym rozwijać wielkie międzynarodowe bazy danych, zaś kraje słabo rozwinięte winny stopniowo tworzyć wyspecjalizowane bazy danych pod patronatem regionalnych organizacji międzyrządowych.

Information Hotline 1978 Vol. 10 nr 3 s. 21

WYDAWNICTWA OTRZYMANE

Wydawnictwa zwarte

The Federal Republic of Germany. A Selected Bibliography of English-Language Publications. Second Revised Ed. Compiled by Arnold H. Price, Slavic and Central European Division, Research Department. Washington: Library of Congress 1978.

Gesamtkatalog der Wiegendrucke. Hrsg. von der deutschen Staatsbibliothek zu Berlin. Bd 8 Lfg 1-3. Stuttgart: A. Hiersemann; Berlin: Akademie-Verlag; New-York: H. P. Kraus 1976.

Wydawnictwa ciągłe

Čítateľ 1978 R. 27 čís. 4-6.

Informace Technického Ustředí Knihoven 1978 čís. 1-2.

Knížnice a Vedecké Informácie 1978 R. 10 čís. 2-3.

Mitteilungen aus dem wissenschaftlichen Bibliothekswesen der Deutschen Demokratischen Republik 1978 Jg. 16 H. 1-3.

AUTORZY

- Alicja ALTENBERGER, mgr — Biblioteka Wydziału Chemii UW
Irena BEDNARZ-BRACHEL, mgr — Biblioteka PAN w Warszawie
Maria BRYKCYŃSKA, mgr — Biblioteka SGPIS
Mieczysław DERENTOWICZ, inż. — Centrum INTE
Józef FAJKOWSKI, dr — Państwowa Rada Biblioteczna
Józef KORPAŁA, doc. dr
Izabela KUCZYŃSKA, mgr — Biblioteka PAN w Warszawie
Hanna KWIATKOWSKA, mgr — Biblioteka Narodowa
Leon MARSZAŁEK, mgr — Biblioteka Narodowa
Alicja OLEJNIK, mgr — Biblioteka PAN w Warszawie
Edward PALIŃSKI, dr — Państwowa Rada Biblioteczna
Ewa PAWLIKOWSKA, mgr — Biblioteka PAN w Warszawie
Janina FELCOWA, dr — Miejska Biblioteka Publiczna im. L. Waryńskiego
Urszula PIORKOWSKA, mgr w Łodzi
Krystyna RAMLAU-KLEKOWSKA — Biblioteka Narodowa
Elżbieta SŁODKOWSKA — Biblioteka Narodowa
Kronikę krajową oprac. — Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
Hanna ZASADOWA, mgr
Kronikę zagraniczną oprac. — Biblioteka Narodowa
Miroslawa KOCIĘCKA, mgr
Tłumaczenia angielskie
Maria STARKIEWICZ

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* uprzejmie prosi Autorów o przestrzeganie następujących zasad przy nadsyłaniu materiałów:

Artykuł nie powinien przekraczać 15 stron maszynopisu formatu A4 wraz z przypisami i ewentualnymi tablicami. Tekst maszynopisu winien być pisany z podwójnym odstępem między wierszami (ok. 30 wierszy na stronie, margines ok. 5 cm).

Maszynopis artykułu należy dostarczać w 3 egz. Inne materiały, jak recenzje, sprawozdania itp. — w 2 egz. Materiały ilustracyjne (np. tablice, wykresy) powinny być umieszczone na osobnych, ponumerowanych stronach z zaznaczeniem ich miejsca w tekście.

Przypisy należy umieszczać na końcu tekstu na osobnych stronach. Opis w przypisie winien składać się z: imienia i nazwiska autora, tytułu publikacji, miejsca wydania, nazwy wydawnictwa i roku wydania oraz stron, na których znajduje się cytowany fragment. W przypadku powoływania się na artykuł opis powinien zawierać: imię i nazwisko autora, tytuł artykułu, nazwę czasopisma, rok, tom, strony (od — do) lub stronę cytowanego fragmentu.

Każdy artykuł winien być zaopatrzony w streszczenie autorskie na ok. 1/2 strony maszynopisu.

Autorzy proszeni są o podawanie (prócz imienia i nazwiska) również tytułu naukowego, nazwy i adresu instytucji, w której pracują, adresu prywatnego, numeru telefonu.

Redakcja zamawia materiały na podstawie wcześniejszego zgłoszenia tematu lub konspektu. Materiałów nie zamówionych Redakcja nie zwraca.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów oraz wprowadzania zmian.

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY
Warunki prenumeraty

Cena prenumeraty półrocznej zł 60.—

Cena prenumeraty rocznej zł 120.—

Prenumeratę *na kraj* przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch” oraz urzędy pocztowe i doręczyciele — w terminach:

- do 25 listopada na styczeń, I kwartał, I półrocze roku następnego i na cały rok następny,
- do dnia 10 miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty na pozostałe okresy roku bieżącego.

Jednostki gospodarki uspołecznionej, instytucje i organizacje społeczno-polityczne składają zamówienia w miejscowych oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch”.

Zakłady pracy i instytucje w miejscowościach, w których nie ma oddziałów RSW oraz prenumeratorzy indywidualni zamawiają prenumeratę w urzędach lub u doręczycieli.

Prenumeratę za zleceniem wysyłki za *granicę*, która jest o 50% droższa od prenumeraty krajowej, przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto PKO nr 1531-71 w terminach podanych dla prenumeraty krajowej.

Sprzedaż numerów bieżących i archiwalnych:

- w Księgarni Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN sprzedaż gotówkowa i wysyłkowa numerów bieżących i archiwalnych; płatność gotówką, przelewem lub za zaliczeniem pocztowym. Adres: OR PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa, konto PKO 1531-912 I Oddział Warszawa.

Orders for this periodical from abroad can be placed with „Ars Polona” Krakowskie Przedmieście 7, 00-068 Warsaw, Poland or with:

- Kubon & Sagner, Inhaber Otto Sagner, D8 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland,
- Earls court Publications Ltd., 130 Shepherd's Bush Centre, London W12, Great Britain,
- Licosa Commissionaria Sansoni, Via Lamarmora 45, 50 121 Firenze, Italy.

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo. Wrocław 1979.
Nakład: 5000 egz. Objętość: ark. wyd. 15,40, ark. druk. 6 + wkładka
3,75 + 0,50 + 0,25, ark. A1-14. Papier druk. sat. kl. IV, 70 g, 70 X 100.
Oddano do składu 24 VIII 1978. Podpisano do druku 19 I 1979.
Druk ukończono w styczniu 1979. Wrocławskie Zakłady Graficzne.

Wrocław, ul. Olawska 11. Zam. 1380/78 M-10 Cena zł 30.—